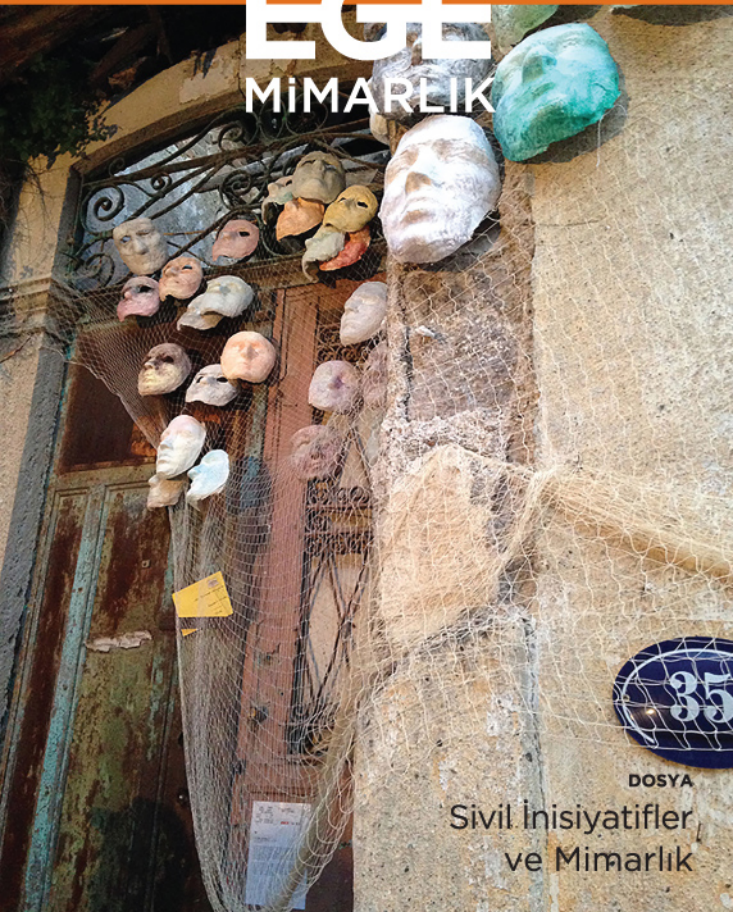

DOSYA

Sivil İnisiyatifler
ve Mimarlık

YIL 27 SAYI 97 2017/3

TMMOB Mimarlar Odası İzmir Şubesi tarafından üç ayda bir yayınlanır. Yerel Süreli Yayın
Mimarlar Odası İzmir Şubesi Üyelerine ücretsiz gönderilir.

Yayınlayan

Mimarlar Odası İzmir Şubesi adına;
Yayın Komitesi
Sahibi Halil İbrahim Alpaslan
Sorumlu Yazı İşleri Müdürü Nilüfer Çınarlı Mutlu
Grafik Tasarım Güler Özsakarya Ertan
Konsept Tasarım Emre Çikinoğlu

Yayın Komitesi

Yenal Akgün
Hümeysra Birol Akkurt
H. İbrahim Alpaslan
T. Didem Akyol Altun
Erdal Onur Diktaş
Hikmet Gökmen
Ülkü İnceköse
Emel Kayın
Nezihat Köşklük Kaya
Seçkin Kutucu
Nilüfer Çınarlı Mutlu
Elif Sağlam
Necdet Ulema
Ali Okan Yılmaz
Ebru Yılmaz
(Soyadına göre alfabetik)

Tarandığı Veritabanları

DAAI - Design and Applied Arts Index

Yayın Yeri

1474 Sokak No: 9 Alsancak İzmir
Tel: (232) 463 66 25 (pbx)
Faks: (232) 463 52 12
egemim@izmimod.org.tr
www.izmimod.org.tr

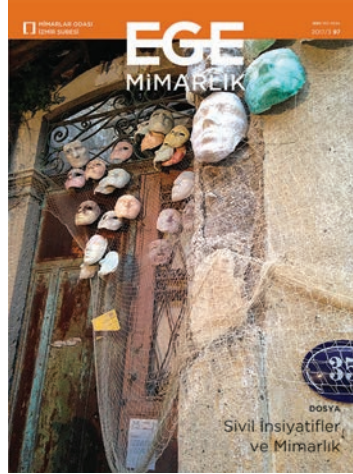
Akhisar Temsilciliği: (0236) 414 86 50
Aydın Temsilciliği: (0256) 213 45 33
Dikili Temsilciliği: (0232) 671 85 02
Kuşadası Temsilciliği: (0256) 612 00 91
Manisa Temsilciliği: (0236) 232 68 07
Nazilli Temsilciliği: (0256) 312 84 83
Ödemiş Temsilciliği: (0232) 545 73 73
Salihli Temsilciliği: (0236) 715 08 23
Turgutlu Temsilciliği: (0236) 312 04 21
Uşak Temsilciliği: (0276) 212 29 57

Baskı

Mas Matbaacılık A.Ş.
Hamidiye Mahallesi Soğuksu Caddesi No: 3
34408 Kağıthane / İstanbul
Tel: (212) 294 10 00
www.masmat.com.tr
Tarih: Ekim 2017
Sertifika No: 12055

Yayın Koşulları

- Gönderilecek yazılar 1600 sözcüğü geçmemelidir.
- Görsel malzeme, teknik işlemlere uygun orjinal fotoğraf, dia olabilir (Dijital ortamda iletiliyor ise min. 20 cm. eninde, gerçek 300 dpi çözünürlükte olmalıdır). Çizimler, küçüldüklerinde okunabilir olmalıdır.
- Yazıların her türlü sorumluluğu yazarına aittir.
- Yazı ve fotoğraflar için kaynak gösterilmesi zorunludur.
- Yayın Komitesi'nin kararı yazara yazılı olarak iletilir.

KAPAK Geçici Müdahale Platformu

BAŞYAZI ...2

HABERLER ...3

KENT GÜNDEMİ

Hasan Topal
İzmir Ulaşım Ana Planı Hakkında Değerlendirme...6

KENT GÜNDEMİ

Halil İbrahim Alpaslan
Karşıyaka Atatürk, Annesi ve Kadın Hakları Anıtı Hakkında Değerlendirme ve Öneriler...10

MAKALE

Burkay Pasin
Karşıyaka Anıtı Yeniden Anıt(sal)laşabilir mi?...12

DOSYA

SİVİL İNİSİYATİFLER VE MİMARLIK

Berrin Akgün Yüksekli
Yeni Medyanın Mekansal ve Dijital Aktivizmdeki Rolü: Kent Kaşifliği Örneği...18

Pelin Tan
Mimarlık ve Müsterekleşme Pratikleri...24

H. Cenk Dereli
Oyuncak Evi...30

Elif Ensari Sucuoğlu
Mikro-Kentsellik Üzerine Bir Micro-Manifesto: Micro Düşün!...36

Nazmiye Öztaş
Tasarım Platformlarının Mimarlık Pratiği İçindeki Yeri: Geçici Müdahale Platformu İle Söyleşi...38

Esra Kut Görgün
İlgi Atay Kaya
Kamusal Mekanda Taktiksel Uygulamalar: İzmir Örnekleri...44

İNGİLİZCE ÖZET ...48

Değerli Meslektaşlarımız, Yeni eğitim yılının başlaması ile birlikte mimarlık eğitimimizdeki sorunların giderek büyümesi tekrar gündemimizde. Ülkemizde son yıllarda aşınan en önemli alanlardan biri de eğitim sistemi oldu. Sorunun kökeni ilk ve orta öğrenimde başlasa da özellikle yükseköğrenimdeki yozlaşmanın artık meslek alanımızı tehdit eder hale geldiğini söylemek yanlış olmayacak.

Somutlaştırmak gerekirse bugün bir çok mimarlık okulunda çok yetersiz eğitim kadroları ve mekanlarında yüzlerce öğrencinin mimarlık eğitimi almaya çalıştığı söylenebilir. Bu zafiyet hem devlet okulları hem de özel okulların birçoğu için geçerli. Bunun yanı sıra 15 Temmuz darbe girişimi ertesinde kapatılan üniversitelerin öğrencilerinin devlet ciddiyetinden, hak ve adalet anlayışından olabildiğince uzak biçimde eğitim kurumlarına dağıtılması üst yönetimlerin üniversite kavramına nasıl baktıklarına ve bu konudaki kararları nasıl aldıklarına dair öğretici oldu.

Mimarlar Odası olarak mimarlık eğitime yönelik önemli çabalar harcanmakta. Özellikle Genel Merkez ölçeğinde oluşturulan çalışma grupları bu konularla ilgili raporlar hazırlayıp duyurmakta. Mimarlık Dergisi'nin 394. sayısında önceki Genel Başkanımız Sayın Bülend Tuna'nın makalesi bu konudaki feci durumu güncel olarak ortaya koyuyor. Bunun yanı sıra mimarlık okulları bölüm başkanlarının her yıl toplanarak sorun ve çözüm önerilerini tartıştıkları MOBBİG toplantıları da yine Oda'nın önemli bir programı. Ancak ne yazık ki Oda'nın bu çalışmalarının, üretilen eleştiri ve önerilerin merkezi iktidar ve YÖK tarafından değerlendirildiğini söylemek mümkün değil. Dolayısıyla tek yönlü bu çalışmalarda ciddi bir emek harcarsa da ne yazık ki beklenen etkiyi sağlayamıyor.

Kısa vadede ve mevcut konjonktürde bu soruna hızlı bir çözüm oldukça zor görünüyor. Ancak yine de ve ısrarla sorunların ve çözüm önerilerinin YÖK'e ve merkezi iktidara aktarılması, eğitim konusunda diyalog olanaklarının sonuna kadar zorlanması gerekiyor. Bu konuda belki de en iyi başlangıç noktalarından birisi mimarlık okulu açmak ve öğrenci almak için gereken kriterlerin yükseltilmesi ve bununla bağlantılı olarak YÖK ile birlikte çalışarak mimarlık okullarının ciddi bir akreditasyon sürecinden geçirilerek puanlandırılması olabilir. Belli puanın altında kalan okullara süre tanınarak gereken iyileştirmeleri yapmaları zorlanırken bu akreditasyon sonucu oluşacak sıralamanın yurtdışındakilere benzer biçimde kamuoyuna açıklanması okulların gelişimleri açısından olumlu bir motivasyon sağlayacaktır.

Son olarak her sene geleneksel olarak etkinliklerle kutladığımız Mimarlık Haftası'nı bu yıl da üyelerimizin ve öğrencilerimizin yoğun desteği ve katılımlarıyla Mimarlık Merkezi'nde gerçekleştirdik. Ülkemizin ve kentimizin iç karartıcı sorunlarından bir süreliğine sıyrılıp mesleğimizin ulusal ve uluslararası gündemini görmenin ve bir nebze olsun dahil olmanın değerli olduğunu düşünüyoruz.

Daha iyi bir dünya ve mimarlık dileği ile...

YÖNETİM KURULU

Bu sayımızda Mimarlar Odası İzmir Şubesi tarafından her yıl düzenlenen Mimarlık Haftası Etkinlikleri bu yıl UIA tarafından belirlenen "İklim Değişikliği İçin Harekete Geç!" teması gerçekleşti. Haber bölümünde etkinlikler yer almaktadır. Kent Gündeminde İzmir Ulaşım Ana Planı Hakkında Değerlendirme Hasan Topal tarafından, Karşıyaka Atatürk, Annesi ve Kadın Hakları Anıtı Hakkında Değerlendirme ve Önerileri Mimarlar Odası İzmir Şubesi Yönetim Kurulu tarafından kaleme alınırken, Buray Pasin'in "Karşıyaka Anıtı Yeniden Anıt(sal)laşabilir mi?" başlıklı makalesi Türkiye'deki anıt mimarisi sorunsalı ve Karşıyaka'daki Atatürk, Annesi ve Kadın Hakları Anıtı'nın bize anımsattıkları üzerinden anıtın yıkım ve yeniden yapım sürecine ilişkin tespitler ve öneriler sunmaktadır.

Derginin bu sayıdaki dosya konusunun çerçevesini Ebru Yılmaz editörlüğünde tasarım sürecindeki aktörlerin çeşitliliği, taktiksel çabalarla kenti dönüştürmeye çalışan müdahale grupları ve kullandıkları yöntemler, toplumsal hareketlerin yönlendirdiği tasarım platformları ve onların eylem alanları, kentte mikro müdahale örnekleri, büyük sermayenin dönüştürücü gücü karşısında küçük, kâr amacı gütmeyen mekânsal dönüşümler ve benzeri alt temalar belirlemiştir. Bu doğrultuda, dosyada yer alan Doç. Dr. Berrin Akgün Yüksekli'nin makalesi günümüz iletişim ortamlarının bir örgütlenme ve etkinlik aracı olarak kullanılmasını kent kâşifleri örneği üzerinden ele almaktadır. Doç. Dr. Pelin Tan, mimarlığı müşterekleşme pratikleri üzerinden tartışırken mimarlık alanındaki bağımsız sivil gruplara, mimarlık kolektiflerine ve onların farklı mimarlık yapma biçimlerine odaklanmaktadır. Dosya konusunu uygulama süreçleri üzerinden tartışan diğer iki önemli makale de H. Cenk Dereli tarafından yazılan Herkes İçin Mimarlık Derneği (HİM) tarafından hazırlanan İzmir'in Kemalpaşa İlçesi'ndeki Pakmaya İlköğretim Okulu "Oyuncak Evi" projesi ve Elif Ensari Sucuoğlu'nun küçük ölçekli düşünmenin potansiyellerini ortaya koyan ve İzmir kentinin fiziksel durumuna bir alternatif olarak mikro düşün projesini öneren ekibin çalışmalarıdır. İzmir'de bu kapsamda etkinlik gösteren geçici müdahale platformunun örgütlenme biçimi ve tasarım süreci ise Arş. Gör. Nazmiye Öztaş'ın platformun aktif üyelerinden biri ile yaptığı söyleşi üzerinden aktarılmıştır. Son olarak da "Taktiksel Kentleşme"nin dünya ve İzmir uygulamalarına odaklanan Arş. Gör. Esra Kut Görgün ve Arş. Gör. İlgı Atay Kaya'nın yazısı dosya kapsamında ele alınmıştır.

Bir sonraki sayımızda buluşmak dileğiyle. İyi okumalar...

YAYIN KOMİTESİ

Mimarlık Günü Açılış Konuşması

Değerli meslektaşlar, sevgili konuklar hepinizi Yönetim Kurulumuz adına saygıyla selamlıyorum.

Bugün, yani Ekim ayının ilk pazartesi günü tüm dünyayla birlikte Mimarlık Günü'nü kutlamak üzere biraraya gelmiş bulunmaktayız. Gelenekselleşen biçimde İzmir'de Mimarlık gününü Mimarlık haftasına dönüştürerek bir hafta boyunca etkinliklerle kutluyoruz. Bu sene etkinliklerimize destek veren sponsorlarımız Cosentino, Pimapen ve Ege İhracatçı Birlikleri'ne bu vesileyle teşekkür etmek isterim.

Bildiğiniz gibi dünya Mimarlar Birliği UIA her yıl bu kutlamalara bir çerçeve eklemek adına bir duyuru yayınlıyor. Bu yılki duyurunun başlığı ise "İklim Değişikliği İçin Harekete Geç!" İklim değişikliği artık uzun vadeli bir öngörü değil insanlığın yakın geleceğini etkileyecek bir durum olarak değerlendiriliyor. Hızlı kentleşmenin, nüfus artışının ve yapılaşmanın, doğanın tölere edebileceği sınırların ötesindeki olumsuzlukları gözle görülebilir hale geliyor. Uzmanlar iklim değişikliğinin ana nedeninin insan etkinlikleri olduğunu ve özellikle en önemli sorunun atmosfere salınan sera etkisi yaratıcı gazlar olduğunu belirtiyorlar. Sera gazlarının önemli bir kısmı da yoğun sanayinin, yapılaşmanın ve trafiğin olduğu kentlerimizce üretiliyor.

Mimarlar olarak yapılı çevrenin oluşturulmasının en önemli aktörlerinden biri olmamız nedeniyle bu konuda üstümüze ciddi sorumluluklar düşüyor. Öncelikle mesleğimizi icra ederken tasarımdan inşaata kadar sürecin her aşamasında doğayı daha çok düşünmek, daha az kirlilik üreten,

daha az zarar veren yöntemleri kullanmak artık bir seçenek değil zorunluluk haline geliyor. Gelecek nesillerini düşünme sorumluluğundaki bir çok ülke yasa ve yönetmeliklerini bu yönde geliştiriyor. Bununla birlikte Mimarlık ve kentsel bağlamda yöneticileri daha sürdürülebilir stratejiler üretmek için zorlamak, kamuoyunu bilinçlendirmek de hem bireysel hem de örgütsel olarak bizlere düşüyor. Ancak yaşadığımız bu irrasyonel çağda ve diktatörlüğe yakın, olağanüstü halle yönetilen bir ülkede bunu ne kadar başarabildiğimizin yanıtı umut verici değil. Küresel çaptaki akıldışılığın bir özetini yapmak bu konuşmanın kapsamını aşacak. Sadece yaşadığımız çağın, insanoğlunun kendi sonunu getirmeye en yaklaştığı dönem olduğunu söylemek yeterli olacaktır. Ülke ölçeğinde de nereden bakarsanız bakın üzücü bir tablo var. Yapılan tüm yasalar, yönetmelikler inşaatın ne pahasına olursa olsun sürmesi yönünde. Ve bu paha da bildiğiniz gibi çoğunlukla tarihimiz ve doğamız. İnsanı değil rantı merkeze koyan daha fazla yapı, mega projeler, HES'ler, nükleer santraller ne yazık ki tarihimize, doğamıza ve geleceğimize geri dönüşsüz zararlar vererek bizi bir distopyaya doğru sürüklüyor. Çağdaş dünyada olduğu gibi makul yoğunluklarla coğrafyaya dağılarak yaşamak yerine şehirlerde yığılmayı tercih eden ya da daha doğrusu yanlış politikalar sonucu zorunda bırakılan milyonlar. Bunun kaçınılmaz sonucu olarak da aslında bizi çağdışı, ilkel bir ülkeye dönüştüren yoğun yapılaşmış kentler, gökdelenler, nükleer santraller, mega projeler sanki çağdaşlıkmiş gibi sunuluyor.

Bugün hiç bir Avrupa kentinde İstanbul'da olduğu kadar çok gökdelen göremezsiniz. Hatta birçoğunda hiç gökdelen göremezsiniz. Bugün Avrupa ülkelerinin bir çoğu yakın-orta vadede nükleer enerjiden tamamen kurtulmak için strateji planları yapıyor. Batıda bunlar olurken biz, hadi ülkeyi bir yana koyalım, İzmir'de neler yapıyoruz.

Yakın zamanda dahice bir imar terimi icat ettik. "Haş maks" yani

yükseklik serbest. Yani yapabildiğin kadar yüksek yap. Ve utanmadan kentin neredeyse her yerinde geçerli bu. Bir gün bakıyorsunuz Otogarın yanından Çin'in rezil gettolarından birinden fırlamış bir kütle yükseliyor. Bir gün bir yatırımcı Kadifekale'nin hemen eteğinden bir yer kapatmış, Kadifekale'den daha yüksek bir konut kulesi yapıyor. Karabağlarda, mahalle arasında yeni gökdelenlerin temelleri atılıyor. Şu an silüette gördüğümüz yüksek yapılardan 20, 30 tane belki daha çoğu sırada geliyor.

Peki yerel yönetimimiz, kentin silüetini, sağlıklı gelişimini yönetmesini beklediğimiz belediyemiz ne yapıyor? En son Basmane'de bir holdingin yaptığı gökdelende yer kapmaya çalışıyordu belediyeyi içine taşımak için. Peki merkezi yönetimimizin imar bağlamında kentteki temsilcisi, Çevre ve Şehircilik müdürlüğümüz ne yapıyor. O da bulunduğu alan çok değerlendiği için kendi binasını yıkıp gökdelen yapıp bir kısmını satmayı düşünüyor.

Bu İzmir'in sonu. İzmir'in 2 kelimelik sonu. Yükseklik serbest.

Başka bir gündem Körfez Geçiş Projesi. Gediz Deltası'nı mahvedecek, körfezi boğacak, İnciraltı ve Çiğli'deki SİT alanlarında yapılaşmanın önünü açmaktan başka bir işe yaramayacak bu proje kente, kentin doğasına yapılacak en büyük kötülüklerden biri. Bu projeyi de yöneticilerimiz paylaşıyor. Merkezi iktidar projeye övünürken Belediye Başkanımız aslında projenin kendi fikri olduğunu savunuyor.

Özetle bu gidişatla ve bu zihniyetle ne trafiği çözebilirsiniz ne kentin diğer altyapılarını sağlıklı biçimde kurabilirsiniz, ne de nitelikli kentsel mekanlar yaratabilirsiniz. Ama asıl önemlisi doğa artık bu yükü taşıyamıyor. Bizim çağdaş kavramlarla terbiye edemediğimiz insani hırslarımızla başedemiyor. Ancak biliyoruz ki eninde sonunda doğa kazanır. Biz, daha geç olmadan insani hırslarımızı bir kenara bırakıp doğayla barışık bir yaşamın, yapılaşmanın yollarını bulmalıyız. Dünyada da, ülkede de, kentimizde de.

Hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Halil İbrahim Alpaslan, Mimarlar Odası İzmir Şubesi

Yönetim Kurulu Başkanı

02 Ekim 2017

Mimarlık Haftası 2017 Etkinlikleri “İklim Değişikliği İçin Harekete Geç” Temasıyla Gerçekleşti

Mimarlar Odası İzmir Şubesi tarafından her yıl düzenlenen Mimarlık Haftası Etkinlikleri bu yıl UIA (Uluslararası Mimarlar Birliği) tarafından belirlenen “İklim Değişikliği İçin Harekete Geç!” teması ile 2 Ekim 2017 Pazartesi günü İzmir Mimarlık Merkezi’nde “Meslekte 30 ve 50. Yıl Plaket Töreni” ile başladı. Törende Şube Yönetim Kurulu Başkanı Halil İbrahim Alpaslan, Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreteri İzmir Milletvekili Kamil Okyay Sındır açılış konuşması gerçekleştirdi. Törenin ardından “Dayanışma Mimarlığı” sergi açılışı ve Mimarlık Günü kokteyli yoğun bir katılımı ile gerçekleşti. Mimarlık Haftası’nın bu yıl ki sponsorları Pimapen, Cosentino ve Ege İhracatçı Birlikleri kendilerine ayrılan bölümde üyelerimiz ile buluşarak yeniliklerini paylaştı. YEM Kitabevi de, eğitim ve meslek yaşamına destek olacak mimarlık kitaplarını üyelerimize sundu. Etkinlikler, hafta boyunca gerçekleşecek söyleşiler, paneller, atölye çalışması, imza günü ve geziyle devam etti.

3 Ekim Salı Günü “Mimarlık Yeni Bir Zanaat” başlıklı söyleşisinde, küreselleşen kapitalist dünyada, kendi deyimiyle “postpolitik” bir dünyada mimarlığın evrilen yüzünü ortaya çıkartmak amacıyla yola çıkan Uğur Tanyeli, mimarlığın 500 yıl boyunca bir tahayyülden ibaret olduğu ancak günümüz kentlerinde artık bu durumun değiştiğini vurguladı. Sunumun en çarpıcı anlatılarından biri mimarlık üzerine entellektüel üretimlerin azaldığı ve mimarlığın artık “yapı enstrümanı” üretmekten başka bir amaca hizmet etmediği oldu. Söyleşi boyunca pek çok konu üzerinde duran Tanyeli, mimarın toplumsal sorumluluğu, estetik, özgürlük ve demokrasi, kimlik eksikli mimarlık, eleştirel dilden yoksun mimarlıkta rahatsız olmama durumları konularına eleştiriler getirdi. Günümüz mimarlık pratiğinin yeniden düşündürdünü Uğur Tanyeli, zengin sunumuyla keyifli bir söyleşiyi izleyenlerle paylaştı.

4 Ekim Çarşamba Günü Hikmet Gökmen yürütücülüğünde gerçekleşen “Çocuk Mimarlık” Atölyesi’nde Vedide

Baha Pars İlköğretim Okulu 3. Sınıf öğrencileri “Hayalimdeki Hastane” temalı çalışmayı gerçekleştirdi. Ardından gerçekleşen “Dayanışma Mimarlığı” Panelinde Sinan Omacan, Özlem Altun, Boğaçhan Dünderalp, Gül Köksal ve Ali Taptık, önümüzdeki dönem içerisinde belirgin bir çizgi oluşturacağı şimdiden görülebilen bir damarı temsil eden yedi farklı mimarlık grubunun çalışmalarının bir araya gelmesinden ortaya çıkan işlevlerinden bahsetti.

5 Ekim Perşembe Günü “Bir Mimarlık Ofisi ve Uygulamaları / Vav Studio: Afshin Farzin - Amin Tadjsoleiman” başlıklı söyleşi gerçekleşti. 2003 yılında İran’da Tadj-farzin studio ismiyle kurulan ofis, 2010 yılından itibaren de VAV-Studio adını alarak tasarımlarına devam etti. Grup üretmiş olduğu projelerini ve konsept aşamalarını keyifli bir sunumla izleyenlerle paylaştı.

6 Ekim Cuma Günü saat 16.30’da gerçekleşen “Doğaltaşlı ve Mobilya Ürünlerinin Mimarideki Uygulamaları” isimli panel, konuşmacı Mevlüt Kaya’nın

Türk Doğal taşlarının Dünyadaki Yeri ve Gelişim Trendleri, Banu Bekifloğlu'nun Doğal taşların ve Mimarinin Buluşması , Serdar Sungur'un Taşın Sanatla Buluşması, Feridun Yeşilyurt'un Tasarım ve Artı Değer, Çağrı Köseyener'in ise Yurtdışı Müteahitlik ve Teknik Müşavirlik Hizmetleri başlıklı sunumlarını gerçekleştirdiler. 6 Ekim Cuma Günü saat 18.30'da Rica Studio: Inaqui Carnicero söyleşisini gerçekleştirdi. Projeleri arasında sosyal konut projeleri, kültürel amaçlı bina projeleri, restorasyon projeleri, eğitim

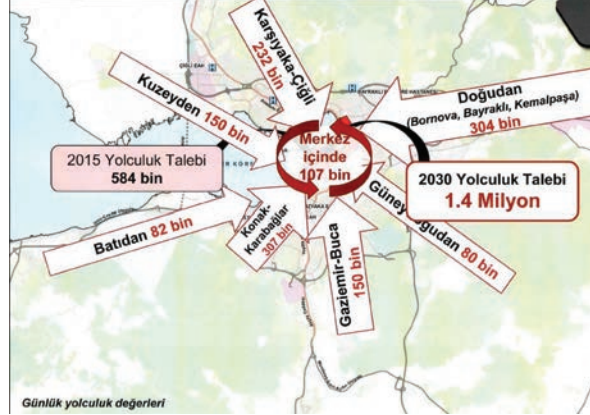
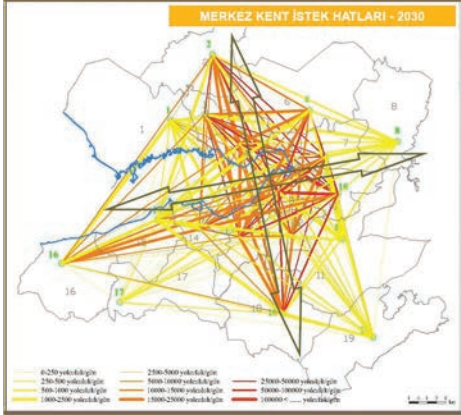
yapıları, müze projeleri bulunan ve bu üretimlerinden seçtiği projelerini örneklerle anlattığı etkili sunumuyla Carnicero söyleşisi ilgi ile izlendi.

7 Ekim Cumartesi Günü saat 13.00 'de Nafi Çil, Orcan Gündüz, Emel Kayın ve Vedat Zeki Tokyay imza gününde okurları ile buluştu. Saat 14.00'de "Genç Mimarlar Projelerini Anlatıyor" başlıklı söyleşide Onurcan Çakır, Öznur Çakır, Selim Dilsiz, Onur Dinmez, Orhan Ersan, Mete Keskin, Tolga Kezer, Mert Uslu, Deren Uysal ve Noyan U. Vural 15 dakikalık

sunumları ile projelerini izleyiciyle paylaştı.

8 Ekim Pazar Günü gerçekleşen "Urla Gezisi" İzmir Mimarlık Sergisi ve Ödülleri 2017 Ödülü'nü alan "T-Evi"nin gezilmesi ve yapıya plaket çakılması ile başladı. Ardından İzmir Mimarlık Sergisi ve Ödülleri 2017 Juri Özel Ödülü'nü alan "Barbaros Evi" Onurcan Çakır eşliğinde keyifle gezilip, yapının plaketi çakıldı. Urla'da verilen yemek molasının ardından gezi, Turgut Yılmaz eşliğinde Karantina Adası'na yapılan ziyaret ile son buldu.

İzmir Ulaşım Ana Planı Hakkında Değerlendirme

EN SOLDA 2009 Onaylı İzmir Ulaşım Ana Planında 2030 yılı için Merkez Kent te Yolculuk İstek Hatları

SOLDA UPI 2030 Ulaşım Ana Planı Yolculuk Talebi Analiz paftası

ALTTA 2009 Onaylı İzmir Ulaşım Ana Planında 2030 yılı için Kentsel Bölge için Yolculuk İstek Hatları

2.09.2017 tarihinde Havagazı Fabrikası Toplantı Salonu'nda, İzmir Ulaşım Ana Planı bilgilendirme toplantısı yapılmış ve katılımcılardan görüş ve öneriler istenmiştir. Bu kapsamda toplantıda dağıtılan doküman ve sunumda yapılan açıklamalar çerçevesinde İzmir Ulaşım Ana Planı, öngörüler, senaryoları üzerine değerlendirme, tespit, eleştiri ve önerilerimizi aşağıdadır.

Kent Planlarına Göre İzmir'in Yerleşme Deseni

İzmir kentinde, nüfusun ve kentsel işlevlerin Merkez Kent olarak tanımlanan Menemen, Çiğli, Karşıyaka, Bayraklı, Bornova, Konak, Karabağlar, Gazimur ve Buca ilçelerinde yoğunlaştığı bilinmektedir.

İzmir kent planlarının verileri ile 2030 yılı projeksiyonlarında bu yerleşimlerin toplam yaklaşık 4 milyona yakın nüfusu içereceği belirtilmektedir. Uygulanmakta olan Kentsel Dönüşüm Kanununda ve imar yönetmeliklerinde oluşturulan yoğunluk artırıcı teşviklerin bu nüfusu önemli oranda artıracak da söylenebilir.

Kentin konut bölgeleri Menemen, Çiğli, Karşıyaka, Bayraklı, Konak, Karabağlar, Gazimur ve Buca ilçelerinde yoğunlaşmaktadır. Geleneksel tarihi ticaret merkezi olan Kemeraltının İzmir Tarih Projeleri gibi olumlu programlarla işlevini sürdürmesi desteklenirken, merkezi iş alanları Alsancak, Çankaya ve yeni kent merkezi olarak tanımlanan Liman Arkası, Salhane Bayraklı bölgesinde gelişmekte kent planları

da bu gelişmeyi yönlendirmekte, desteklemektedir.

Kuzeyde Aliağa, Bergama, güneyde Torbalı, Tire, Ödemiş alt merkezler olarak gelişmektedirler ve kent planları da bu gelişmeyi desteklemektedir. Özetle tanımlanan bu işlevlerin merkezin kendi içindeki talebin yanı sıra İzmir'in bütün metropoliten alanından-kentsel bölgeden ve alt merkezlerden yolculuk talepleri yaratacağı bilinmektedir.

Yerleşme deseninin konut alanları ile MİA - merkezi iş alanı ilişkisi ve konut alanları çalışma alanları ilişkisi kuşkusuz erişim - ulaşım taleplerinin (yolculuk istek hatlarının) en yoğun olduğu aksları ve koridorları içermektedir. Üniversite ve sağlık tesisi ve konaklama tesisleri alanları da yaklaşık benzer bir dağılım göstermektedir. (İYTE hariç)

Diğer yandan sanayi, organize sanayi, küçük sanatlar gibi çalışma alanları da İzmir'in kuzey (Çiğli, Menemen, Aliağa) doğu (Bornova, Pınarbaşı, Kemalpaşa) güney (Karabağlar, Gazimur, Tepeköy, Torbalı) akslarında ve kent çıkışlarında yer seçmiş, gelişmeleri de büyük oranda tamamlamıştır.

Bu bağlamda yukarıda belirtilmiş olan konut alanları ile çalışma alanları arasındaki erişim ulaşım talepleri de yine bu akslarda ve koridorlarda yoğunlaşmaktadır.

2009 Ulaşım Ana Planı analitik çalışmalarında belirlenmiş olan 2030 yılı için yolculuk istek hatları da yukarıda özetlenen yerleşme deseninin ve sektörel verilerin kapsamında

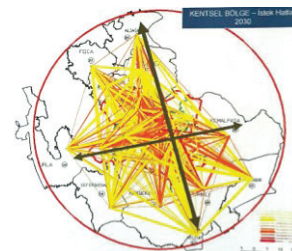
kuzeyden merkeze ve doğuya - güneye, merkezden, kuzeye, doğuya ve güneye, doğudan merkeze, kuzeye ve güneye ve güneyden, merkeze, doğuya ve kuzeye şeklinde yüksek sayılar olarak ortaya konmuştur.

UPI 2030 Ulaşım Planı için yapılan sunumda anlatılan analizler ve bulgular da yolculuk talepleri tespitinde yaklaşık aynı verilere ulaşıldığı görülmektedir. Öncelikle bu istek hatlarının ve yolculuk talebinin karşılanmasına dair ulaşım politika, program ve projelerinin öngörülmesi geliştirilmesi gerekmektedir.

İzmir kent içi ulaşım-erişim taleplerinin tanımlanan akslarda karşılanabilmesi ve geliştirilmesi, türlerin çeşitlendirilmesi ve entegrasyonu Ulaşım Ana Planı'ndan asıl beklentidir.

2009 Onaylı İzmir Ulaşım Ana Planı- 2030

İzmir Ulaşım Ana Planı önceki yıllarda hazırlanmış, 2009 yılında onaylanmış, 2030 yılı projeksiyonu esas alınarak kent içi ulaşım türlerini, güzergahlarını, entegrasyonunu, bütünleştirilmesini ve etapları ile uygulama takvimini içermektedir.

2009 Ulaşım Ana Planı Kararları

İzmir Ulaşım Ana Planı, 2006 yılında başlayan ve 3 yıl süren araştırma, analiz sentez çalışmaları sonunda 2009 yılında tamamlanmış ve onaylanmıştır. Plan kent içi ulaşım sorunlarının çözümüne dair stratejik önermelerde bulunmuştur. Ulaşım Ana Planı İzmir kent içi ulaşımında toplu ulaşımına dair önermelerini dört alt sistem olarak tanımlamıştır.

- Banliyö Demiryolu Ağı (İZBAN)
- Hafif Raylı Sistem Ağı (METRO)
- Körfez Vapurları Ağı
- Tramvay Ağı

Lastik tekerlekli ulaşım otobüs ağı ve yaya alanları ile bisiklet ulaşımının geliştirilmesi planın hedefleri arasındadır.

Planın onaylandığı 2009 yılından 2017 yılı sonlarına kadar geçen sürede, bu alt sistemler Hızlandırılmış Banliyö Ağı (İZBAN) nın Aliağa - Cumaovası bölümü o yıllarda hizmete alınmış işletmeye başlanmıştır. Ulaşım Ana Planı güney aksında Selçuk (Efes) ve kuzey aksında Aliağa OSB'ne kadar geliştirilmesine yönelik önermeler yer almakta, 2020 yılı hedefi tanımlanmaktadır.

Hafif Raylı Sistem Ağı (metro) ise işletmede olan Bornova Ege Üniversitesi - Hatay Üçyol istasyonları aksında, Ege Üniversitesi, Evka 3, Üçyoldan Hatay, Amerikan Koleji, Poligon, Üçkuyular istasyonları işletmeye alınmıştır. Evka 3 Bornova Merkez ve Üçyol, Eskiizmir, Şirinyer, Buca, DEÜ kampüs hattına dair bir gelişme izlenmemektedir. Narlıdere, Güzelbahçe, Urla, İYTE Kampüs, HRS önerisi de ulaşım planı önerilerinden olup, bir gelişme görülmektedir.

Körfez vapurları ağı, Kent Planlarında ve Ulaşım Ana Planında öngörülen Mevişehir, Güzelbahçe, Adliye iskelelerine dair bir gelişme izlenmemiş, yeni vapurların hizmete alınması ve mevcut iskelelerde çoğu tartışmalı düzenlemelerle yetinilmiştir.

İskele sayılarının artırılması, Vapurların çeşitlendirilmesi ve sefer sıklıklarına dair bir düzenleme ve çalışma yapılmadığı gözlenmektedir.

Tramvay ağı olarak önerilen, beş ayrı güzergahtan Alsancak - Konak - Üçkuyular aksının çalışmaları sürmektedir. Alaybey, Bostanlı, Atatürk

organize Sanayi Bölgesi hattında, Alaybey - Bostanlı - Mavişehir kısmı tamamlanmış, 2017 yılında işletmeye alınmış, diğer kesimlerde bir gelişme olmamıştır. Buca merkez, Bornova - Bayraklı ve Narlıdere, Güzelbahçe, Urla tramvay hatlarında bir gelişme olmamıştır.

2009 yılında onaylanmış olan Ulaşım Ana Planı'nın, İzmir Büyükşehir Belediyesi yetki alanına yeni katılan kuzey, güney ve batı yerleşmelerini kuzeyde Bergama, Dikili, Kınık, güneyde Tire, Ödemiş, Beydağı, Kiraz ve Selçuk'u kapsayacak şekilde revize edilmesi beklenmekte ve güncellenmesi gereklidir.

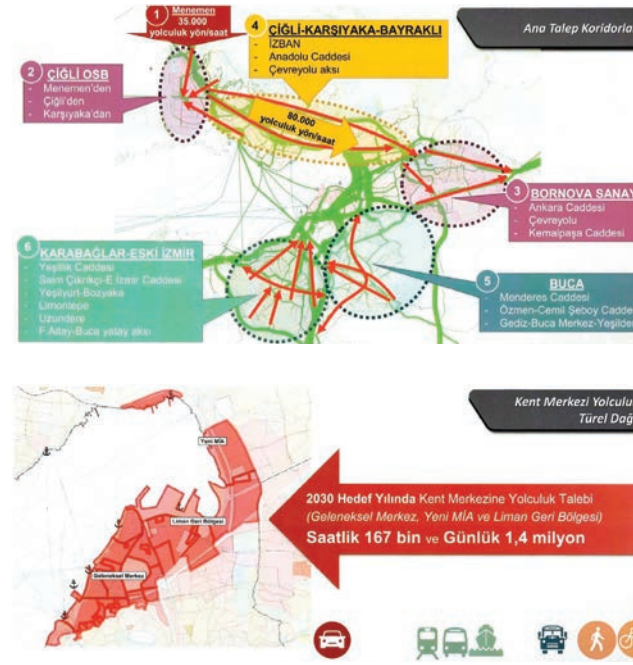
12 Eylül 2017 tarihli bilgilendirme toplantısında 2009 UA. Planının güncellenmesine ve revizyonuna dair gelişmeler beklenirken, sunulan belge ve bilgilerde yeni bir plan gibi aktarılmış, mevcut plan kararlarına, hedeflerine, politikalarına ve eksikliklerine, bu planda değişme öngörecektir kentsel alandaki yeni mekansal gelişmelere dair bilgiler yeterince yansıtılmamıştır.

UPİ 2030 İzmir Ulaşım Ana Planı

UPİ 2030 İzmir Ulaşım Ana Planı, 2009 planının bir revizyonu ve ilavesi olarak ele alınması gereken bir çalışma olmalıdır. Bilgilendirme toplantısında bu kapsamda bir kıyaslama izlenmemiştir. Değerlendirebilmek için 2009 planının önermelerinin neden gerçekleşmediği ve neden değiştirileceğine dair doğru, güncel ve gerçekçi gerekçelere ve analizlere ihtiyaç duyulmaktadır.

İzmir Ulaşım Ana Planı - 2030 sunumunda örneğin körfez - deniz ulaşımına, bu ulaşım türünün sayısal analizlerine, önceki planın deniz hedeflerine erişip erişmediğine dair hiçbir değerlendirme, bilgi ve önerme sunulmamış, bir körfez kenti olan İzmir için içinde deniz - körfez geçmeyen ya da bir başka ifadeyle deniz ulaşımını hiç dikkate almayan bir Ulaşım Ana Planı sunumu yapılmıştır.

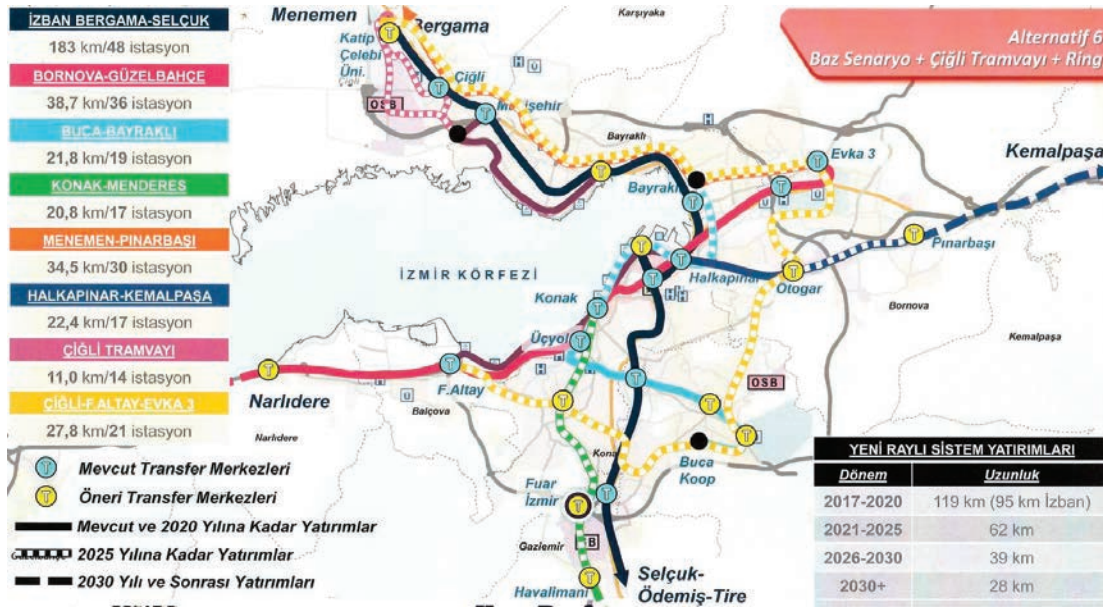
İzmir Merkez Kent alan sınırları içinde bugün ve gelecekte en yoğun nüfus ve yolculuk taleplerinin merkez kent içinde olduğu-olacağını gerek 2009 UAP İstek hatları analizi tabloları, gerekse UPİ 2030 yolculuk

talep analizi tabloları benzer şekilde ortaya koymaktadır. Mavişehir'den Üçkuyular'a kadar yaklaşık 35 kilometre kıyısı olan ve bu kıyı çevresinde çok yüksek nüfus ve çok farklı kentsel işlevler bulunmaktadır. Ulaşım Ana Planı 2030 çalışmasının bu bağlamda körfez-deniz ulaşımına dair bir hedef içermiyor olması, deniz ulaşımının diğer türlerle entegrasyonuna dair bir politika, program önermiyor olması bu planın bir Ulaşım Ana Planı olabilme kapasitesini ortadan kaldırmaktadır. İzmir kenti için deniz ulaşımını dikkate almayan, geliştirilmesine ve diğer türlerle entegrasyonuna dair bir amacı olmayan bir ulaşım planı baştan eksik, yetersiz ve sonuçsuz olacaktır.

İzmir körfezi deniz ulaşımının geliştirilmesi, güçlendirilmesi bu bağlamda iskele sayılarının çoğaltılması, deniz araçlarının çeşitlendirilmesi, sefer sıklıklarının talep yaratacak tarzda özendirici olması gibi çalışma ve önerilerin etüd edilmesiyle deniz ulaşımı Ulaşım Ana Planında, kent içi ulaşımında etkin bir toplu ulaşım türü olarak mutlaka yer almaktadır.

Önerilecek ulaşım türlerinin, bütün proje ve programlarının yukarıda özetlenmeye çalışılan yerleşme ve sektörel işlevlerin dağılımları kapsamında oluşan yolculuk istek hatları ve erişim ulaşım taleplerini, hızlı, konforlu, güvenli, ekonomik ve kentin yaşam kalitesini destekler nitelikte karşılaması zorunluluktur.

Kent İçi Ulaşım Sistemlerinin Sorunları

İzmir kent içi raylı sistem hatlarının yalnızca güney-kuzey ve doğu - batı aksında lineer olarak gerçekleşmesi nedeniyle, nüfus yoğunluğu fazla olan yerleşme ve (MİA) Merkezi İş Alanlarını içermiyor olması,

Halihazırda işletmede olan ulaşım türlerinin (hafif raylı sistem, metro, deniz ve tramvay) entegrasyonunun, birbirini desteklemesinin tam olarak sağlanamamış olması (örneğin tramvay izban istasyonlarına henüz erişmiyor)

Vapur iskelelerine (Bostanlı - Üçkuyular) yaya erişimine dair mekansal tasarım sorunlarının giderilememiş olması.

İzban istasyonlarının bazılarında çevresinin mekansal tasarımı, aydınlatma, zemin döşemeleri, güvenlik vb. sorunlar bulunması,

Aktarma istasyonlarında (hafif raylı sistem, metro, vapur) büyük kapasiteli otoparklar gerçekleştirilmemiş olması, park et - devam et sisteminin geliştirilememiş olması.

İstasyonlara her kesimden kentlinin, kadın, yaşlı çocuk, engelli vb. kolayca erişimini sağlayan, güneşten, yağmurdan, rüzgardan, marjinal durumlardan korunmuş nitelikli mekansal düzenlemelerin yapılamamış olması,

Mekan kalitesinin yaşam kalitesine doğrudan etkisi olduğu tespitinden hareketle, yalnızca istasyon-durak yapılmış olmasının yeterli

olamayacağı, temiz, güvenli, bakımlı çevre düzenlemelerinin de hızla tamamlanması

Var olan ulaşım türlerinden deniz ulaşımının, mevcut olanaklar içinde dahi sefer sıklıklarının geliştirilmesi, deniz araçlarının çeşitlendirilmesi vb. gibi uygulamaların yapılamamış olması.

Belediyenin körfezi bir podyum gibi kullanma politikası kapsamında kıyı tasarımı ile bütünleşen ve çok sayıda kentlinin her gün kullandığı iskelelerin ve çevrelerinin mekan kalitesinin yaya öncelikli olarak iyileştirilememiş olması.

İzmir kent içi ulaşımında darboğaz olan ve tıkanmalara neden olan Alsancak Gar önü kavşağı, Karşıyaka İskele önü gibi odak noktaların araç alt geçişi projeleri ile kalıcı olarak çözümlenmemiş olması

Mevcut yaya akslarının yeterince geliştirilememiş olması (örneğin Liman-Kıbrıs Şehitleri-Sevgi Yolu-Mimar Kemalettin-Kemeraltı aksı gibi)

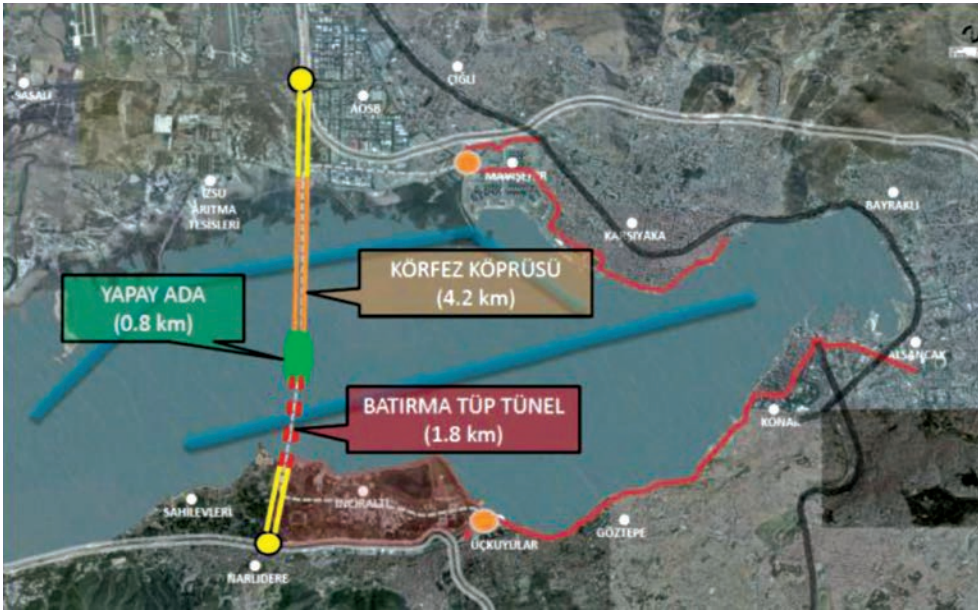
Mevcut yaya akslarının en güçlülerinden Kordon, pasaport koridorunda, yaya akslarının işletmeler tarafından işgalinin önlenemeyişi

Yaya yolları ve kaldırımların yaya kullanımına engel oluşturan yasa dışı parklanma nedeniyle araçlar tarafından işgalinin önlenememesi,

Kent merkezine araçla gelmemeyi özendirecek şekilde İzban-Metro istasyonlarında, vapur iskelelerinde güvenli otopark olanakları yaratılmamış olması olarak özetlenebilir.

Öneriler

1. İzmir raylı ulaşım türlerinden metro ve izban nüfus yoğunluğu fazla olan yerleşme ve MİA akslarına da erişecek ve kapsayacak şekilde ring - ringler olarak geliştirilmesi, örneğin; erişim talepleri analizlerini dikkate alarak yeni kent merkezi, Bayraklı, Bornova, Otogar, Çamdibi, Alsancak, Karabağlar, Gaziemir, Buca, Dokuz Eylül Üniversitesi gibi bir ring etüd edilebilir.
2. Menemen, Ulukent, Harmandalı, Ege Kent ve Evkalar, Örnekköy, Bayraklı, Manavkuyu, Yeni Kent Merkezi, Çamdibi - Otogar, hattı etüd edilebilir. Menemen'de ve otogarda mevcut istasyonlara entegre edilerek ring haline getirilebilir. Bu iki etüd önerisi kapsamında, sunumda önerilen baz senaryo körfez geçişi hariç olmak üzere üzerinde çalışılıp geliştirilebilir. Çok sayıda hattın kesiştiği aktarma istasyonları oluşturulabilir.
3. İzban istasyonları ile tramvay hatlarının entegrasyonu mutlaka sağlanmalıdır. (örneğin Mavişehir ve Alaybey istasyonlarında)
4. Tramvay istasyonları ile iskele bağlantıları nitelikli mekansal düzenlemelerle her türlü iklim koşullarında her kesimden kentlinin kolayca bir diğer türe geçişi hızlı, konforlu ve güvenli mekanlar ile sağlanmalıdır.
5. Raylı sistemlerin HRS, Banliyö, Tramvay durak ve istasyonlarına erişen

sokak ve yaya kaldırımlarının nitelikli düzenlemeler ile iyi aydınlatılmış güvenli koridorlar ve mekanlar haline getirilmesi sağlanmalı, raylı sistem kullanımı desteklenmelidir.

6. Vapur iskeleleri çoğaltılmalı, Mavişehir, Salhane, ve ara iskeleler mutlaka yapıp hizmete sunulmalı, vapur kullanımını destekleyecek sefer sıklığı ve zirve saatler dışında talebi karşılayacak küçük kapasiteli ancak kuzey denizlerine özgü olan değil İzmir ikliminin gereksinimi olan tasarıma sahip deniz araçlarıyla vapur çeşitliliği sağlanmalıdır.

7. Batı aksında Güzelbahçe, Urla gibi daha düşük yoğunluklu yerleşme ve alt merkezlere raylı sistem önerisi maliyet açısından yeniden etüd edilmelidir.

8. Şehir içi karayolu iyileştirmeleri kapsamında Alsancak Gar önü kavşağında ve Karşıyaka İskelesi önünde trafiğin yeraltına alınmasıyla bu alanların yaya kullanımlarının mekansal kalitesi artırılmalıdır.

9. İskele ve istasyon çevrelerindeki mekansal düzenlemelerde araçlar değil, insanlar esas alınarak tasarım ve uygulamalar yapılmalıdır. (Örneğin Bostanlı iskelesinde arabalı vapur yolu, otopark, bir restoranın otoparkından arta kalan alan insanlara ayrılmıştır, önce insanların kullanımı esas alınmalı, kalan alanlar araçlar için düzenlenmelidir.)

10. Kıbrıs Şehitleri Sevgi Yolu yaya aksı kesintisiz olarak Alsancak

Limanı'ndan Kemeraltına ulaştırılmalı, bu aksı kesen araç trafiği geçişlerinde yaya önceliğini vurgulayan güçlü çizgi ve ışıklandırmalarla sürücüler uyarılmalıdır.

11. Konak, Pasaport, Kordon aksında yaya alanlarının işletmeler tarafından işgali mutlaka önlenmeli, aynı şekilde diğer yayalaştırılmış alanlarda yaya kullanımını engelleyen, zorlaştıran işgal ve düzenlemeler önlenmelidir. Denetimleri sağlanmalıdır.

12. Var olan bisiklet yolları geliştirilmeli, bisiklet kullanımını destekleyen projeler sürdürülmeli, bisiklet kullanımını özendiren uygulamalar geliştirilmelidir.

13. 2009 da onaylanan İzmir Ulaşım Ana Planı ve çalışmaları süren UPI 2030 Ulaşım Ana Planı için yapılmış olan ve toplamda yaklaşık altı yıl süren çok ayrıntılı araştırmalar ve analizler sonucunda, İzmir merkez Kentte ve Kentsel bölgeden merkeze erişim ulaşım talep ve yolculuk istek hatları ve koridorlar tanımlanmıştır. Bu araştırma, analizlerin ve sentezlerin hiçbirinde Çiğli-OSB den, İnciraltı, Yenikale aksında yapılacağı açıklanan körfez köprü-ada-tünel projesi gibi bir erişim ulaşım talebi ve istek hattı ortaya çıkmamıştır.

Bütün araştırmaların ve sentezlerin sonuçları bu geçişi önermez iken, bir dayatma olarak İzmir Ulaşım Ana Planına bu geçişin işleneceği ilgili kurumlar tarafından ifade edilmektedir. Böylesi bir tutum

bilimsellikten ve akılcılıktan uzak bir sonuç yaratacak ve İzmir Ulaşım Ana Planını sakatlayacaktır.

Körfez köprü-ada-tünel projesi; İzmir kenti İmar planlarının ve ulaşım ana planlarının bir önerisi değildir. Kentin erişim, ulaşım talepleriyle ve kent içi ulaşım ile hiçbir ilişkisi bulunmamaktadır. İzmir körfezinin su sirkülasyonuna yapay ada ve köprü ayakları ile engel oluşturarak kirliliğin sürmesine neden olacaktır. Sulak alanlara, doğal sit alanlarına ve koruma alanlarına, doğal çevreye büyük zarar verecektir. Ekonomik açıdan fizibil değildir. Bu projeden vazgeçilmelidir.

Kamuoyuna açıklandığı şekliyle yaklaşık 3.6 milyar TL. maliyeti olacak bu proje yerine, çok önemli miktardaki bu kamu kaynağı İzmir kentinin bilimsel bulgulara ve etüdlere dayanarak hazırlanmış olan Ulaşım Ana Planının önerdiği raylı toplu ulaşım sistemlerine ve deniz ulaşımının güçlendirilmesi projelerine aktarılmalıdır.

14. İzmir kentini, kentsel alanı ve körfezi doğrudan etkileyecek İzmir Körfezi Geçiş Projesi karayolu-otoyol gibi büyük teknik altyapı projelerinin, kent planlarının (ulaşım ve imar planları) kararına dayanması ve bu gibi büyük yatırımların kentin mekansal oluşumuna, doğal değerlerine zarar vermeyecek şekilde, bilimsel ve akılcı tercihlerle planlanmasına özen gösterilmelidir.

Yüksek maliyetli ulaşım, altyapı projelerinin ve yatırımlarının seçiminde de teknik, bilimsel ve akılcı yöntemler esas alınmalı, kaynaklar kentin ulaşım sorunlarını çözecek öncelikli kamu toplu ulaşım projelerine harcanmalıdır.

Uzak doğudan uzak batıya bütün dünyada, nüfusu 4 milyonu geçen metropoliten kentler içerisinde, raylı toplu ulaşım sistemleri yerine, daha çok karayolu, köprü, tünel yaparak kent içi ulaşım sorunlarını çözebilmiş bir kent yoktur. ■

Hasan Topal, Mimar
18 Eylül 2017

Karşıyaka Atatürk, Annesi ve Kadın Hakları Anıtı Hakkında Değerlendirme ve Öneriler¹

Anıt Hakkında Genel Bilgiler

Anıt, 19 Mayıs 1967'de kurulan "Karşıyaka Atatürk Anıtı Yaptırma ve İlkelerini Yaşatma Derneği" tarafından 1972 yılında, Cumhuriyet'in ilanının 50. Yılın anısına düzenlenen ulusal yarışmada birincilik ödülüne layık görülerek Karşıyaka sahil şeridinde inşa edilmiştir.

Anıtın inşa sürecinde gerekli maddi kaynağın Karşıyakalılardan toplanmış olması anlamını bir kat daha artırmakta, kentlilerin anıtı ve sembolize ettiği değerleri ne kadar benimsediklerini göstermektedir.

Anıt tasarımı yarışmasının ödülleri 29

Ekim 1971'de belirlenmiş, 10 Kasım 1971 tarihinde ise yarışmanın sonuçları açıklanarak, Mimar Erkal Güngören ve Heykeltıraş Tamer Başoğlu'na ait tasarımın inşa edilmek üzere seçildiği kamuoyuna açıklanmıştır.

Uygulama yaklaşık 2 yıl sürmüş, anıt 26 Ekim 1973'te tamamlanarak törenle açılışı yapılmıştır.

Anıt inşa edildiği tarihten itibaren Karşıyakalılarca benimsenmiş, kütle plastiğinin üstün niteliği ile bağlantılı olarak başta Karşıyaka Belediyesi olmak üzere birçok yerel kurum ve sivil toplum örgütünün logolarında desen olarak kullanılmıştır.

Anıtın Simgesel Anlatımları

Anıt 3 ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm anıtı doğru merkezi bir karakterde tasarlanan ve çiçek tarhları ile sonlanan zemin düzenlemesinden; ikinci bölüm ise zeminden eğrisel bir formla başlayıp daha sonra dik bir şekilde 27 metre yükselen plaklardan oluşur. Üçüncü bölüm, 3.80 metre kotunda konumlanan ve 1.40 metre yüksekliğinde -plak elemanları birleştiren-bronz kuşaktan oluşmaktadır.

Zemin düzenlemesi ve yükselen plaklarla kadın haklarının Osmanlı döneminden Cumhuriyet'e doğru gelişimi, sosyal, kültürel ve siyasi hayatta kadının yükselişi sembolize edilmektedir. Bronz kuşakta ise, cumhuriyetin kuruluşu ve reformların gerçekleşmesinde en önemli paya sahip olan Atatürk, merkezi konumda yer almaktadır. Bununla birlikte Zübeyde Hanım, ayakta mermi taşıyan bir kadın, kucağında çocuk taşıyan diz çökmüş bir kadın, elinde zeytin dalı tutan bir çocuk ve ayrıca bilim ve teknolojiyi sembolize eden makine ve fabrika figürleri yer almaktadır. Ayrıca kadınlara verilen seçme ve seçilme hakkını hatırlatmak için bir oy sandığı ve oy vermek üzere sırada bekleyen kadınlar kompozisyonu da bronz kuşakta bulunmaktadır. Yine kitap yazan ve okuyan kadınlar da kadının eğitim alanında kazandığı rolü vurgulamaktadır.

Anıtın Değerlendirilmesi

Anıt kütle plastiği açısından üstün niteliklidir. Parçaların birbirleriyle ve çevreyle kurdukları oransal ve açılal ilişkiler algıyı rahatsız etmeyecek düzeydedir. Anıt somut anlatımlarla soyut ifadenin en iyi biçimde bir araya getirildiği örneklerden biridir. Bronz bilezikteki gerçekçi figürler ile yer düzenlemesinden başlayarak yukarı doğru yükselen plaklarla sonlanan soyut anlatım son derece uyumlu biçimde, aynı amaca hizmet ederek bir bütünlük oluşturmaktadır. Bu sayede anıt hem sanat çevreleri hem de kentliler tarafından değerlendirilebilecek ve benimsenebilecek bir karakter kazanmaktadır.

Anıtın boyutları da özenle kararlaştırılmış; hem karadan hem denizden algısında, güçlü mesajına

rağmen insan ölçeğinden kopmayan, niceliğin değil niteliğin önemli olduğu vurgusunu pekiştiren bir kompozisyon ortaya çıkması sağlanmıştır.

Anıtlara Müdahale Etmenin Uluslararası Kriterleri

Şüphesiz estetik değerlendirmeler çoğunlukla öznellik taşıyabilir. Ancak anıtlara müdahale konusunda ICOMOS'un (Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi) kıstasları ışığında bir değerlendirme daha nesnel olacaktır. ICOMOS'un 2003 tarihli "Mimari Mirasın Analizi, Korunması Ve Strüktürel Restorasyonu İçin İlkeler" belgesinde konuyla ilgili şu yaklaşımlar belirlenmiştir²:

Genel Ölçütler 1.1: Mimari mirasın korunması, güçlendirilmesi ve restorasyonu disiplinler arası bir yaklaşım gerektirir.

Genel Ölçütler 1.5: Mimari mirasın restorasyonunda, taşıyıcı sistemin restorasyonu tek başına bir hedef olarak tanımlanamaz. Asıl hedef yapının tümünün korunmasıdır; strüktürün korunması, hedefe ulaşmak için bir araçtır.

Genel Ölçütler 1.7: Taşıyıcı sistemin çökmesini önlemek amacıyla alınması gerekli acil güvenlik önlemleri dışında, sağlayacağı yarar veya zarar tam olarak belirlenmeden tarihi esere herhangi bir müdahale yapılmamalıdır. Bu tür acil önlemler alınırken, geriye dönüşü olmayan müdahaleler getirmekten mümkün olduğunca kaçınılmalıdır.

İyileştirici Önlem ve Denetimler 3.2: En iyi tedavi koruyucu bakımdır.

İyileştirici Önlem ve Denetimler 3.4: Zorunlu olduğu kanıtlanmayan hiçbir müdahale yapılmamalıdır.

İyileştirici Önlem ve Denetimler 3.5: Her müdahale belirlenen güvenlik hedefleri oranında olmalı, böylece kültürel değerlere müdahale en az düzeyde tutularak, güvenlik ve dayanıklılık en az zararlı sağlanmalıdır.

İyileştirici Önlem ve Denetimler 3.11. (Müdahale) Strüktürün özel niteliklerine ve çevresine zarar verilmemelidir.

İyileştirici Önlem ve Denetimler 3.12. Her müdahale mümkün olduğunca, strüktürün ilk tasarımına,

yapım tekniğine ve tarihi değerine saygı göstermeli ve onun gelecekte de anlaşılmasını sağlayacak izleri korumaya özen göstermelidir.

İyileştirici Önlem ve Denetimler 3.14. Herhangi bir tarihi malzeme veya belirgin mimari öğeyi kaldırmak veya değiştirmekten mümkün olduğunca kaçınılmalıdır.

İyileştirici Önlem ve Denetimler 3.15. Harap strüktürler mümkün olduğunca onarılmalı, tümü yenilenmemelidir. Görüldüğü gibi şu an gündemde olan proje aracılığı ve yöntemi ile ICOMOS'un hemen hemen her ilkesi çiğnenmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Karşıyaka Atatürk, Annesi Ve Kadın Hakları Anıtı temsil ettikleri, yapılaş hikâyesi, estetik değeri ve kent belleğindeki yeri nedeniyle kente değer katan, kentsel mekânı zenginleştiren üstün nitelikli bir eserdir. Kentlerimizde çok sık rastlanmayan bu nitelikteki bir esere müdahale ederken hukuki, sanatsal, teknik ve etik açılardan son derece özenli davranmak gerekir. Hukuki açıdan, her iki müellifin birden muvaffakiyetleri alınmadan anıta müdahale edilmesi mümkün değildir. Aksi takdirde söz konusu edilen girişimler, ciddi yaptırımların gündeme gelmesinin yanı sıra zamansal ve maddi kayıplara yol açacaktır.

Sanatsal açıdan, anıtın yenilemesinde hangi boyutlarda yeniden inşa edileceğinin kararını vermek müellifleri dışında kimsenin yetkisinde değildir. Gelişigüzel verilecek kararlar sonrasında ortaya çıkacak geri dönüşü olanaksız durumlar, hem yöneticiler hem de kent için utanç kaynağı olacaktır.

Teknik açıdan değerlendirilecek olursa, anıt çok uzun süredir bakımsız kalmış, zemin düzenlemesinin özgün hali korunamamış, yükselen plaklarda aşınmalar meydana gelmiştir. Her yapıda olduğu gibi bakımsız bırakılan bu yapıda da çeşitli yapısal problemler baş göstermiştir.

Bu aşamada yapılması gereken öncelikle yapının başlangıçtaki tasarım kararlarına göre varlığını devam ettirmesini sağlamaktır. Bunun için öncelikle bu işin uzmanı restoratör mimar ve inşaat mühendislerinden

oluşan bir kurul tarafından inceleme yapılarak anıtın güncel durumu belgelenmeli ve onarım önerileri hazırlanmalıdır. Bu aşamada öncelikli olarak ICOMOS'un konu ile ilgili kriterlerinin ışığında anıtın yıkılmadan güçlendirilmesi hedeflenmelidir.

Tüm bu işlemler anıtın resmi müellifleri olan Prof. Dr. Tamer Başoğlu ile merhum Erkal Güngören'in varislerinin onayıyla ve kendilerinin gözetimi altında gerçekleştirilmelidir.

Etik olarak ise, kentin gündemine gelen bir konunun çeşitli aktörlerin ve en önemlisi de kentlilerin katılımı ile tartışılmasından rahatsızlık duyan, bir an önce oldubittiye getirerek kotarılmaya çalışılan üslup sorgulanmalıdır. İnsanları düşman, hain ilan edip, parti il ve ilçe başkanları ile basın toplantıları yaparak konuyu siyasi boyuta çekmeye çalışmak, tartışmayı kimin Atatürkçü olup kimin olmadığı sorgulamasına getirmek, genelde merkezi iktidarda görmeye alıştığımız kibirli ve sanata, bilime karşı siyaseti ortaya süren bakış açısını kentimizde de görmek bizi şaşırtmasa da üzmektedir.

Sonuç olarak, Atatürk, Annesi ve Kadın Hakları Anıtı'nı yıkıp, kimliğini kaybetmiş bir kopyasını yapmak yerine; örnek olacak bir uygulama ile anıtı korumak ve gelecek nesillere aktarmak görevimizdir.

Anıt; korunması gerekli kültür varlıklarının sahip olduğu özgünlük, bütünlük, tarihsel değer, belgesel değer, estetik ve sanatsal değer, enderlik ve teklik değeri ve son olarak toplumun yerleşmiş alışkanlıklarının mimari mekânlarla birlikte var olmasının yarattığı değer olan folklorik değer olmak üzere tüm koruma kriterlerine uymaktadır. Bu nedenle anıt, İzmir Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından korunmaya değer kültür varlığı olarak tescil edilmeli ve uzmanlar tarafından restore edilerek korunmalıdır.

Mimarlar Odası İzmir Şubesi Yönetim Kurulu
06.06.2017

DİPNOTLAR

1 Raporun hazırlanmasında Restorasyon Uzmanı Yüksek Mimarlar Nazlı İpek Mavuşoğlu Çakman ve N. Ebru Karabağ'ın anıtla ilgili raporlarından, anıtın mimar müellifi Erkal Güngören'in varisi Mimarlık Tarihçisi Ela Güngören'in açıklamalarından ve Sanat Tarihçisi Seval Uçar'ın anıt ile ilgili çalışmasından yararlanılmıştır.
2 http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_0078503001467579045.pdf

Karşıyaka Anıtı Yeniden Anıt(sal)laşabilir mi?

BU YAZI, TÜRKİYE'DEKİ ANIT MİMARİSİ SORUNSAĞI VE KARŞİYAKA'DAKİ ATATÜRK, ANNESİ VE KADIN HAKLARI ANITI'NIN BİZE ANIMSATTIKLARI ÜZERİNDEN ANITIN YIKIM VE YENİDEN YAPIM SÜRECİNE İLİŞKİN TESPİTLER VE ÖNERİLER SUNMAKTADIR

Burkay Pasin

Ulus Zafer Anıtı (Kaynak: <https://tr.pinterest.com/>) (Resim 1)

Giriş
İzmir Karşıyaka sahilindeki Anayasa Meydanı'nda bulunan "Atatürk, Annesi ve Kadın Hakları Anıtı" ağır hasarlı olduğu gerekçesiyle 12 Haziran 2017 tarihinde yıkıldı. Bu anıtın şüphesiz yalnız Karşıyakalıların değil tüm İzmirliğin belleğinde önemli bir yeri vardır. Yıkım kararına gösterilen tepkiler ve anıtın aynı noktaya tipatıp bir örneğinin boyutları büyütülerek yeniden yapılacak olması, anıt mimarisinin ülkemizde geldiği nokta ve anıtlar özelindeki büyüklük ve gösteriş zaaflarımız üzerine bizleri yeniden düşünmeye sevk ediyor. Bu yazı, Türkiye'de anıt mimarisi sorunsalı ve Karşıyaka Anıtı'nın bize anımsattıkları üzerinden bu güncel vakaya nasıl bakmamız gerektiğine ilişkin tespitler ve öneriler sunmaktadır.

Türkiye'de Anıt Mimarisi Üzerine

Türkçe'de anıt "önemli bir olayın veya büyük bir kişinin gelecek kuşaklarca tarih boyunca anılması için yapılan, göze çarpacak büyüklükte, sembol niteliğinde yapı, abide" olarak tanımlanmaktadır¹ Bu tanımdan anlaşıldığı üzere anıt kavramının anı, anma ve anımsama gibi bilişsel kavramlarla doğrudan bir ilişkisi vardır. Bir bakıma anıt, bireysel ya da kolektif olarak bellekte biriken anıların somut bir yapısal bedene bürünmüş şeklidir.

Mimarlık tarihçisi Doğan Kuban, 1973 tarihli bir makalesinde anıt kavramının zaman boyutu ve zaman içinde simgeleşme özelliği üzerinde durur ve gerçek anıtı "kendi çağıyla

değil, kendinden sonrakilerle yaşayan" bir ürün olarak kabul eder. Bu bağlamda, yeni anıtsallık üretemeyen kültürümüzde "tarihten kalan anıtsallığı bir hazine gibi saklamamız" gerektiğini vurgular. (Kuban, 1973, 6) Ancak, Kuban'ın bahsettiği bu yeni anıtsallık onun soyut olguları somutlaştırma ya da simgeleştirme özelliğine bir yenisini daha eklemektedir: 'deneyim'.

20. yüzyılın ortalarına kadar anıt mimarisi, bir çok ulus-devlette savaş yılları ve savaş sonrası dönemin ideolojik (ve modernist) söylem ve kaygılarıyla eşzamanlı bir gelişim izler. Bu anıtların bir çoğu o ülkede iz bırakan politik liderleri betimleyen figüratif heykellerinden oluşur. Öyle ki, bu liderlerin politik arenadaki ya da toplumsal bellekteki miyatları dolduğunda, bazen de bir tepki niteliğinde, onları betimleyen anıtlar da yıkılmıştır. Buna örnek olarak, 2003 yılında Bağdat'taki Saddam Hüseyin anıtının ve 2013 yılında Sovyet Bolşevik lider Vladimir Lenin'in Kiev'deki anıtının yıkılmasını gösterebiliriz.

Benzer bir 'anıt-heykel' yaklaşımı hiç şüphesiz Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucu lideri Mustafa Kemal Atatürk'ün erken Cumhuriyet döneminde ve sonrasında yurdun çeşitli yerlerinde yapılmış heykellerinde de görebiliriz. Ankara Ulus Meydanı'nda bulunan Avusturyalı heykeltıraş Heinrich Krippel imzalı 1927 tarihli Zafer Anıtı (Resim 1) ve İzmir Cumhuriyet Meydanı'nda bulunan İtalyan heykeltıraş Pietro Canonica imzalı ve Milli Mücadele'yi temsil etmek üzere dikilmiş Cumhuriyet Anıtı (Resim 2) bunlardan en önemli iki tanesidir. Her iki heykel de bir kaide

SOLDA İzmir Cumhuriyet Anıtı (Kaynak: <https://tr.pinterest.com/>) (Resim 2)

SAĞ ALTTA Washington Vietnam Gazileri Anıtı (Kaynak: <https://tr.pinterest.com/>) (Resim 3)

Berlin Katledilen Avrupa Yahudileri Anıtı (Kaynak: <https://tr.pinterest.com/>) (Resim 4)

üzerinde yükseltilmiş olarak Atatürk'ü at üzerinde "güçlü, kararlı ve kahraman bir asker" olarak betimler (Sargin, 2004, 665). Bulundukları meydanlara özel bir kentsel bağlam içerisinde Ulus-Devlet, Cumhuriyet, Zafer, Laiklik, Medeniyet, vb. soyut ideolojik kavramlar, 'figüratif bir plastisite' olarak kalmayıp, buluşma,

sunar (Young, 1992, 2000). Maya Lin'in 1982 yılında üzerindeki peyzajla uyum içinde V formunda siyah bir granit duvar olarak tasarladığı Washington'daki 'Vietnam Gazileri Anıtı' (Resim 3), Peter Eisenman'ın Berlin'de 19.000 metrekairelik bir alana yayılmış 2.711 adet beton bloktan oluşan 2004 tarihli 'Katledilen Avrupa

"DENEYİM ODAKLI YENİ BİR ANITSALLIK YAKLAŞIMI ÜRETEMEYEN KÜLTÜRÜMÜZDE TARİHTEN GELEN ANITSALLIĞI BİR HAZİNE GİBİ SAKLAMAMIZ GEREKİR"

resmi tören, fotoğraf çekimi gibi etkinlikler yoluyla da bu anıt-heykellerde vücut bulur.

Anıt mimarisi, 1980'li yıllarda özellikle Avrupa ve Amerika kentlerinde, savaşta kazanılan zaferlerin anıtlaşmasına karşı söylemler ekseninde bir dönüşüme uğrar. Soykırım tarihçisi James Edward Young'ın "karşı-anıt (counter-monument)" olarak tanımladığı yeni anıt mimarisi, geleneksel anıtlara yüklenen ideolojilerin didaktik bir şekilde izleyiciyi pasifleştirmesine karşı olarak, izleyicinin de bu kavramlar üzerinde düşünmesine fırsat veren 'deneyim mekanları'

Yahudileri Anıtı' (Resim 4) ve Daniel Libeskind tarafından New York'taki 11 Eylül saldırısı sonucunda yıkılan Dünya Ticaret Merkezi ikiz kulelerinin yerine tasarlanan iki havuz ve bir müzeden oluşan 2014 tarihli '9/11 Anıtı' bu karşı-anıt yaklaşımına verilebilecek örneklerden bazılarıdır.

Türkiye'de karşı-anıt yaklaşımının örnekleri ne yazık ki oldukça azdır. Emin Onat ve Orhan Arda imzalı Ankara Rasattepe'deki 'Anıtkabir' klasik bir tapınak formundaki yalın geometrisi ile Atatürk'ün kurduğu Cumhuriyet'in yapı taşlarını oluşturan Batı uygarlığı, aydınlanma, laiklik gibi kavramların yapılaşmış bir

SOLDA Anıtkabir Hava Fotoğrafı
(Kaynak: <https://tr.pinterest.com/>) (Resim 5)

Çanakkale Şehitleri Abidesi (Kaynak: Pasin Arşivi) (Resim 6)

SOL ALTTA Turgut Özal Anıt Mezarı (Kaynak: <http://www.arkiv.com.tr/proje/turgut-ozal-anit-mezari/1001>) (Resim 7)

SAĞ ÜSTTE Yıkımdan önce Karşıyaka Atatürk, Annesi ve Kadın Hakları Anıtı (Kaynak: <https://tr.pinterest.com/>) (Resim 8)

Karşıyaka Atatürk, Annesi ve Kadın Hakları Anıtı Yenileme Projesi (Kaynak: <http://www.karsiyaka.bel.tr/tr/haberler/simg-e2%80%98anit-yenileniyor>) (Resim 9)

anıt mezar niteliğindedir (Resim 5). Ayrıca bölgenin İslam öncesi tarihi geçmişine referans veren Hitit aslanı figürlerinin bulunduğu bir yürüyüş yolu ile ziyaretçilere zengin bir deneyim mekanı sunar. (Bozdoğan & Akcan, 2012, 74) Benzer bir yaklaşımı Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı'nda da görebiliriz. 33.000 hektarlık oldukça geniş bir alana yayılan park, her ne kadar savaşta ölen Türk, İngiliz, Fransız, Avustralya ve Yeni Zelandalı askerlere ait mezarlıklar ve geleneksel 'obelisk' formunda anıtlar barındırsa da, ziyaretçileri savaş kavramı ve savaşın izleri üzerine uzun süre düşündürebilecek büyük ölçekte bir karşı-anıt niteliğindedir (Resim 6). Buna ek olarak, yarımada için 1998 yılında düzenlenen ve "barış fikrini anmaya adanan" Barış Parkı Yarışması bir "karşı-anıtlar söylemi pratiğidir." (Yılmaz, 2008, 42)

1990'lı yıllarda ise postmodern dönemin Türk liderleri için yeni bir "anıt-mezar" furysı başlamıştır. Anma düşüncesi ve edimini ziyaretçilerin serbest deneyimi ve takdirine bırakmak yerine, liderlerin temsil

ettiği ideolojilerin gerektiğinden fazla altını çizmeyi hedefleyen bu mimari tipin örneklerinden biri İstanbul Topkapı'da bulunan Turgut Özal Anıt Mezarı'dır (Resim 7). Figüratif bir yaklaşım izlenmese de, merkezi plan, konik çatı, kubbe örtü gibi Anadolu geleneksel mimarisine ait olduğu iddia edilen biçimsel öğelerin yeni yapı teknolojileriyle yorumlanmış eklektik bir kompozisyonu olan bu yapı izleyiciye ne hatırlanacak bir anı ne de deneyimlenecek bir mekan bırakır. Benzer bir proje düşüncesi ülkücü lider Alparslan Türkeş için de gündemdedir.

Ulu Önder Atatürk, annesi Zübeyde Hanım, mermi taşıyan Türk Anası, ve her dalda yetişen ve uğraş veren Türk kadınlarını simgeleyen kabartma figürlerin olduğu bronz bir kuşakla sarılmıştır².

Yetişkinlerin bu deneyimi ne ölçüde yaşadıkları bir yana, Orcan Gündüz'ün hatırlattığı üzere "... meydana gelen küçük çocukların anıtın eğimli yüzeylerinde olabildiğince yükseklerle ulaşacak şekilde koşarak tırmanmaları, ardından da oturup kayarak inmeleri" anıtın "ziyaretçileri simgesel olarak Cumhuriyet'in yüksek hedeflerine

"KARŞIYAKA ANITI'NDAKİ DENEYİM GÜNDELİK HAYATIN YA DA KOLEKTİF BELLEĞİN VAZGEÇİLMEZ BİR PARÇASI OLARAK YENİ BİR BOYUT KAZANMIŞTIR"

Karşıyaka Anıtı Bize Neyi Anımsatıyor?

Cumhuriyet'in 50. yılı onuruna açılan ulusal bir yarışmada birincilik ödülü olarak yapımına 1972'de karar verilen ve 1973 yılında inşaatı tamamlanan "Atatürk, Annesi ve Kadın Hakları Anıtı," heykeltıraş Tamer Başoğlu ile mimar Erkal Güngören'in ortak müellifi olduğu bir projedir (Resim 8). Anayasa Meydanı olarak bilinen ve sahil şeridinin Karşıyaka İskelesi'ne kıvrıldığı bir dolgu alanı üzerinde bulunan anıt "... zeminde 7-8 metre çapındaki dairesel bir tabandan başlayıp yukarıya doğru önce eğimli olarak daralarak, daha sonra dikeyde 27 metreye kadar ulaşan, farklı boyutlardaki 7 ayrı dilimden oluşmaktadır." Küçük ölçekte bir deneyim mekanı olarak da "... ziyaretçilerin bu dilimler arasındaki boşluklardan anıtın içerisine girerek anıtla bütünleşmeleri amaçlanmıştır." (Gündüz, 2017, 51). Bu dilimler üzerinde

yönlendirme" fikrinin fiziksel bir yansıması olarak görülebilir (Gündüz, 2017, 52). Dolayısıyla, tasarımla hedeflenen deneyim mekanı zaman içinde belirli bir kullanıcı kitle için bir keşif mekanına dönüşmüştür.

Aslında bu anıt, Kuban'ın "kendinden sonrakilerle yaşayan anıt" fikrinin önemli bir örneğidir. Zaman içinde resmi törenlere ev sahipliği yapan, önünde fotoğraf çektirilen, ve özellikle bölgeye denizden yaklaşırken hakim olunan silüetin parçası olarak 'görsel hafızaya kazınmış fotojenik bir arka fon imgesi' haline gelmiştir. Bu anlamda vaat ettiği deneyim, yükselen dilimlerin altına girmekten öte, belki de sadece gündelik rutin hayatın ya da kolektif belleğin vazgeçilmez bir parçası olarak yeni bir boyut kazanmıştır. Öyle ki, bu anıtın ne için yapıldığını, hatta tam adını bile bilmeyen sıradan kentliye her görüşte varlığını tekrar anımsatarak var olmaya devam eder.

Anıtın anımsatma işlevi şüphesiz yalnızca bellekteki önemi ve yaşattığı deneyim ile sınırlı değildir. Her mimari eser gibi anıtlar da yaşlanıp olgunlaşırlar. Yapıldıkları malzemeler eskir, yıpranır ve renk değişir. Zorunlu bir onarıma gerek duyulmadığı sürece yüzeylerine müdahalede bulunmak pek doğru değildir. Çünkü bu yaşlanma olgusu aslında anımsatma işlevinin hem görünür hem de örtük bileşenlerinden biridir. Karşıyaka Anıtı da bu yaşlanmadan nasibini almıştır. Üzerindeki bronz kuşağın zaman içinde korozyona uğraması, betonarme yapı sisteminin zayıflaması ve boyalı yüzeylerinin kararması gibi değişimler bir çırpıda düzeltilmesi gereken olumsuz izler olmayıp, yapıldığı dönemin malzeme kullanımı ve yapı sistemleri ile bölgenin iklim şartlarına ilişkin bilgileri de gelecek kuşaklara taşırlar.

Yeni Proje Üzerine Tartışmalar

Karşıyakalıların belleği ve görsel hafızasında sadece fiziksel deneyime sığınmadan fazlasıyla yer etmiş bir anıtın bir gecede yıkılması elbette tartışmaya neden oldu. Yıkım kararının Karşıyaka Belediyesi tarafından izinsiz yapıldığına dikkat çeken projenin mimar müellifi Erkan Güngören'in kızı Ela Güngören ve onu destekleyen bir çok sivil toplum kuruluşunun tepkileri bir yana, anıtın aynı noktaya ve aynı formda 15 metreden 42 metreye yükseltilerek yeniden yapılacak olması anıt kavramı üzerine başka bir soruyu beraberinde getirmekte: Yıkılan bir anıt yeniden inşa edildiğinde aynı şekilde anıt(sal)laşabilir mi?

Bu sorunun elbette toplumun farklı kesimleri ve dönemleri için farklı yanıtları olabilir. Ancak bu vakadaki temel sorun yıkımdan önce bu sorunun hiç sorulmamış ve toplumun farklı kesimleri ile ilgili meslek kuruluşlarıyla

tartışılmamış olmasıdır. Karşıyaka Belediyesi'nin temel yıkım gerekçeleri arasında anıtın "körfez kıyısında bulunmasının da etkisiyle yoğun şekilde aşınması", dolayısıyla "can ve mal güvenliği açısından risk taşıması" bulunmakta. Buna karşın Güngören, "kentli olma anlayışı ve bilincinin bir gereği olarak anıtın yıkılması yerine, aslına uygun ve özgün haline sadık kalınarak restore edilmesi" gerektiğini savunmakta³.

Karşıyaka Belediyesi'nin yıkım gerekçesi elbette uygun bir restorasyon projesi ile çözülebilecek boyutta bir sorunken, eski anıtın bir ışıklandırma sistemi ile Körfez'in her tarafından görülebilecek ölçekte büyütülmüş tıpatıp örneğini ve tören alanındaki çevre düzenlemesini öngören yeni proje (Resim 9) aslında anıt kültürümüze ilişkin başka bir zaafı ortaya çıkarıyor: 'gösteriş ve büyüklük takıntısı'. Bu bağlamda, belediyenin bu yenilemeyi eski anıtın değerini topluma bir kez daha hatırlatmak için mi yoksa geleceğe yönelik yerel bir yatırım faaliyeti olarak mı yaptığı tartışılması gereken bir diğer konu.

Sonuç ve Öneriler

Hangi ölçekte ve teknolojiyle yapılsa yapılsın ne yazık ki eski "Atatürk, Annesi ve Kadın Hakları Anıtı"nın en azından temsil ettiği değerler ve belleklerdeki izi bağlamında yerine getirmek mümkün değil. Başoğlu ile Güngören bu eseri 70'li yıllarda tasarladıklarına elbette o dönemin sosyo-kültürel görgüsü ve beğeni ölçütlerini göz önüne alan bir motivasyonla çalıştılar. Dolayısıyla bir yapıyı yaklaşık 3 katı ölçeğinde büyütme onun belleklerdeki izini ve saygınlığını yüceltmeye yetmez ve kötü bir taklitten öteye gidemez. Çünkü belleklerde biriken anı ve deneyimler aynı ölçüde büyümeyi ve yenilerini

garanti etmek adına sağlıklı ve katılımcı bir ortam oluşmaz.

Vakanın mahkemelik olması sebebiyle müellifliğe ilişkin son kararı adalet verecek. Ancak geldiğimiz noktada belediyenin bu yanlıştan dönmek adına bir fırsatı daha mevcut: Bölge için ilgili meslek kuruluşlarının da görüşü ve desteğini alarak kamuya açık ve geniş katılım hedefleyen yeni bir anıt yarışması düzenlemek. Ancak bu şekilde bir nebze de olsa kamu vicdanının rahatlayacağını ve Anıt'ın belleklerdeki yerinin zedelenmeden güncel bir anıtsallık ekseninde yeni anılar ve deneyimler biriktirebileceğimizi düşünüyorum. ■

Burkay Pasin, Yrd. Doç. Dr., İzmir Ekonomi Üniversitesi Mimarlık Bölümü

KAYNAKLAR

- Bozdoğan, Sibel & Akcan, Esra (2012), "Building for the Modern Nation State", Turkey: Modern Architectures in History, Reaktion Books Ltd., Londra, 49-78.
- Gündüz, Orcan (2017), "Anıtlar Üzerine...", Mimari Gözle Karşıyaka İzlenimleri, Yakın Kitabevi, İzmir, 49-53.
- Kuban, Doğan (1973), "Anıt Kavramı Üzerine Düşünceler", Mimarlık, Yıl: 11, Sayı 7, Mimarlar Odası Yayın Organı, Daily News Basımevi, Ankara, 5-6.
- Yılmaz, Ahenk (2008), "Anıtların Söyleminin Dönüşümü: Gelibolu Savaşı'nı (Karşı)-Anıtların Söylemini", Mimarlık 341, Mimarlar Odası Yayınları, Ankara, 40-43.
- Young, J. Edward (2000), "Memory, Countermemory and the End of the Monument", At Memory's Edge After-Images of the Holocaust in Contemporary Art and Architecture, Yale Üniversitesi Yayınları, New Haven, Londra, 90-119.
- Young, J. Edward (1992), "The Counter-Monument: Memory against Itself in Germany Today", Critical Inquiry, Cilt 18, Sayı 2, The University of Chicago Press, 267-296.

DİPNOTLAR

- 1 Türk Dil Kurumu Büyük Türkçe Sözlük web sitesinden alınmıştır: http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts (erişim tarihi: 14 Eylül 2017)
- 2 Karşıyaka Belediyesi resmi web sitesinden alınmıştır: <http://www.karsiyaka.bel.tr/tr/neler-yapabilirsiniz/anitlar-ve-heykeller> (erişim tarihi: 14 Eylül 2017)
- 3 Ege Postası gazetesinin 24 Mayıs 2017 tarihli "Karşıyaka'da Anıt Tartışması" başlıklı haberinin bulunduğu web sitesinden alınmıştır: <http://www.egepostasi.com/haber/karsiyaka-da-anit-tartismasi/159899> (erişim tarihi: 14 Eylül 2017)

"Kemeraltı'na Geçici Müdahale" atölye çalışmaları
FOTOĞRAF **Geçici Müdahale Platformu**

SİVİL İNİSİYATİFLER VE MİMARLIK

EDİTÖR **Ebru Yılmaz**

MİMARLIK PRATİĞİNİ ‘SİVİL İNİSİYATİFLER’ ÜZERİNDEN TARTIŞMAK MİMARLIĞIN TOPLUMSAL ROLÜNÜ, AKTÖRLERİNİ, SÜREÇLERİNİ VE ÜRÜNLERİNİ YENİDEN DEĞERLENDİRMEMİZ İÇİN BİR FIRSAT SUNAR. MİMARLIK GÜNDEMİNİ YOĞUNLUKLU OLARAK BELİRLEYEN, HEDEFLERİ, TASARIMCISI, YÖNTEMLERİ BELİRLİ MİMARLIK PRATİKLERİ DIŞINDA KENTİN ÇOĞULCU YAPISINDAN GÜÇ ALAN, OLASI, UCU AÇIK DURUMLARI BİR POTANSİYELE ÇEVİREN, EYLEYİCİLERİNİN YÖN VERDİĞİ BİR MEKÂN ÜRETİMİNDEN SÖZ EDEBİLİRİZ. BU EYLEYİCİLER ÇOĞU ZAMAN GENİŞ TABANLI TOPLUMSAL HAREKETLERİN YARATTIĞI DİNAMİKLER İLE VARLIK BULURLAR. KENTSEL MEKÂNA, ORTAK YAŞAM ALANLARININ GELECEĞİNE DAİR HEDEFLERDE TOPLUMSAL ZEMİNDE ORTAKLIKLARIN KURULMASI, AKTÖRLERİ DİSİPLİNLERİN YARATTIĞI SINIRLARIN DIŞINA ÇIKMAYA ZORLAR. BU DURUMDA, MEKÂNI ÜRETME PRATİKLERİNİN, ARAÇLARININ TEKRAR GÖZDEN GEÇİRİLMESİ GEREKİR. HATTA BAZEN BU YENİ ARAÇLARIN KENDİSİ PRATİĞİN BELİRLEYİCİSİ OLUR. DERGİNİN BU SAYIDAKİ DOSYA KONUSUNUN ÇERÇEVESİNİ TASARIM SÜRECİNDEKİ AKTÖRLERİN ÇEŞİTLİLİĞİ, TAKTİKSEL ÇABALARLA KENTİ DÖNÜŞTÜRMEYE ÇALIŞAN MÜDAHALE GRUPLARI VE KULLANDIKLARI YÖNTEMLER, TOPLUMSAL HAREKETLERİN YÖNLENDİRDİĞİ TASARIM PLATFORMLARI VE ONLARIN EYLEM ALANLARI, KENTTE MİKRO MÜDAHALE ÖRNEKLERİ, BÜYÜK SERMAYENİN DÖNÜŞTÜRÜCÜ GÜCÜ KARŞISINDA KÜÇÜK, KÂR AMACI GÜTMİYEN MEKÂNSAL DÖNÜŞÜMLER VE BENZERİ ALT TEMALAR BELİRLEMİŞTİR. BU DOĞRULTUDA, DOSYADA YER ALAN DOÇ. DR. BERRİN AKGÜN YÜKSEKLİ’NİN MAKALESİ GÜNÜMÜZ İLETİŞİM ORTAMLARININ BİR ÖRGÜTLENME VE ETKİNLİK ARACI OLARAK KULLANILMASINI KENT KÂŞIFLARI ÖRNEĞİ ÜZERİNDEN ELE ALMAKTADIR. DOÇ. DR. PELİN TAN, MİMARLIĞI MÜŞTEREKLEŞME PRATİKLERİ ÜZERİNDEN TARTIŞIRKEN MİMARLIK ALANINDAKİ BAĞIMSIZ SİVİL GRUPLARA, MİMARLIK KOLEKTİFLERİNE VE ONLARIN FARKLI MİMARLIK YAPMA BİÇİMLERİNE ODAKLANMAKTADIR. DOSYA KONUSUNU UYGULAMA SÜREÇLERİ ÜZERİNDEN TARTIŞAN DİĞER İKİ ÖNEMLİ MAKALE DE HERKES İÇİN MİMARLIK DERNEĞİ (HİM) TARAFINDAN HAZIRLANAN İZMİR’İN KEMALPAŞA İLÇESİ’NDEKİ PAKMAYA İLKÖĞRETİM OKULU OYUNCAK EVİ PROJESİ VE KÜÇÜK ÖLÇEKTE DÜŞÜNMENİN POTANSİYELLERİNİ ORTAYA KOYAN VE İZMİR KENTİNİN FİZİKSEL DURUMUNA BİR ALTERNATİF OLARAK MİKRO DÜŞÜN PROJESİNİ ÖNEREN EKİBİN ÇALIŞMALARIDIR. İZMİR’DE BU KAPSAMDA ETKİNLİK GÖSTEREN GEÇİCİ MÜDAHALE PLATFORMUNUN ÖRGÜTLENME BİÇİMİ VE TASARIM SÜRECİ İSE AR. GÖR. NAZMIYE ÖZTAŞ’IN PLATFORMUN AKTİF ÜYELERİNDEN BİRİ İLE YAPTIĞI SÖYLEŞİ ÜZERİNDEN AKTARILMIŞTIR. SON OLARAK DA “TAKTİKSEL KENTLEŞME”NİN DÜNYA VE İZMİR UYGULAMALARINA ODAKLANAN AR. GÖR. ESRA KUT GÖRGÜN VE AR. GÖR. İLGİ ATAY KAYA’NIN YAZISI DOSYA KAPSAMINDA ELE ALINMIŞTIR.

Yeni Medyanın Mekansal ve Dijital Aktivizmdeki Rolü: Kent Kaşifliği Örneği

ÇALIŞMA, YENİ MEDYANIN GÜNÜMÜZ TOPLUMSAL HAREKETLERİNİN İLETİŞİM, ÖRGÜTLENME VE EYLEM ALANLARINDAKİ ÖNEMİNİ, YENİ TOPLUMSAL HAREKETLERDEN BİRİ OLAN KENT KAŞIFLERİ ÖRNEĞİ ÜZERİNDEN TARTIŞMAKTADIR. KENT KAŞIFLERİ, HEM FİZİKSEL MEKANDAKİ PRATİK BİÇİMLERİ (RECREATIONAL TRESPASS, INFILTRATION, PLACE HACKING) HEM DE YENİ MEDYANIN SANAL MEKANINDAKİ ETKİNLİKLERİ İLE ELE ALINMIŞTIR.

Berrin Akgün Yüksekli

ÜSTTE Kent Kaşifleri tarafından deneyimlenen terk edilmiş konut örnekleri

Kaynak: <http://urbex-exploration.tumblr.com/post/94650294959/long-forgotten-source-unknown> (Resim 1a)

Kent Kaşifleri tarafından deneyimlenen terk edilmiş konut örnekleri

Kaynak: <http://www.architectureartdesigns.com/?s=30+fascinating+abandoned+buildings> (Resim 1b)

Giriş
Facebook, Twitter, Instagram gibi popüler sosyal medya platformlarının yanı sıra, web sayfaları, bloglar, fotoğraf ve video paylaşım siteleri gibi içeriği kullanıcılar tarafından geliştirilen yeni medya, günümüzün en önemli iletişim kanallarından biri haline gelmiştir. Yeni toplumsal hareketlerin çeşitli mikro kimliklere ve yaşam tarzlarına sahip aktörleri, yeni medyada kendilerini ifade etmekte ve önceledikleri öznel sembolik değerler (küresel barış ve adalet, kadın haklarına, azınlık haklarına ve hayvan haklarına duyarlılık, çevresel sorunlar ve yerel özerklik vb.) (Della Porta ve Diani, 2006, 6; Offe, 1999, 63) hakkında toplumsal farkındalık oluşturmaktadırlar. Jurgen Habermas, 1970'li yıllardan sonra gelişen yeni toplumsal hareketlerin genel niteliğinin, “demokratik katılım, bireysel kendini gerçekleştirme ve yaşam kalitesi” gibi “yaşam biçimlerinin grameri” sorunlarına odaklanmaları olduğunu belirtmektedir (akt. Bennett ve Segerberg, 2012, 744).

İnsan odaklı, hümanist, bir fiziksel ve sosyal çevrede, “adil, demokratik ve katılımcı” (Lefebvre, 1996, 157) bir çerçevede yaşama hakkına duyulan gereksinimle, yani “kent hakkı” (Lefebvre, 1996, 158) ile ilgili sorunlar, yeni toplumsal hareketlerde değişilen başlıca sorunlardır. Türkçe’ye Kent Kaşifleri (urban explorers, UrbEx, UE) olarak çevirebileceğimiz gruplar, özel mülk (terk edilmiş konutlar) ya da kamusal kullanıma açık olmayan mekanlara (hastaneler, kentlerin altyapı ve metro ağları, şantiyeler) kent

haklarının kısıtlanmasını eleştirmek amacıyla izinsiz girerek bu mekanları incelerler. Bu ve benzeri grup ve kümelenmeler, organize olmak için geçmişteki toplumsal hareketlerden alışkın olduğumuz kamusal alanın legal siyasi ve sivil kanallarından yararlanmak yerine (Habermas, 1997, 335; Della Porta ve Diani, 2006, 7; Offe, 1999, 60), yeni medya ortamını tercih etmektedirler. Yeni medya, iletişim ve toplumsal duyarlılık oluşturma amacıyla kullanılan bir araç olduğu gibi (Gerbaudo, 2012, 4), bireysel düşünceleri ifade etme, tartışma, ikna etme ve uzlaşma gibi derinlik gerektiren kamusal işlevlerin gerçekleştirildiği kamusal alan (Habermas, 1997, 209), örgütlenme platformu ve kolektif eylem dağarcığıdır. Bu çalışma, yeni medyanın günümüz toplumsal hareketlerinin iletişim, örgütlenme ve eylem alanlarındaki önemini, Kent Kaşifleri örneği üzerinden tartışmayı amaçlamaktadır. Kent Kaşifleri, hem fiziksel mekandaki pratik biçimleri (recreational trespass, infiltration, place hacking) hem de yeni medyanın sanal mekanındaki etkinlikleri ile ele alınmıştır.

Kent Kaşifleri ve Eleştirel Mekansal Pratikleri

Kent Kaşifleri, metruk evler (Resim 1) ve kullanılmayan büyük ölçekli kamusal mekanlar (hastaneler (Resim 2), fabrikalar (Resim 3), askeri yapılar, madenler, altyapı tünelleri (Resim 4) ve metro istasyonları (Resim 5)) gibi mekanlara, yalnız veya birkaç kişilik ekipler halinde, illegal yollarla girerek

SOLDA Terkedilmiş kamusal yapılar
Kaynak: <https://pixabay.com/tr/kentsel-urbex-lostplace-terkedilmi%C5%9F-628276/> (Resim 2)

Kullanılmayan bir fabrikada mekan keşfi
Kaynak: <http://urbex-exploration.tumblr.com/post/146452316069/urbex-exploration-forgotten-industry> (Resim 3)

ALTTA Sheffield yağmur suyu toplama kanalı
Kaynak: <https://www.28dayslater.co.uk/megatron-sheffield-march-2017.t107947> (Resim 4)

Kullanılmayan tren istasyonu
Kaynak: <http://urbex-exploration.tumblr.com/post/117691648574/an-abandoned-railway-station> (Resim 5)

(recreational trespass), bu mekanları deneyimlenen gruplara verilen addır. Yasaklanmış, unutulmuş/ unutturulmuş, sıradan kentlilerin algı sınırlarının dışında kalmış/bırakılmış kırsal veya kentsel mekanların gözlerden saklanan yönlerini deneyimlemek ve bu yönleri kitlelerle paylaşarak açığa çıkarmak en önemli amaçları arasındadır. Kullanılmakta olan kamusal yapıların özelleşmiş alanlarına (idari bürolar, depolar, tesisat alanları ya da alışıldık estetik anlayışa göre düzenlenmemiş diğer mikro mekanlar) sızarak (infiltration) bu yapıların kamusal kullanıma yönelik bölümleri ile diğer yüzü arasındaki farkları gözlemlerler. İnşa halindeki yapılar, geçici strüktürler, vinçler, çatılar, köprü ve yol strüktürleri aktif olarak kullanılmayan “mekansal eşikler” (Garrett, 2014, 7) olarak kabul edilmekte ve diğer mekanlarda olduğu gibi fotoğraf ve video yoluyla belgelenerek sosyal medyada yayınlanmaktadır (Resim 6).

Kent Kaşifliğinde özel mülkiyeti ve kamusal güvenlik ilkelerini ihlal ederek, illegal araştırma yapma alışkanlığı yaygındır. Mekanlara izinsiz giriş pratiği, bölgesellik ve mülkiyet kavramlarını yani, hangi kamusal mekanların, ne gibi sınırlar içerisinde mevcut düzenin hangi mekanizmaları tarafından sahiplenilip, savunulduğunu inceleme olanağı sağlamaktadır (Garrett, 2014, 10). Temel motivasyon kaynağı, gözetleme ve denetleme kültüründe yitirilen bireysel özgürlüklerin, mekansal sınır aşma pratikleri yoluyla kazanılmasıdır (Bennett, 2011, 422; Garrett, 2014, 6). Mekan keşfi pratiği, refah ve güven toplumu görüntüsünün oluşturulabilmesi amacıyla bireylerin ve mekanların sıkı bir denetim altında tutulduğu “geç kapitalist kültüre” (Kinydis, 2016, 5) bireysel ve öznel bir başkaldırı, postmateryalist değerleri önceleyen (Della Porta ve Diani, 2006, 70,72) bir harekettir. Yani Lefebvre’ün terminolojisi ile “kent haklarını” (Lefebvre, 1996, 158) geri

alma talebinden kaynaklanan eleştirel ve demokratik bir toplumsal harekettir (Pinder, 2005, 398).

Kent Kaşifliği, geç kapitalist kültürün tüketim alışkanlıklarında mekanın rolünü sorgulayan bir girişimdir. Örneğin, mekanları ve eylemleri “sosyal ve fiziksel filtreler” (Robinson, 2015, 142) ve kısıtlamalar yoluyla daraltan çağdaş turizm anlayışına karşı anti-turistik ya da alternatif turistik bir pratiktir. Kent Kaşifleri, yapıların kullanım ömrünü, tüketime dayalı pratiklerin ve konfor koşullarının belirlenmesine tepki gösterdikleri için otantikliğini koruyan terkedilmiş yapıları seçmektedirler (Trigg, 2006, 186). Restorasyon geçiren bir yapıda tarihin belirli ve imtiyazlı anları dondurularak “tarihsel miras pazarına sunulmakta” (Garrett, 2011, 1052) ve yapının hafızasının bütüncüllüğü yitirilmektedir. Harabelerde ise yaşanmışlık birikimi katmanlar halinde deneyimlenmekte (Bennett, 2011, 428) ve belgelenmektedir (Arboleda, 2016,

374). Yapının kendisi ve mekanlarda bırakılmış, giysiler, oyuncaklar (Resim 7), kişisel notlar, ev eşyaları, mekânsal hafızanın katmanlarını oluşturmaktadır (Edensor, 2004, 840). Bu katmanları temsil eden fotoğraf ve videolar, resmi tarihin yeni medya ortamında online olarak anlatılacak olan “mitik, irrasyonel alternatiflerinin” (Garrett, 2011, 1053) belgeleri niteliğindedir.

Bugün, mekânsal konfor ve kentsel estetik anlayışımız yeni, ışıltılı, septik, aydınlık görünümle paralel yürüyen bir “saydamlık yanılsaması” üzerine kuruludur. Mekan, aydınlık, görülebilir, tehlike ve tuzaklardan arınmış, gizlisi saklısı olmayan bir yerler toplamı haline getirilmiştir. Her şey ışık ve anlaşılabilirliğin terminolojisine göre düzenlenmiş gibidir. Oysa mekanın bu aşırı düzenli görüntüsü mekanın üretimi ve kullanımı sırasında oluşan eşitsizlikleri ve çelişkileri gizleme ödevini üstlenmektedir (Lefebvre, 1991, 28). Keşfedilen mekanlar bu

ışıltılı görünümünden soyunmuş, yabancı, ıssız, labirentvari, karanlık, “nemli ve hatta yeryüzü kokan” (Dodge ve Kitchen, 2006, 10) ve düzeni bozulmuş olanın, tekinsizin, “çürümüş estetiği”ne (Trigg 2006, 189) sahiptir (DeSilvey 2006; Pinder 2005). Keşif grupları, doğanın, insansız kaldığında kırılanlaşan bu strüktürlerde yaptığı tahrifatın ve bunlar üzerinde yeniden doğuşunun estetiğini aramaktadırlar (Resim 8). Bu mekanları fotoğraflamalarının amacı, insanoğlunun sonsuzluk kavramı üzerindeki kontrol saplantısının bir yanılsamadan ibaret olduğunu kitlelere kanıtlamaktır (Garrett, 2011, 1049) (Resim 9).

Yeni Medya: İfade, İletişim ve Örgütlenmenin Sanal Mekanı

Sosyal medya paylaşımları, ana akım medyanın ve çeşitli çevrelerin ilgisini çektiği için fiziksel mekanda gerçekleşen bir eylemi sosyal medyada

paylaşmak o eylemin etkisini yerel ve küresel ölçekte arttırmaktadır (Gerbaudo, 2012, 10). Mekânsal keşfin kendisi kadar, bu deneyimin medya paylaşımları ile farklı gruplara ve kitlelere ilan edilmesi, Kent Kaşifleri için önem taşımaktadır¹. Bu amaçla Web sayfaları (Urban Exploration Resource-uer.co., Sleepycity.net., Subbrit.org., Infiltration.org.) oluşturmak, buralarda forumlar (28dayslater.co.uk, placehacking.co.uk, forumimagehosting.com) düzenlemek (Resim 10), bloglar (urbexblog.com, urbeximages.blogspot.com) oluşturmak (Resim 11), Facebook grupları (Paris Souterrain Exploration Group, Wiltshire Underground Group) kurmak Kent Kaşiflerinin sık kullandıkları yöntemlerdir. Twitter, Instagram (#urbex), fotoğraf (flickr, pixabay kütüphanesi, shutterstock) ve video paylaşım siteleri (youtube) mekan keşiflerinin belgelerinin yayınlanmasında etkin biçimde kullanılmaktadır. Tek merkezden beslenen geleneksel ana akım medyaya göre parçalı, çok sesli, esnek, çoğul kaynaklı, merkezlenemez ve kontrol edilemez yapısı (Karagöz, 2013, 143) nedeniyle yeni medya, Kent Kaşiflerine kendilerini ifade etmelerini, birbirleri ile iletişim kurmalarını ve mekânsal pratikleri hakkında toplumsal duyarlılık oluşturmalarını sağlayan zengin bir “iletişim repertuarı” (Mattoni, 2012, akt. Gerbaudo, 2012, 2) sunmaktadır.

Yeni medya, düşünceleri ifade etme amaçlı bir iletişim aracı olmanın yanında mekan keşiflerinin planlandığı, organize edildiği, başlatıldığı ve yönetildiği bir ortamdır. Dünyanın çeşitli bölgelerinde yaşayan ve farklı mekan keşiflerine ilgi duyan gruplar, yeni medyanın iletişim kanallarını kullanarak birbirlerinden haberdar olmakta, gruplar oluşturmada deneyimlerini paylaşabilmektedir. Bu kanallarda, legal toplantı ve etkinliklerin duyuruları yapılarak, farklı grupların fiziksel mekanda biraraya gelmeleri sağlanmaktadır. Ayrıca mekan keşfine çıkacak iki ya da daha fazla kişilik grupların kapalı gruplarda ya da özelleşmiş ortamlarda birbirleri ile iletişime geçme olanağı vardır. Aynı zamanda kullanıcılar birbirlerine ziyaret edilecek yerler, kamusal mekanların özelleşmiş alanlarına sızma taktikleri ve bu yerlerdeki pratik biçimleri hakkında eylem reçeteleri önermektedirler. “Sanal bir toplum ekolojisi”nin (Karagöz, 2013,

144) kurulmasında önemli bir rol oynayan yeni medya, Kent Kaşifleri örneğinde aynı zamanda bu ilişkileri “kolektif eyleme yönelik” (Bennett ve Segerberg, 2012, 748) bir biçimde mekansallaştıran, “bedensel eylemlere katılma coşkusu veren”, bedenleri “harekete geçirerek, kolektif eylem organizasyonuna yönlendiren bir koreograf” (Gerbaudo, 2012, 3-4) haline dönüşmektedir.

Kent Kaşiflerinin örgütlenme biçimi, geçmiş dönemin aralarındaki yüzyüze ilişkilerle oluşan, bağları kuvvetli toplumsal hareketlerinden daha akışkan bağlar (Castells, 2013, 28; Bennett ve Segerberg, 2012, 744) çerçevesinde işlemektedir. Bir mekan kaşifi Sleepycity, Actionsquad, Operation Penetration, London Consolidation Crew vb. gibi farklı amaçlar güden gruplara üye olabilir. Yeni medyanın sanal mekanı, bu hareketlerin gevşek yapılarına uygun, açık uçlu ve geçişken bir örgütlenme alanıdır (Della Porta ve Diani, 2006, 160; Castells, 2013, 192). Bu

“BU YIĞIN, KENT KAŞIFLERİNİN BİR TOPLUMSAL HAREKET OLARAK SÜREKLİLİĞİNİ SAĞLAYAN ORTAK HAFIZASIDIR”

pratik biçimi ile akademik amaçlarla ilgilenen bir profesyonelin de sadece popülerleşmemiş turistik rotalar keşfetmek isteyen ya da adrenalin tutkunu olan amatörlerin de eşit söz hakkına sahip olduğu, demokratik ortamlarda hiyerarşik olmayan, yatay bir “taban örgütlenmesi” (Castells, 2013, 190; Bennett ve Segerberg, 2012, 752) oluşmaktadır.

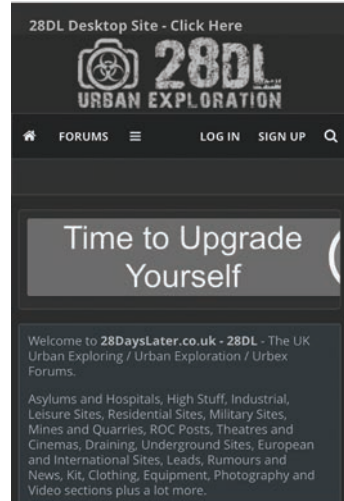
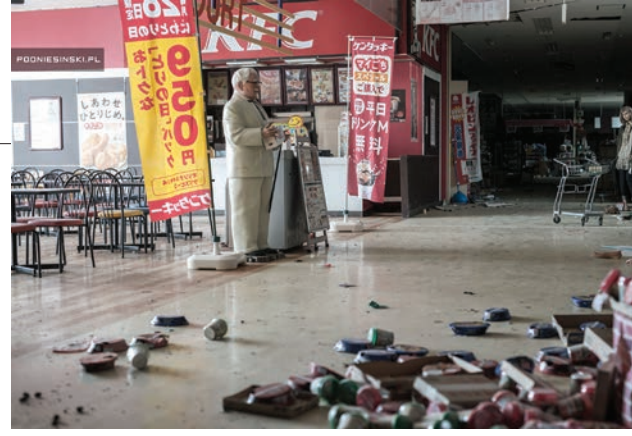
Grup Kimliğinin Kuruluşunda Yeni Medyanın Rolü

Sayıları onbinleri bulan otantik mekan deneyimi tutkunları, Kent Kaşifleri adı altında toplanmakla birlikte, farklı gruplardan oluşmaktadırlar. Örneğin bazı gruplar sadece madenleri, bazıları metroları incelemektedir. Geçmişteki ideolojik temelli kitlesel hareketlerin tersine, yeni toplumsal hareketlerin parçalı, çok sesli karakteriyle uyumlu bir çoğulluk oluşturan ilgi alanı farklı kümelenmeler meydana getirmişlerdir. Homojen bir kent kaşifleri ethosundan

söz edilmesini destekleyecek mekânsal tür tutarlılığının olmayışı mekan keşfinin parkurcular, rooftoppers, BASE jumpers² gibi grupların “avantgarde kentsel taktikler”i (Pinder, 2005) ile karıştırılmasına neden olmaktadır. Bu grupların ve Kent Kaşiflerinin mekânsal pratikleri benzerlik göstermekle birlikte, diğer gruplar mekandaki eylemleri belgelerken, kaşifler mekanın kendisini belgeleyerek yeni medyada yayınlamaktadırlar. Yani, grup kimliğinin kurulmasında; ortak ilgi, değerler, görüşler, yaşam biçimleri ve paylaşılan mekânsal pratikler ve eylemler kadar (Della Porta ve Diani, 2006, 92) bu pratiklerin yeni medyadaki yayın ve sunuluş ilkeleri de önem taşımaktadır.

Herkesin kendi kendisinin yayıncısı olduğu günümüz toplumunda ana akım medyaya göre bilgi akışını tersine çeviren sosyal medya, “çoktan çoka” yayıncılığın, Castells’in (2013, 21) tanımıyla kitlesel öziletişimin en önemli kanallarından biridir. Kent Kaşifleri, yeni medya ortamlarında telif hakkı yayıncısı tarafından korunan yayınların

yanı sıra diğer kullanıcılar tarafından kopyalanabilir, çoğaltılabilir ve başka platformlarda yayınlanabilir lisans sözleşmesi (Creative Commons Lisansı) kullanılarak yaygınlaşması sağlanan, yayınlar da yapmaktadırlar. Sanal mekanda, hem bireysel deneyimlerin ortak bir hedefle paylaşılması hem de yeni medyanın sanal bir yayınevi gibi kullanılması yoluyla zenginleşen bir arşiv oluşmaktadır (Resim 12). Bu yığın, Kent Kaşiflerinin bir toplumsal hareket olarak sürekliliğini sağlayan ortak hafızasıdır. Online hafıza, “yüzyüze ilişkileri ikame eden” (Bennett ve Segerberg, 2012, 744) alternatif davranış ve ilişki modeli ortaya çıkartan yeni medyanın sanal mekanında birlikteliğin duygusal ve sembolik olarak kurulmasını sağlayan etkenlerden biri, Kent Kaşiflerine, mekânsal pratikler sırasında paylaştıkları eylem biçimleri ve etik anlayış kadar “biz” ve grup kimliği kazandıran ortak bir değerdir.

SOL ÜSTTE Toronto kentinin Tom Ryaboi/Barcroft tarafından çekilen fotoğrafı
Kaynak: <https://www.theguardian.com/cities/2015/feb/17/rooftoppers-urban-explorers-risk-photographs-skyscrapers-bradley-garrett> (Resim 6)

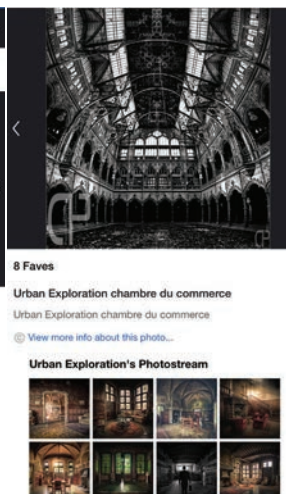
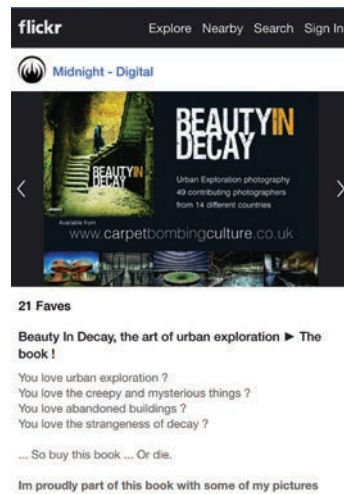
SOL ALTTA Şekil 7 Terkedilmiş mekanlarda bırakılan eşyalar (Rick Kuperberg)
Kaynak: <https://abandonedhudsonvalley.com/letchworth-village/> (Resim 7)

Metruk bir kütüphane
Kaynak: <https://urbex-exploration.tumblr.com> (Resim 8)

SAĞ ÜSTTE Fukushima nükleer reaktör kazasından sonra boşaltılan Fukushima kasabasının Arkadiusz Podnieszinski tarafından çekilen fotoğraflarından biri
Kaynak: <http://www.podnieszinski.pl/portal/wp-content/uploads/POD9140.jpg> (Resim 9)

Kent Kaşiflerinin kullandığı web sayfası ve forum örneği
Kaynak: <https://www.28dayslater.co.uk/> (Resim 10)

SAĞ ALTTA Mekan keşiflerinin yayınlandığı fotoğraf paylaşım siteleri
Kaynak: <https://www.flickr.com/> (Resim 11)

THE LOST CAVES OF SHUGBOROUGH HALL

MAR 2016

These took a lot of finding and research, and thanks to a couple of old timers who knew the area we found them. After removing a good amount of soil and making some make shift steps cut into the sloping bank into the mouth of the cave we then found it flooded. Very disappointed, we then came back with a dinghy and found this. Not much to see, but it was fun and very interesting. Upon covering the entrance and smoothing out the stone to stone

WADE POTTERY FACTORY

DEC 1978

In 1905, George Wade & Son took over rival company Henry Hallen. As the Hallen firm was owned by a distant relation and was founded in 1810, Wade Ceramics (through this claim to have been established in 1810. In the 1930s, Colonel Sir George Wade gained control of the Wade companies that had previously been run by his father and uncles. He also started further Wade factories, including Wade (Ulster) Ltd in Dortsdown Following the death of Sir George

LOSTOCK POWER STATION

DEC 1978

Bowman Thompson & Company originally owned the site but was sold in 1900 to Brunner Mond whom with a seven year closure reconstructed the site producing sixty tonnes of soda ash a day. This figure rose to 800 tonnes a day in 1926 with all of the Brunner Mond assets being turned over to ICI. Lostock a coal fired powerstation was decommissioned in 2000 when E.ON built there new Combined

THE TERRACE RESTAURANT

DEC 1978

This traditional English restaurant is situated only two minutes from junction T6 of the new M6 Toll road between Lichfield and Walsall. The Terrace was a well established privately owned restaurant with a reputation of high standards delivered by a dedicated and passionate team. Whatever your individual requirements, They prided themselves on excellent facilities, expertise and high standards of professional and customer

MILFORD BRIDGE BLEACH FACTORY

OCT 2016

BASTION TOWN DEFENCES - NON PUBLIC

SEP 1978

Dijital ve Mekansal Eylem Biçimi Olarak Hacktivism

Yeni medya, Kent Kaşifleri için seslerini duyurdukları ve örgütlendikleri kamusal alan, yayınevi, araştırma laboratuvarı, online hafıza olduğu gibi, onların mekansal pratik ve eylem repertuarlarını genişleten bir aktivizm okuludur. Charles Tilly farklı toplumsal hareketlerde daha önceki aktivist hareketlerden öğrenilmiş, paylaşılan ve tekrar eden eylem ve protesto biçimlerini “kolektif eylem repertuarı” olarak tanımlamaktadır. Jeroen Van Laer ve Peter Van Aelst (2010) onun bu kavramını ele alarak sanal ortam ile sınırlı kalan net aktivizmi veya diğer adıyla dijital aktivizmin bu ortama özgü yeni bir repertuar oluşturduğunu saptamışlardır. Dijital imza³ ve bağış kampanyaları düzenlemek, ürün boykotu ile tüketici davranışlarını yönlendirmek, e-posta bombardımanı oluşturmak, ortak hafızada yer tutmuş olan marka, sembol ve sloganları ima, ironi, zıtlık vb. kullanarak amaçlarını vurgulayacak şekilde dönüştürerek ses getirmek (culture jamming), kurumsal web sayfalarını hacklemek, daha da ötesi siber terörizm gibi eylemler dijital aktivizmin eylem repertuarına örnek olarak gösterilebilir.

Eylem formları geçmiş dönemin toplumsal hareketlerinin eylem dağarcığının sanal ortama uyarlanması yoluyla oluşturulan dijital aktivizmin eylem repertuarı, son yıllarda sokak aktivizminde de görülmektedir.

Dayanağını kent mekanından alan eylem biçimleri, sanal mekan dolayımından geçerek yeniden sokağa dönmektedir. Örneğin, kültürel parazit oluşturma eylemlerinde (culture jamming) dijital ortamda dönüştürülen tanıdık imaj ve semboller kent mekanında billboard ve iletişim panolarında yer almaktadır (Keys, 2008, 100). Kentsel mekanlarda küçük taktiklerle mevcut düzeni dönüştüren (Akgün Yüksekli, 2015; Uzer, 2013), pek çok eylemci grup, mekânsal müdahale biçimlerini mekanı veya yeri hacklemek olarak tanımlamaktadırlar. Örneğin kentlinin kullanmadığı kamusal mekanların kentlilere geri kazandırılmasını ve konut tasarımında farkındalık oluşturmaya amaçlayan ve bu nedenle boş parselleri, çatıları, iletişim panolarını, atık biriktirme kutularını barınma amaçlı mekanlara dönüştüren Guerilla Architecture grubu eylemlerini hacktivism olarak tanımlamaktadır. (Horton, 2015). Kent Kaşifleri de aynı biçimde

bilgisayar korsanları, fiziksel mekandaki her yer de Kent Kaşifleri için ulaşılabilir niteliktedir (Garrett, 2012 a,14). Her yeni mekan keşfinde, sadece o mekana ve giriş biçimine özgü olan farklı bir bedensel deneyim oluşur. Kontrol mekanizmaları tarafından öngörülmemiş, bu nedenle de denetlenemez mekansal pratikler ortaya çıkar ve mevcut düzenin mekanı hack'lenerek dönüştürülmüş olur (Dodge ve Kitchin 2006).

Mekanlara zarar vermekten kaçınmak, grafiti sanatçıları ya da vandallar, hırsızlar, vb. gibi mekanlara zarar veren gruplar ile Kent Kaşiflerinin kimlik sınırlarının çizilmesinde önemli rol oynayan etik kurallardan biridir. Hatta girilmesi yasak bölgelerdeki telleri kesmek, çitleri tahrip ederek giriş yapmak en az tercih edilmesi gereken yöntemlerdir. Mekanlara erişimde bilgisayar korsanları gibi yaratıcı, oyuncu ve ironik taktikler kullanırlar. Kent Kaşiflerinin yeni medyadaki erişime açık yayınları,

“MEKANLARA ERİŞİMDE BİLGİSAYAR KORSANLARI GİBİ YARATICI, OYUNCU VE İRONİK TAKTİKLER KULLANIRLAR”

yerleri, mekanları hack'lediklerini öne sürmektedirler. Yani, yeni medyanın kolektif eylem dağarcığı, net aktivizminin dijital eylem repertuarı olarak kullanıldığı gibi, dağarcıktaki bazı taktikler kent mekanında gerçekleşen eylemlerde fiziksel mekana uyarlanmaktadır.

Bilgisayar korsanları, internet ortamındaki tüm bilginin açık kaynaklı ve paylaşılabılır olması (Swartz, 2013, 89-90) amacıyla, kamu kuruluşlarının ya da dijital ortamda otorite haline gelmiş özel kurumların yüksek güvenlikli ağlarına izinsiz giriş yapmakta, bu ağları ve siteleri kullanım amaçları dışındaki bilgiler ve mesajlarla dönüştürmekte ve kendi amaçları doğrultusunda toplumsal duyarlılık oluşturmaktadırlar (Demirkıran, 2013, 27). Kent Kaşifleri de izinsiz giriş pratikleri ile mekanların giderek artan ve teknolojikleşen bir biçimde gözetlenmesi ve denetlenmesi yoluyla kentlinin mekânsal deneyiminin kontrol altında tutulmasına meydan okurlar. Dijital mekandaki her yer

hareketin hacktivist etiğinin gereğidir. İllegal erişim özgürlüğünün yanı sıra, dijital mekanı ve fiziksel mekanı hack'leyen bu iki grubun benimsediği diğer ortak etik kural; hareketin anonim kalması (Gürses, 2013, 88) amacıyla grup üyelerinin bireysel kimliklerinin medyatik ve popüler hale gelmemesidir.

Sonuç

Jürgen Habermas kamusal alanı “söylemsel kamu diyalogu” olarak tanımlamaktadır. Yeni medyanın kamusal alan olarak ele alınabilme potansiyelini tartışan pek çok çalışma bu nedenle Habermas'ın kamusal alan ile ilgili düşüncelerine referans vermektedir (Ben Habib, 1996). Çünkü yeni medya, kontrol edilemez bir tartışma (bireysel ifade, müzakere, uzlaşma, ikna) ortamı oluşturabilmesi, otoriter rejimlere karşı bağımsızlığı, erişim kolaylığı ve yatay iletişimle taban örgütlenmesi sağlaması gibi nedenlerle bir “demokratik katılım ve

eleştirel söylem alanı” (Shirky, 2011, 33) ve kamusal alan oluşturmaktadır. Yeni medyanın dijital mekânı, Kent Kaşifliği hareketine yatay örgütlenme imkanı sağlayan, hem bireysel ifade hem de müzakere, uzlaşma ve ikna platformlarına, yani kamusal alana dönüşmektedir.

Gurallar (2009), Hannah Arendt’in “görülür ve duyulabilir” yani “alenî” olanın kamusal alanın en belirgin niteliği olduğu önermesini vurgulamaktadır. Alenî resmî ya da sivil görünüm, kamusal alanın ortak kullanıma açık olma özelliğini de ortaya çıkarmaktadır. Hem kamusal alanı hem de günlük yaşama ait rutinleri üst üste çakıştıran alan, kentin fiziksel mekanından başka bir şey değildir. Oysa Kent Kaşiflerinin kentteki mekansal pratikleri mekânlara gizlice girerek hiçbir iz bırakmadan ayrılmaktan ibarettir. Bir toplumsal hareket olarak Kent Kaşifliğinin kamusal alanda görünürlük ve aleniyet sorununu gideren alan, kentin fiziksel mekanından çok yeni medyanın sanal mekânıdır. Hareketin dijital aktivizmin sanal eylem repertuarından hacktivism ethosunu hem sanal hem de fiziksel mekândaki eylemlerinde benimsemesinin nedeni, yeni medyanın açtığı görünürlük ve aleniyet mekânının biz ve ötekiler ayrımının ve grup kimliğinin bu etik değerler çerçevesinde tanımlanması amacıyla kullanılmasıdır. Yani yeni medya, Kent Kaşiflerine kolektif temsiliyetleri için gerekli olan varoluş zemini teşkil eden bir sanal mekândır.

Yeni medyanın toplumsal hareketlerin protesto ve eylemlerinde rol oynamaya başlaması, toplumsal hareketlerin hak taleplerinin uzun tarihine oranla yeni bir olgudur. Kent Kaşifleri örneğinde yeni medyanın, hem eylemin organize olmasını kolaylaştıran bir işleve sahip olduğu hem de mekânsal eylemi tanımlamak için ilham verici bir repertuar sunduğu, yani yaratıcı bir fonksiyonu olduğu görülmektedir. Yeni bir olgu olarak dijital aktivizmin ortaya çıkartacağı yaratıcı, ironik, şenlikli eylem biçimlerinin, kent mekânında sokak aktivizminin geleneksel protesto biçimlerinin yanında giderek artan bir sıklıkta yerini alması umulmaktadır. ■

Berrin Akgün Yüksekli, Doç. Dr., Balıkesir Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü

KAYNAKLAR

- Akgün Yüksekli, Berrin; Kabakoğlu Ayni Deniz (2016) Mikro Taktiklerden Kentsel Tasarım Stratejilerine Taktiksel Kentçilik: Kentsel Bir Sanat Ve Zanaat Biçimi, Proceedings Vol:1, Imcofe:International Multidisciplinary Congress of Eurasia, Odessa, 502-513.
- Arboleda, Pablo (2016) Heritage Views through Urban Exploration: The Case of ‘Abandoned Berlin’, International Journal of Heritage Studies, 22:5, 368-381.
- Benhabib, Şeyla (1996) Kamu Alanı Modelleri, Cogito, (8), 239-258.
- Bennett, W. Lance; Segerberg, Alexandra (2012) The Logic Of Connective Action, Information, Communication & Society, 15:5, 739-768.
- Bennett, Luke (2011) Bunkerology-a Case Study in the Theory and Practice of Urban Exploration, Environment and Planning D: Society and Space 2011, Vol. 29, 421-434.
- Castells, Manuel (2013) İsyan ve Umut Ağları: İnternet Çağında Toplumsal Hareketler, (çev. Ebru Kılıç), Koç Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Della Porta, Donatella; Diani, Mario, (2006) Social Movements: An Introduction, Second Edition, Blackwell, Malden.
- Demirkıran, Pınar (2013) Hacktivism, Hack Kültürü ve Hacktivism: Yeni bir Siyaset Biçimi, Alternatif Bilişim, İstanbul, 27-33.
- DeSilvey, Caitlin (2006) Observed Decay: Telling Stories With Mutable Things, Journal of Material Culture Vol. 11(3): 318-338.
- Dodge M., Kitchin R. (2006) “Exposing the Secret City: Urban Exploration as ‘Space Hacking’.” Paper presented at the Association of American Geographers Annual Meeting, Chicago, IL.
- Edensor, Tim (2005) The Ghosts of Industrial Ruins: Ordering and Disordering Memory in Excessive Space, Environment and Planning D: Society and Space 2005, volume 23, 829-849.
- Garrett, Bradley L. (2014) Undertaking Recreational Trespass: Urban Exploration and Infiltration, Transactions of the Institute of British Geographers, 39: 1-13.
- Garrett, Bradley L. (2011) Assaying History: Creating Temporal Junctions through Urban Exploration Environment and Planning D: Society and Space 2011, Vol.29, 1048-1067.
- Gerbaudo, Paolo (2012) Tweets and the Streets: Social Media and Contemporary Activism, Pluto Press, London.
- Gurallar, Neşe (2009) Kamu - Kamusal Alan - Kamu Yapıları - Kamusal Mekân: Modernite Öncesi ve Sonrası için Bir Terminoloji Tartışması, Mimarlık 350, Kasım-Aralık, ss.
- Gürses, Seda (2013) Anonim’in Tasavvuru, (çev. Senem Emirzeoğlu), Hack Kültürü ve Hacktivism: Yeni bir Siyaset Biçimi, Alternatif Bilişim, İstanbul, 84-88.
- Habermas, Jürgen (1997) Kamusal Alanın Yapısal Dönüşümü, (çev. Tanıl Bora, Mithat Sancar), İletişim Yayınları, İstanbul.
- Horton, Robin Plaskoff (2015) Guerilla Architecture:Hactivist Urban Housing, <http://www.urbangardensweb.com/2015/09/04/ guerrilla-architecture-hactivist-urban-housing/> (Son Erişim Tarihi:04.04.2017)
- Karagöz, Kezban (2013) Yeni Medya Çağında Dönüşen Toplumsal Hareketler ve Dijital Aktivizm Hareketleri, İletişim ve Diplomasi, 131-157.
- Keys, Kathleen (2008) Contemporary Visual Culture Jamming: Redefining Collage as Collective, Communal, & Urban, Art Education, 61:2, 98-101.
- Kinydis, Theo (2016) Urban Exploration: From Subterranea to Spectacle, Br J Criminol 2016 azw045. doi: 10.1093/bjc/azw045.
- Lefebvre, Henri (1996) The Right to the City, Writings on Cities (trans. and ed. by Eleonore Kofman and Elizabeth Lebas), Blackwell Publishers, Oxford, 147-159.
- Lefebvre, Henri (1991) The Production of Space” (trans. by Donald Nicholson-Smith), Oxford.
- Mould Olly (2009) Parkour, the City, the Event. Environment and Planning D: Society and Space, Vol:27, 730-750.
- Offe, Claus (1999) Yeni Sosyal Hareketler: Kurumsal Politikanın Sınırlarının Zorlanması, Yeni Sosyal

Hareketler, (ed. Kenan Çayır), Kaknüs Yayınları, İstanbul, 53-80.

- Pinder D (2005) Arts of Urban Exploration, Cultural Geographies, 12(4), 383-411.
- Robinson, Peter (2015) Conceptualizing Urban Exploration as Beyond Tourism and as Anti-Tourism, Advances in Hospitality and Tourism Research (AHTR), An International Journal of Akdeniz University Tourism Faculty, Vol. 3 (2), 141-164.
- Swartz, Aaron, (2013) Gerilla Açık Erişim Manifestosu, (çev. Işık Barış Fidaner), Hack Kültürü ve Hacktivism: Yeni bir Siyaset Biçimi, Alternatif Bilişim, İstanbul, 89-92.
- Shirky, Clay (2011) The Political Power of Social Media: Technology, the Public Sphere, and Political Change, Foreign Affairs, vol. 90, Issue 1, 28-41.
- Trigg, Dylan (2006) The Aesthetics of Decay: Nothingness, Nostalgia, and the Absence of Reason, Peter Lang Publishing, Inc., New York.
- Van Laer, Jeroen; Van Aelst, Peter (2010) Internet and Social Movement Action Repertoires, Information, Communication & Society, 13:8, 1146-1171.
- Yetişkin, Ebru (2015) Buluşan Bedenler: İnternet Sonrası Dönemde Güncel Toplumsal Eylemler, İnternet ve Sokak: Sosyal Medya Dijital Aktivizm ve Eylem, (Der. Yasemin İncooğlu ve Savaş Çoban), Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 339-368.
- Uzer, Evren (2013) Kentsel Akupunktur: Bireysel Taktiklerden Kentsel Stratejilere, Küçük Ölçekli Müdahale, Mimarlık (371).

DİPNOTLAR

1 2011 yılında inşa halindeki Londra Olimpik Stadına sızılmasının ve aynı yıl kentin yeraltı posta tünellerinin keşfedilerek yeni medyada paylaşılmasının hareketin popülerleşmesine katkısı küçümsenemez (Garrett, 2014, 9). Kent Kaşiflerinin pratiklerinin küresel bir eylem kipine dönüşmesinde ve popülerleşerek Nike ve RedBull gibi ticari firmaların reklam kampanyalarında kullanılmasında sosyal medyada paylaşılan keşif fotoğraflarının önemli bir payı vardır. Kısıtlanan kent hakkını talep eden eleştirel pratiklerin reklam kampanyalarında “satın alma tavsiyesine indirgenmesi” (Kinydis, 2016, 12) geç kapitalist kültürün ürünü olan toplumsal hareketler ve onların iletişim biçimleri kadar tüketim kalıplarının da esnek bir yapıda olduğunu hatırlatmaktadır.

2 Parkourcular ya da Free Runners gibi gruplar, kentlilerin kamusal mekândaki hareketlerinin oto kontrol yoluyla belirlenmesine tepki göstererek, insan bedeninin ve hareket kabiliyetinin sınırlarını zorlayan sportif aktiviteler yapan kişilerden oluşmaktadır. Rooftoppers bazı ünlü yapılara illegal olarak tırmanan ya da inşa halindeki strüktürlerin üzerine çıkarak, bu eylemlerini fotoğraf, video bazen de özçekimlerle belgeleyerek yeni medyada paylaşan gruplar olarak tanımlanabilir. BASE jumping eylemleri ise bu yapı ve strüktürlerden atlayan grupların pratikleridir (Mould, 2009).

3 “Net aktivizmi” ya da dijital aktivizm olarak anılan bu tip sanal eylemler, bir tür “dijital fanus etkisi” oluşturarak “gerçek eylemi” engelledikleri ya da etkisiz hale getirdikleri, bireyleri ve toplumsal hareketleri ataletle sürükledikleri vb. gerekçelerle eleştirilmektedir (Karagöz, 2013, 141). Dijital aktivizmin eleştirilmesine neden olan en gevşek hali “Slacktivism” (dijital tembelcilik) terimi “aktivizmin hiçbir sosyal ya da politik sonuca varmayacak biçimde” sosyal medyada beğenme ve paylaşım düzeyine indirgenerek yüzeyselleştiği saptamasını belirten çarpıcı bir adlandırmadır. Böylesi net aktivizminin kitleleri yönlendirmenin, düzene tabi hale getirmenin bir yolu olduğu ve verili bir düzenin işlemini sağlayan bir b(ağ)dan ibaret kaldığını” (Yetişkin, 2015) belirten eleştiriler, sık sık Habermas’ın “görünüşte kamusalılık” (Habermas, 1997, 295) kavramına gönderme yapmaktadır.

SAĞ ÜSTTE Kent Kaşiflerinin sanal arşiv ve hafızasını oluşturan web sitelerinden biri
Kaynak: <https://www.ukurbex.co.uk>
(Resim 12)

Mimarlık ve Müsterekleşme Pratikleri

MİMARLIK ALANINDA MÜŞTEREKLEŞME PRATİKLERİ, MİMARLIK KOLEKTİFLERİ VE İNİSİYATİFLERİ İLE BİRLİKTE HEM SÖYLEMSEL HEM DE PRATİK BAĞLAMDA İVME KAZANDI. AYNI DÖNEMSEL ARALIKLARLA, SON YILLARDA FARKLI COĞRAFYALARDA İŞGAL HAREKETLERİNİN ETKİSİ İLE DE ORTAKLAŞAN BU MİNÖR MİMARLIK PRATİKLERİ NE TÜR İŞBİRLİĞİ, DAYANIŞMA FORMLARI, PEDAGOJİLER, HETEROJEN EMEK MODELLERİ ÜRETİYOR? BU TÜR BİR MİMARLIK YAPMA BİÇİMİ, TARİHSEL PERSPEKTİF VE GÜNCEL TARTIŞMALAR İÇİNDE NEREDE DURUYOR?

Pelin Tan

ÜSTTE The Plaza, Al-Fawwar Filistin Mülteci Kampı, Decolonizing Architecture, Campus in Camps, (Kaynak: <http://www.campusincamps.ps/projects/02-the-square> (Resim 1)

SAĞ ÜSTTE Cohstra , (Kaynak: 1.Istanbul Tasarım Bienali, Adhocracy, Istanbul, 2012) (Resim 2)

Mimarlık müsterekleşme pratikleri tartışmasının neresinde yer alıyor?, başka bir mimarlık pratiği mümkün mü?, bağımsız sivil mimarlık grupları farklı mekânsal tasarım ölçeklerini nasıl toplumsallaştırıyor ve müsterekleşme pratiğine nasıl ekleniyorlar?

Mimarlık bilgisi, temsiliyet araçları ve metodolojisi son bir kaç senedir müsterekleşme olarak türkçeye çevirisi yapılan “commons/commoning” pratikleri ile birlikte tartışılmaya başlandı. Bu kuramsal arka plan ve pratiği 20.yüzyıl ekolojik, coğrafya ve sistem karşıtı toplumsal hareketlere dayanan tartışma, mimarlık alanına da eklemelendi (ya da mimarlık bu tartışmaya eklemelendi). Toplumsal angajmanlı mimarlık pratiği ve tartışmalarında aslında 1960’lı yıllardan bu yana ele alınan ve yabancı olmadığımız; katılımcı tasarım, anti-gentrifikasyon tasarım eylemleri, kentsel mikro-müdahaleler, kolektif tasarım, afekt pedagojisi gibi farklı mekânsal ölçeklerde gerçekleşen tasarım pratikleri ve tartışmaları mevcut. Son yıllarda, neredeyse dünyada her kentte ortaklaşan minör ve mikro mimarlık inisiyatifleri; pedagoji, kent ve araştırma gibi bilgilerin üretildiği farklı mekânlarda aktif olmaya başladı¹.

Mimarlık alanında hem söylemsel düzlemde hem pratikte bu tür inisiyatiflerin, kolektif, grupların ortaya çıkmasının nedenleri arasında şüphesiz mimari nesnenin kendine dolayimli yüceltilmiş referansı ve bağlantılı olarak mimarlık mesleği veya mimarın ana akım mimarlık üretiminde kapitalizmin

her türlü yaşamsal alandaki rolünün yüceltilmesine karşı bir pozisyon almakta yatar. Fakat bir yandan mimarlığın bir toplumsal alanda yer alması, bir kamusal hakikati temsil edebilmesi birçok farklı nedenleri bir araya getirdi. Yeni nesil mimarların son on sene içinde tasarım ve mimar/ mimarlık bilgisinin, üretiminin ne olduğunu tartışmaya açması, ofislerin ekonomik kriz ve prekaryalaşmadan etkilenmeleri, sosyal medya ve dijital teknolojiler ile kolektif üretim olanaklarının ve mimarlığın kamusal bir hakikat yöntemi haline gelebilmesi, “star mimarlık” kavramının yitip gitmesi, farklı disiplinlerde üretim yapan insanlarla kolektif tasarım yapılabilmesi ve her alanda toplumsal hareketlerin, dayanışma pratiklerinin tasarım ve mimarlığı da içine alması... bu nedenler arasında sayılabilir. Bu bağlamda, müsterekleşme siyaseti ile birlikte mimarlığı tartışmak net bir şekilde etik değerler, insan hakları, toplumsal adalet ile ilişkili sürekli ortaklaşan bir dili, söylemi gerektirir.

Müsterekler

“Müsterekler” siyaseti özellikle işgal hareketleri ile birlikte güçlü bir şekilde mülkiyet, mal, ekonomik araç ya da birikim olarak sahip olduklarımız, dünya üzerinde paylaştıklarımız ya da ürettiklerimiz değil; daha çok, David Harvey gibi birçok kuramcının belirttiği gibi gündelik yaşamla yakından bağlantılı “toplumsal ilişkiler”i yeniden kurmak olarak görülüyor². Siyaset ekonomisti Massimo De Angelis’e göre, “Müsterekler, var olan birçok, çoğunlukla küçük mücadeleyi temel

alıp dile getirilmesine yardımcı olan ve bunların kapitalist toplumu altetme güçlerinin olduğunu bilen yeni bir siyasal söylem oluşturanın bir aracıdır”³. De Angelis, müştereklerin paylaştığımız şeylerden ibaret olmayıp bir ortaklaşmacılık tarzı olduğunu açıklamak için üç aşama tanımlar: Kaynakların toplanıp bir bireyler topluluğuna ulaştırılması; daha sonra bu topluluğun bir topluluk duygusu oluşturmaya ya da keşfetmesi ve bunun sonucunda oluşan “ortak varılma” şeklindeki toplumsal süreç. Gıda sosyoloğu ve aktivist Raj Patel de, müşterekleri nasıl tanımladığımıza odaklanır: “Müştereklerin aslını, kaynakları birlikte nasıl yönettiğimiz oluşturur”⁴. Patel’in düşüncesi, yalnızca gıda üretim ve paylaşımının nasıl yönetileceği ile ilgili değildir, gıdalla bağlantılı hareketlerin öteki özgürlükçü hareketlerle ne tür bir dayanışma içinde olması gerektiğini de kapsar. Müşterekleşme pratiğinin aktörlerinin veya topluluğunun genelde homojen olduğuna dair de bir kaniye kapılabiliriz. Müşterekleşme pratiğine karşılık gelen topluluğun kimler olduğu, kimlerin birlikte bir yaşam ve kolektif bir üretimi tercih ettiği sorusu önemlidir ve aynı zamanda da sorunludur. Feminist

yeniden gerçekleştiği ya da topluluk oluştuğunu (co-existence), kentler ve mekânlardaki mücadele ile müşterekleşme siyasetinin gerçekleştiğini savunurlar. Mimar Stavros Stavrides’in belirttiği gibi, müşterekleşme pratiğinde paylaşma eyleminden ya da gerçeğinden çok, önemli olan müzakere zemininin varlığıdır. Bununla birlikte, müştereklerin hak temelinde kavramsallaştırılması, benzerliklere ya da müşterek yönere değil, bilinçli oluşturulmuş ortak bir zeminde buluşabilecek olan insanlar arasındaki farklılıklara odaklanır. Paylaşılanı onaylama zemininden çok, müzakere zeminini oluşturmamız gerekir⁵. Oluşan sosyal ilişkiler ise sürekli değişen ve dönüşen ilişkilerdir.

Mimarlık ve tasarım çerçevesinden baktığımızda müşterekleşme pratikleri, tasarımın ve tasarım bilgisinin oynadığı rol etrafında odaklanıyor. Mimari ve tasarım araçları ile sosyal adalet savunusuna katılmak, kolektif üretim formları, alternatif heterojen ekonomiler yaratmak, destek mimarlığı gibi ufak toplulukların mekânsal hak mücadelesine katkıda bulunmak; sosyal toplulukların birleştiği bu gibi pratikleri oluşturur.

“MÜŞTEREKLEŞME PRATIĞİNE KARŞILIK GELEN TOPLULUĞUN KİMLER OLDUĞU, KİMLERİN BİRLİKTE BİR YAŞAM VE KOLEKTİF BİR ÜRETİMİ TERCİH ETTİĞİ SORUSU ÖNEMLİDİR VE AYNI ZAMANDA DA SORUNLUDUR”

düşünür Silvia Federici’ye göre müşterekleşme pratikleri birbirine saygı duyan ve birlikte yaşam prensiplerini paylaşan ilişkiler içeren bir topluluk gerektirir. Oysa, bugünlerde topluluk dediğimiz sosyal grup ne homojen ne de toplumsallaşma dediğimiz edim o kadar kolay oluşmuyor. Ortodoks hümanist değerleri bir yana bıraktığımızda; müşterekleşme aslında günümüzde müzakereli ve çatışmalı bir pratiktir. Özellikle kent ve mekân pratikleri temelinde araştırma yapanlar; aslında müşterekleşme pratikleri deneyimleri ile toplumsallaşmanın

Müşterek ortak mekân ise kamusal/ özel mekân ikiliğinin dışındadır; hem mekânsal hem söylemsel olarak farklıdır. Örneğin kentsel eşikler gibi mahalleler, gecekondu alanları, Gezi Parkı gibi topluluk edimleri ile uzun süreli ya da kısa süreli de olsa sürekli dönüşen mekânlar; kamusal veya özel alan dışında mekânsal deneyim ve kolektivitinin potansiyellerini barındırırlar.

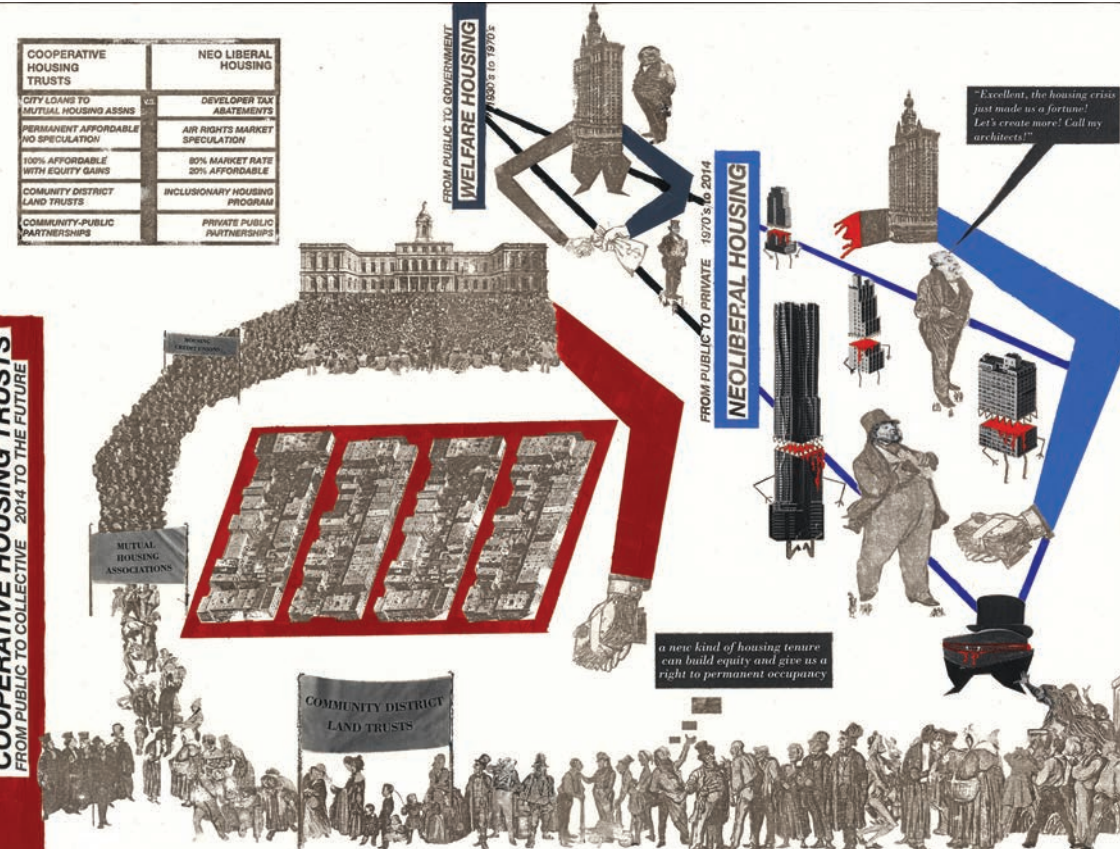
Filistin mülteci kampları gibi “istisna halinin” dönüştüğü eşik mekânlarında çalışan bir grup mimar; Decolonizing Architecture / Sömürgeleştirme

Mimarlığı, Al-Masha kavramını ortaya koyarak “müşterekler”e değil “ortak olan”a gönderme yaparlar: “Al-Masha kavramı, günümüzde ‘ortak olan’ kavramını yeniden düşünebilmemizi sağlayabilir. Bu ortak kullanım biçimi, (toprağı) işlemenin anlamı yeniden tanımlanarak, onu tarımın dışındaki diğer insan etkinliği biçimlerine taşıyarak genişletilebilir mi? Ortak olan, baskıcı rejimlerin, neo-sömürgeciliğin ve tüketim toplumlarının kontrolünden nasıl kurtarılabilir? Ortak kullanımlar, devletin çıkarıcı denetimi ötesinde nasıl harekete geçirilebilir?”⁶. Batı Şeria’da mimarlık uygulamalarını sürdüren bu inisiyatif, Filistinli sığınmacıların müşterekleşme pratikleri üzerinde odaklanırlar ve “kamp” kavramını vatandaş ve kamusal alan – özel alan ikili ayrımı ötesinde potansiyel bir müşterek ortak mekan olarak görürler. Mimarlar, kırsalda yer alan bir kamp olan Al-Fawar’da yaşayanlarla birlikte beş sene süren katılımcı tasarım modeli ile bir kamusal mekân tasarlamışlar. Farklı nesil, kadın-erkek ve mimarlar dâhil olmak üzere pek de ortak olmayan mekânsal kullanımlar çerçevesinde kararlar alarak uzun bir süreçte tasarımı tamamlamışlar. Kullanım ve görünürlüğe dair birçok çatışmanın yaşandığı bu tür bir katılımcı tasarım sürecinde, mimarlar bir aracı rol oynamışlardır. (Resim 1, 2)

Başka Bir Mimarlık

Ölçek meselesi sanırım mimarlık/ tasarım odaklı müşterekleşme pratiklerinde en önemli etkenlerden biridir. Bir mahalle ölçeğinde, o yerleşimin tahliyesine karşı mücadelede yer alarak mahallenin içinde olduğu bir katılımcı tasarım modeli ile ortak

“... MİMARLIK KOLEKTİFLERİNİN VE İNİSİYATİFLERİNİN DURDUĞU NOKTA BELKİ DE SÖYLEMSEL KAMUSALLIĞI VE EYLEM KATILIMCILIĞININ SINIRLARINI GENİŞLETMEKTİR”

ÜSTTE Cohstra, (Kaynak: www.cohstra.org)(Resim 3)

ALTTA RAD, (Kaynak: radlab.info) (Resim 4)

SAĞ ÜSTTE Herkes İçin Mimarlık, Ovakent, (Kaynak: herkesicinmimarlik.org) (Resim 5)

SAĞ ALTTA Plankton, Tunceli Ovacık İlçesi, (Kaynak: www.arkiv.com.tr/proje/durak-ovacik/5735) (Resim 6)

alanı kolektif üretmek veya barınma bağlamında konut tasarlamak... ya da bir otobüs durağı. Ölçeğin farklı formlar içermesi, kullanımı, odak kullanıcısının belirgin olması ya da belirsizliği, kullanılan malzemenin/materyalin doğal olması gibi etkenler mimarlık pratiğinde bize müşterekleşmenin

birçok boyutunu gösterir. 1950-60'lı yıllarda, Constant, Otto Frei veya Yona Friedman gibi ütöist mimarlar konut, mekan veya kent ölçeğinde hem post-endüstriyel kapitalistleşme ve normatif anlayışla tasarlanan kent planlamasına karşı eleştirel çerçevede hem de tasarım biçimlerinin sosyal angajman ve katılım ile yapılabilmesi üzerine çalışmışlardır. Diğer yandan Cedric Price veya Giancarlo De Carlo gibi mimarlar, özellikle mimarlık eğitimi ve pedagojisi açısından radikal diyebileceğimiz “yer” odaklı, katılımcı perspektifte projeler ve pratikler geliştirmişlerdir. Farklı bir mimarlık yapma olasılığı üzerine sergi, pedagojik inisiyatifler, Henri Lefebvre ile başlattıkları Spazio dergisi ve sosyal konut/yerleşim projeleri gibi farklı temsiliyet ve ölçeklerde çalışmış olan Giancarlo De Carlo, katılımcı tasarım süreçlerinin analizi ve problemleri üzerine yazmıştır. De Carlo, katılım çeşitleri ve bu tür tasarım süreçlerinde karar verme mekanizmalarını ele almıştır⁷. Temel bir soru olarak gördüğü, “mimarının kamusalılığı nedir?” sorusu mimari ve toplum ilişkisine dair eleştirel bir sorudur: “Mimarların kendisi mi?, Binaları ismarlayan müşteriler mi?, Mimariyi kullanan tüm bireyler mi?”⁸ Günümüz mimarlık ortamında hala sormaya devam ettiğimiz bu sorular, yine de Carlo’nun tanımı ile “eylem içinde katılımcılık” (participation in action) yani yüzleşerek, müzakere ederek katmanlı süreçler ve ölçekler içeren bir pratiği tanımlar. 20.yüzyıldan miras kalan tüm bu sorular ile birlikte, sivil mimarlık kolektiflerinin ve inisiyatiflerinin durduğu nokta belki de söylemsel kamusalılığı ve eylem katılımcılığının sınırlarını genişletmektir. (Resim 2, 3)

Cohabitation Strategies - Cohstra (beraber yaşama stratejileri) 2008 uluslararası ekonomik krizi ile birlikte Rotterdam’da kurulmuş bir mimar inisiyatifi ve dünyadaki çeşitli kentlerde yerel topluluklar ve mahalle ölçeğinde çalışıyorlar⁹. Örneğin, Philadelphia’da bir sanat kurumunun daveti ile göçmenlerin yaşadığı bir mahallede birçok farklı topluluğun bir arada kolektif düşünmeleri ve hareket etmeleri için bir dizi etkinlik ile bir ortak alan üretmişler. Rantı destekleyen kentsel politikalar ve spekülasyon

yerel emlak piyasasının baskısı altında olan bir mahalleyi kent hakkı bağlamında daha etkin hale getirmişler. Kyoto'da aynı yıl kurulmuş benzer bir mimarlık inisiyatifi olan Research for Architecture Domain - RAD gibi. RAD, Japonya'daki büyük ofislerin baskın olması nedeniyle ekonomik krizden sonra 2008'de bir araya gelmiş birkaç mimardan oluşuyor¹⁰. Mahalle ölçeğinde Kyoto'daki eski konutları yaşayanları ile birlikte koruma teknikleri ile iyileştirmeleri ve bir mahalleyi kolektif olarak da etkin hale getirmeleri en önemli devam eden projelerinden biri. Ayrıca yiyecek aktivistleri ve iletişim aktivistleri ile de işbirliği yapan RAD birçok ortak projede destekçidir. Deneyisel koruma ile mahalle dayanışmasını bir araya getiren RAD, tıpkı Cohstra grubu gibi sosyal angajmanla tasarım odaklı projeler geliştirmişlerdir. Mimarlık için başka bir "yer" bulma umudu ve mimarlığı yeniden tanımlama ihtiyacı duyan bu inisiyatifler Kent Hakkı, disiplinler ötesi işbirlikleri ve doğal yerel malzemenin kullanımı odaklı ya da geri dönüşümsel malzemeyi tasarımda değerlendirme gibi farklı mimarlık metot ve araştırmaları yapmaya başlamışlardır. Bu araştırma ve metot kullanımlarını içeren eylem araştırması (action research) ve katılımcı tasarım süreçleri ile yeniden mimarlık bilgisinin kolektif olarak üretilmesini ve toplumsallaşmada etkin rolünü öne çıkarmaktadır. Bu iki farklı coğrafyadan ve dönemsel olarak aynı nedenlerle ortaya çıkmış Cohstra ve RAD mimarlık inisiyatifleri sadece halk ya da bir mahallenin yaşayanları ile değil aynı zamanda her türlü farklı aktör ile çalıştıklarını, müzakere ettiklerini belirtirler. Katılımcı tasarım pratiğinde aktörler, mimar ve kullanıcı ilişkisi biçiminde ikili olarak kurulur ve katılımcı tasarım modellerinde aslında yine de aynı hiyerarşiyi korur. Müsterekleşme pratiklerine dayalı kurulan bu tür mimarlık inisiyatiflerinin projeleri yatay ve çoklu aktörler içerse de birçok toplumsal harekette olduğu gibi süreci yöneten aktörler ve yatay örgütlenme sorunlu olabilir. (Resim 4)

Türkiye'deki mimarlık ortamında Herkes İçin Mimarlık inisiyatifi örneği ile birlikte ortaya çıkan birçok genç nesil mimarlık grupları

benzer nedenlerden dolayı mimarlık pratiğini müsterekleşme pratikleri ile geliştirmeye başladılar¹¹. Gezi Direnişi öncesi ve sonrası mahallelerde verilen kentsel hareketlerin ve mücadelelerin etkisi ile birçok genç mimar ve tasarımcı, üniversitelerde aldıkları eğitim ya da ofislerde tasarladıkları mimarlık anlayışları dışında sosyal angajmanlı tasarım ve sivil bağlamda etkin bir aktör olmayı tercih ettiler. Bu gruplardan olan Plankton: "kullanıcıların kendi ihtiyaçları doğrultusunda geliştirdikleri, onlara farklı noktalardan temas edebildikleri tasarımlar ve müdahaleler... mimarlığın imkânlarının ne olabileceği sorusu... daha fazla müdahil olmak... işbirliği..." gibi kuruluşlarının neden, istek ve amaçlarını sıralıyorlar. En öne çıkan projeleri olan, Tunceli'nin Ovacık ilçesinde belediye ve halk ile birlikte bizzat kendilerinin de inşa aşamasında içinde yer aldıkları, tasarladıkları otobüs durağı¹². Tasarım sürecinde kolektif olarak kullanıcı, mimar, ustalar ve belediyenin doğrudan katılımı ile, inşa sürecinde de birlikte yer alarak ve kullanılan malzemenin de yerel duyarlılığı olması tüm süreci bir minör toplumsallaşmaya dönüştürmüştü. (Resim 5, 6)

İş ve Prekaryalaşma

2000'li yılların ortalarında finansal bir kriz, mimarlık ofislerinin büyümesi ve emlak piyasası spekülasyonuna karşı meslek tanımını genişletmek, alternatif tasarım süreci ve katılım yolları geliştirmek ve minör müsterekleşme pratiklerinin içinde yer almak isteği ile birçok sivil genç nesil mimarlık

grubunun belirmesine yol açtı. Dünyada farklı kentlerde benzer toplumsal eleştiriler ve ivme kazanan neo-liberal karşıtı küresel hareketlere de eklemlenen genç nesil mimarlar beyaz yakalı emeğinin sömürsü, iş koşulları güvencesizliği ve toplumsallaşma içinde yer alan kırılğan gündelik yaşamları içinden her emek üretim alanında olduğu gibi mimarlık ve tasarım alanını da sorgulamaya başladılar. Diğer yandan, üniversitelerde teknik tasarım odaklı öğrenilen bilgilerle autocad gibi bilgisayar programları karşısında toplumdan ve toplumsal gerçekliklerden kopuk mekân tasarımı yapmak birçok genç mimar emek, kol emeği, gayri-maddi emek gibi iş/emek literatüründe sıkça tartışılan konuları kendi meslek alanlarında tartışmaya başladı. Konuyu, kamusal anlamda sosyal medya araçları ile tartışmaya açan ilk mimarlık sivil inisiyatiflerinden biri New York'dan The Architecture Lobby grubu oldu¹³. Özellikle Twitter gibi sosyal medya aracını kullanarak belli aralıklarla bazı çalışma anket sonuçları yayınlamaya başladılar. Mimarların günde kaç saat çalıştıkları,

işçileşen tasarımcının ne tür bir aralıkta emeğinin sömürsünün başladığı, hafta sonu kaç saat uyudukları gibi basit gündelik sorular organize ettikleri anket ve raporlarının içeriğini oluşturdu. The Architecture Lobby inisiyatifi kendisini mimarlık işçilerinin disiplinleri dâhilinde kamudaki değerlerini savunan ve koruyan bir organizasyon gibi görmekte ve etkinliklerini kamusal forumlar ve eğitim projeleri ile yayacaklarını belirtmekteler. Aslında bir nevi mimarlık sendikası benzer bir yapı denebilir.

The Architecture Lobby ya da 2017 senesi başından itibaren Herkes İçin Mimarlık gibi mimarlık inisiyatiflerinin kamusal etkinliklerinin merkezinde emek çeşitleri ve prekaryalaşan tasarımcı yer almakta. Beyaz yakalının emeği, işçileşen tasarımcı, freelance olarak tasarımcının prekaryalaşması sınırındaki koşulları farklı disiplinlerden

SOLDA Architecture Lobby,
(Kaynak: architecture-lobby.org)
(Resim 7)

Fotograf © Charles Giraudet,
(Kaynak: charlesgiraudet.com)
(Resim 8)

ALTTA Emek Tartışmaları
Buluşmaları,
(Kaynak: herkesicinmimarlik.org)

insanları davet edip kamusal forumlar düzenlemekteler. Eğitim bağlamında ise yüksek lisans 2014 güz döneminde Mimarlıkta Emek Koşulları, emek ve iş koşulları kuramsal literatür ve pratik projeler ile birlikte ele alındı (Mimari Proje 1 - Yürütücüler: Bülent Tanju & Pelin Tan)¹⁴. Projede yer alan yüksek lisans öğrencileri Mimarlıkta Emek grubu olarak Diyarbakır ve yöresindeki mimar ve tasarımcılar üzerine anket ve alan çalışmaları yaptılar. (Resim 7, 8, 9)

Meslek bağlamında, Mimarlar Odası ve sendikal oluşumların kamusal

etkinlik, yaptırım ve görünürlükleri dışında emek ve iş koşulları konularında farklı şekillerde kamusalılıklar oluşturmaya çalışan genç mimar sivil grupların ortaya çıkması aynı zamanda kolektivitinin ve müşterekleşme pratiklerinin getirdiği heterojen ekonomik örgülerin de olasılığını, potansiyelini arttırmıştır.

Sonuç

Herkes İçin Mimarlık inisiyatifi kurucularından Mimar Yelta Kom, Plankton hakkındaki yazısında minör

“...MİMARLIK KOLEKTİFLERİN ORTAYA ÇIKMASI AYNI ZAMANDA KOLEKTİVİTENİN VE MÜŞTEREKLEŞME PRATİKLERİNİN GETİRDİĞİ HETEROJEN EKONOMİK ÖRGÜLERİN DE OLASILIĞINI, POTANSİYELİNİ ARTTIRMİŞTIR”

mimari pratikler içeren kolektiflerin çoğalmasının nedenlerini şöyle belirtiyor: “Sadece politik ya da sosyal dertlenmelerden değil, mesleki bir dertlenme olarak mimarlığın çeşitlenmesi böyle alanlarda oluyor. Müşterekleşen bir pratik olarak mimarlık, kurumsallaşmaya karşı yeni bir dil kuruyor. Bu yeni dili kurarken aynı zamanda mevcut sistemin araçlarını kendi icatlarıyla yeniden ele alıyor, kendi iletişim ve görünürlük kanallarını kullanıyor”¹⁵. İnşa pratiği ve ofis ortamındaki hiyerarşik yapıda kendini tanımlamış ve kurgulamış olan mimarlık mesleği; müşterekler siyaseti içinde kendi bilgi, metot ve temsiliyetini dönüştürebilir mi? Bu çerçevede sivil mimarlık inisiyatifleri veya kolektifleri nasıl bir rol oynayabilirler? Müşterekler

ve yerellik etiği konusunda mekânsal araştırmalar üzerine yazmış olan ekonomist coğrafyacılar J.K.Gibson - Graham; heterojen ekonomik yapıları analiz ederler¹⁶. Kapitalizmde determinist ilişkiler biçiminde analiz ve açıklama yaptığımız birçok mimarlık üretimi ya da piyasa mimarlığı yerine; farklı yerel ekonomiler ve - özellikle mimarlıkta - kol ve tasarım fikirlerine ait emekler, bileşik bir şekilde ilerleyen katmanlı, ilişkisel ekonomiler mevcut.

İşbirliği ve katılım üzerine yöntem veya yolda - süreçte devşirilen yapma etme biçimleri ilişkisel ekonomik mikro yapıları oluşturur. Bu bağlamda dernek, kooperatif, kar-gütmeyen organizasyonel yapılar; inisiyatiflerin, kolektiflerin örgütsel yapılarıdır. Kurumların daveti ile (belediye ve mimarlık fakültesi), proje fonları, proje bütçeleri ya da çoğunlukla maddi karşılığı olmayan etkinliklerde yer alırlar ve genelde ek bir işte çalışarak inisiyatiflerinde etkinliklerini sürdürürler.

Dayanışma modelleri ve formları üretmek, bu tür kolektiflerin birbirleri ile iletişim ve destek içinde olmaları müşterekleşme pratiğinin en önemli tarafıdır. Atina Ulusal Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesinde öğretim üyesi ve çevre aktivisti Nicholas Anastasopoulos, Atina'da bağımsız mimarlık gruplara ve dayanışmacı formlara dair yazılarında¹⁷; ekonomik kriz ve Syntagma Meydanı işgalinden sonra ortaya çıkan birçok grubun dayanışmacı Müsterekler (commons) başlığında düzenlenen festival gibi toplantılarda bir araya gelerek deneyim paylaştıklarını aktarır. Kooperativizm, kolektif konut (co-op housing) gibi birlikte kolektif yaşam ve mimarlığın ele alındığı 2016 Venedik Mimarlık Bienali Yunanistan Pavyonu (This is A Co-Op) yayınında, Anastasopoulos; Liminal Mimarlık tanımını yapar: "Çoğunlukla kuralların sınırında hatta ötesinde tezatları ortaya çıkaran bir tür mimarlık pratiği. Bu pratik mimari form değil daha çok sürece odaklanır, kâr ve rant amaçlı değil birey için ve fiziksel bir mekana dönüşen daha çok alternatif ekonomik form, sosyal süreçler ve ilişkilerdir"¹⁸.

2012 yılında İstanbul Tasarım Bienali ile Joseph Grima'nın ana küratörlüğünde gerçekleştirdiğimiz Adhocracy sergisinde birçok ölçekte

farklı ekonomiler, tasarım biçimleri ve toplumsallaşma örnekleri ile üretilmiş uluslararası tasarım gruplarını davet ettik. Çöpten topladıkları malzeme ile nesneler üreten İspanyol mimarlık grubu Basurama'dan, Şişhane semtinde tasarım ustalarının mahalle ağının hafızasını arşivleyen mimar Aslı Kıyak İngin ve Sanatçı Sevgi Ortaç'ın projeleri gibi farklı kentsel katmanlar ve temsiliyet biçimlerini içeren mimarlık ve tasarım projelerini sergiledik¹⁹. Küratörler olarak Atina Onasis Vakfı tarafından davet edildiğimiz sergimizi de yenileyerek "From Making Object to Making the Commons" (Nesneler Yapmaktan Müsterekleri Üretmeye) başlığında doğrudan müşterekleşme pratiği içinde ve çoğunlukla Yunanistan'dan olan mimarlık gruplarını davet ettik. Bu tarz mimarlık ve tasarım sergilerinin paralel pratikleri olan, farklı ölçeklerde ekolojik, katılımcı, söylemsel ve kolektif projeler geliştirmiş projeleri bir araya getirdik²⁰. Ortak atölye ve sunumları ev sahipliği yapan bu tarz sergiler; aynı zamanda müşterekleşme pratikleri içindeki ikircikli problemleri de hem meslek bağlamında hem de ekonomik yaptırımlar ve sistem karşıtı toplumsal hareketler açısından ortak bir şekilde tartışılmasına yol açmakta.

Mimarlık alanındaki bağımsız sivil grupların ve mimarlık kolektiflerinin; kentsel mekân ve istisna mekânlarını içeren eşik mekânlardaki toplumsal mücadeleleri açısından müşterekleşme pratiğine büyük katkısı olduğunu düşünüyorum. Bu gibi grupların, mimarın mesleğini ve eğitimini dönüştürmesi ve Mimarlar Odası gibi sivil resmi yapıların rolünü sorgulaması, mimarlık bilgisinin pedagojik dönüşümüne etki etmesi, mimarlığın üretilmesinde heterojen alternatif ekonomilerin oluşturulması ve en önemlisi ise farklı toplumsallaşma olasılıklarına eklenmesi; farklı mimarlıklar yapma biçimlerini çoğaltacaktır. Müsterekleşme pratiklerinde yatay örgütlenmelerdeki karar verme mekanizmaları, siyasi ve ekonomik baskılar, kolektif kaçış mekânlarının azlığı, herhangi bir alternatif ekonomik yapının neoliberalleşmesi ve ideolojik çatışmalar gibi sorunlar ise kolektif toplumsallaşma süreçlerinde her daim bakidir. ■

Pelin Tan, Doc.Dr., Mardin Artuklu Üniversitesi Mimarlık Fakültesi

DİPNOTLAR

1 Güncel Sanat alanında mekan odaklı ya da farklı sanatçıların bir araya gelerek oluşturdukları kolektifler daha uzun bir deneyim ve tarihe dayanıyor. Sanat kurumlarına hem kurumsallaşma bağlamında karşı çıkış hem de sanatın temsiliyetini kurumlar dışında kolektif, tabandan ortaklaşan, farklı heterojen sanat üretimlerini içeren, ve eleştirel sanat söylemlerine yer veren sanatçı kolektifleri külliyatı hem Türkiye'de hem farklı ülkelerde uzun zamandır var.

2 "Ways of Commoning / Müsterekleştirme Pratiği", David Harvey ile söyleşi, New City Reader, söyleşiyi yapanlar: Pelin Tan ve Ayşe Çavdar, Haziran 2012, İstanbul. Rebel Cities: From the Right to the City to the Urban Revolution, David Harvey, Londra: Verso, 2012.

3 An Arhitektür, 2010. "On the commons: A public interview with Massimo De Angelis and Stavros Stavrides," e-flux Journal, 17 Haziran 2010, New York.

4 Patel, R., "The hungry of earth", Radical Philosophy, Sayı 151, Eylül/Ekim 2008, Londra.

5 "Common Space as Threshold Space: Urban Commoning in Struggles to Re-appropriate Public Space", s.9-20, Stavros Stavrides, FOOTPRINT Delft Architecture Theory journal, Delft Üniversitesi: footprint.tudelft.nl/index.php/footprint/article/view/896.

"Housing and the City: Re-Inventing The Urban Commons", s.78 - 84, Stavros Stavrides, Adhocracy Reader, From Making Things to Making the Commons, Adhocracy Athens, Editörler: Ethel Baraona, Cesar Reyes, Pelin Tan, dpr Barcelona, Athens, Onassis Vakfı, 2015.

6 Sandi Hilal, Alessandro Petti and Eyal Weizman / Decolonizing Architecture, Architecture After Revolution, Sternberg Press, 2014.

7 Pelin Tan, "De Carlo'da Mimarlığın Sosyal Rolü ve Eleştirel Katılımcılık Üzerine" Betonart, Güz, 2008, İstanbul, s.80-82.

8 "Architecture's Public", 1970, Giancarlo De Carlo, Benedict Zucchi, Butterworth Architecture, 1992, s.206.

Giancarlo De Carlo, "An Architecture of Participation", Perspecta, Cilt 7, 1980, s.74-79.

9 www.cohstra.org. Kurucular: Lucia Babina, Emiliano Gandolfi, Gabriela Rendón ve Miguel Robles-Durán.

10 radlab.info

www.domusweb.it/en/architecture/2012/11/07/studio-visit-02-research-for-architecture-domain.html

11 herkesicinmimarlik.org

12 www.arxiv.com.tr/proje/durak-ovacik/5735. https://planktonproject.com/hakkinda

13 http://architecture-lobby.org

14 Mimarlıkta Emek Koşulları - Mimari Proje 1 - 2014, Güz. Yürütücüler: Bülent Tanju & Pelin Tan, Mardin Artuklu Üniversitesi, Mardin. http://laborarchitecture.tumblr.com.

15 "Plankton Project: Merkez Dışı Mimarlıklar", Yelita Kom, İstanbul Art News, s.24-25, Sayı 14, Kasım 2015, İstanbul.

16 JK.Gibson-Graham, The End of Capitalism (As we knew it), Minnesota Press, 2006, Minneapolis.

17 "Share!", Nicholas Anastasopoulos, From Making Things to Making the Commons, Adhocracy Athens, Editörler: Ethel Baraona, Cesar Reyes, Pelin Tan, dpr Barcelona, Athens, Onassis Vakfı, 2015.

18 "Liminal Architecture: Non-traditional roles for the architect and for architecture", Nicholas Anastasopoulos, This is a Co-Op, Yunanistan Pavyonu, Venedik Mimarlık Bienali, 2016, Associations of Greek Architects, Venedik, Atina.

19 http://1tb.iksv.org/adhocracy-exhibition. Çevrimiçi Sergi Kitabı İçin: https://issuu.com/adhocracy_designbiennial

20 http://adhocracy.athens.sgt.gr (Sergi FAD Barcelona Tasarım Kültürü Ödülünü almıştır, 2015, İspanya).

Oyuncak Evi

İLKÖĞRETİM OKULU ÖĞRENCİLERİ VE ÖĞRETMENLERİNİ OYUNLAR KURGULAYARAK TASARIM SÜRECİNE DAHİL EDEN OYUNCAK EVİ PROJESİNDEN KATILIM, GELENEKSEL MİMARLIK VE İNADA DAİR NELER ÖĞRENİLEBİLİRİZ?

H. Cenk Dereli

Kemalpaşa Pakmaya İlköğretim Okulu'nun caddeye göre konumu ve okulun sınırları. (Resim 1)

Katılımcılığa odaklanmış projelerin, kalıplaşmış yöntemlerle gerçekleştirilemeyeceğini Herkes İçin Mimarlık Derneği (HİM)'nin farklı kapsamlardaki projelerine katılanlar veya proje süreçlerini inceleyenler anlayacaktır. Her projenin amacı, kapsamı ve ortamı proje süreci boyunca izlenecek yöntemlerin özgün olarak geliştirilmesini gerektirir. Dünyanın dört bir yanında, katılımcı tasarım süreçlerini kullanan ekiplerin deneyimleri, herhangi bir projeye başlarken zihin açıcı olsa da projenin özgün koşulları ile örtüşecek yöntemler için nadiren birebir örnek alınabilirler. Katılımcı süreçlerle yürütülen projelerde katılımcılar süreçler içinde farklı oranlarda tasarlayan, yapan ve kullanan rollerinde yer alır. Tasarım alanından gelen profesyoneller için de bu geçerlidir. Tasarımcılar, bazen kullanıcı fikirlerinin mimari projeye aktaran bir tercüman, bazen kullanıcılar ile karar alıcılar arasında bir ara bulucu, bazen yapım sürecinin programını takip eden bir denetmen, bazense yapım süreçlerinde kullanıcılarla beraber üretirken öğrenen rolündedir.

Derneğin çalışmalarına katılanlar, yukarıda bahsedilen özel rollerin yanında projeler için gerekli resmi görüşmelerin yapılması, projeler için gerekli bütçenin oluşturulması, maddi desteğin örgütlenmesi için destek duyurularına çıkılması, çalışmalara katılacak mimarlık öğrencilerinin koordinasyonunun sağlanması gibi işleri yürütme sorumluluğunu da alır. Her projeye özgü tasarım ve yapım süreçlerinin de kurgulanması onların

görevidir. Derneğin Kadın ve Çocuk Mekanları projesindeki katılımcı tasarım ve uygulama süreçleri ile bir sinemanın yeniden canlandırılmasını konu alan Beyoğlu Sineması projesi süreçlerinin birbirlerinden farklı olması gerektiği kolaylıkla tahmin edilebilir. Ancak sadece tematik olarak birbirlerinden oldukça farklı bu gibi projelerin değil, ilköğretim düzeyindeki okulları konu alan benzer projelerin süreçlerinin de her seferinde tekrar kurgulanması, proje alanlarına yapılan ziyaretlerde mekânsal koşullar, yerel sorumlular ve potansiyel paydaşlara dair izlenimler doğrultusunda tasarlanması gerekir.

İzmir'in Kemalpaşa İlçesi'nde bulunan Pakmaya İlköğretim Okulu'nun bahçesinde yapılmak istenilen Oyuncak Evi projesi kapsamında da öğretmenler ve öğrencilerden tasarım fikirleri toplamak için yukarıda bahsedildiği gibi özgün bir atölye çalışması kurgulandı. Proje süresinin kısıtlı olmasından dolayı, öğretmen ve öğrenciler tasarım sürecine bu atölye çalışması ve öneri projelerin değerlendirme toplantısı ile katıldı. Derneğin tüm projelerinde olduğu gibi Oyuncak Evi'nin mimari projesi derneğin yaptığı açık çağrıya yanıt veren mimarlar ve mimarlık öğrencileri tarafından tasarlandı.

Tanışma ve İlk Ziyaret:

16 Mart 2015 tarihinde HİM'e elektronik posta ile ulaşan Yasin Sancak, İzmir'in Kemalpaşa İlçesi'nde bulunan Pakmaya İlköğretim Okulu'nda görevli İngilizce öğretmeni Mehmet Ateş'in geleneksel oyun ve oyuncaklar vasıtasıyla iletişimin artırılmasına yönelik Avrupa Birliği projesi yürüttüğünü ve bu proje

SOLDA Okulun öğretmenleri ve yöneticileri tarafından oyuncak evi için önerilen alan. (Resim 2)

ALTTA Okula yapılan ziyarette daha uygun olacağını tespit ettiğimiz alanın caddeden ve okul bahçesinden görünümü (Resim 3, 4)

kapsamında doğal malzemelerle bir oyuncak evi yapmak istediklerini yazıyordu. Ateş bu konuyu görüşmek için Başka Bir Okul Mümkün Derneği'ne ulaşmıştı. Başka Bir Okul Mümkün Derneği de bu elektronik posta aracılığı ile kendisini HİM'e yönlendiriyordu. Mehmet Ateş kendisi ile yaptığımız yazışmada, okulda Ulusal Ajans tarafından onaylanan ve iki yıl sürecek Geleneksel Oyun ve Oyuncaklarla İletişim ve Barış adlı bir Avrupa Birliği projesi başlattıklarını belirtiyordu. Türkiye, Romanya, Portekiz ve Yunanistan'ı kapsayan bu proje kapsamında okulun bahçesine yerleştirilmek üzere bir Oyuncak Evi inşa edilmesi proje amaçlarından birisiydi. Oyuncak Evi, AB projesi boyunca öğrenciler, öğretmenler, ilçede yaşayanlar ve proje paydaşı ülkelerden gelecek oyuncakların sergilendiği, minik bir atölyesi olan, 16-20 m2 büyüklüğünde bir yer olarak hayal ediliyordu.

Mehmet Ateş, projeyi yürüten diğer öğretmenlerle beraber ortak paylaştıkları fikirleri dile getirirken, "evin sıra dışı bir tasarımının olmasını, mesela oyuncak şeklinde-Topaç, Oyuncak Bebek, Oyuncak Araba, vb. hayal ediyoruz. Aynı zamanda evin yapımında kullanılan malzemelerin doğal olması, doğadan elde edilebilir ve

sürdürülebilir olmasını arzu ediyoruz. Evin içerisinde oyuncakların sergilenme biçimi de sıra dışı olacak." diye yazıyordu. Avrupa Birliği projesinin sonunda Oyuncak Evi'nin müzeye dönüşmesini, "halka ve dünyaya açık" olmasını planladıklarını belirtiyordu.

Elektronik posta ve telefon aracılığı ile gerçekleşen ilk görüşmelerden sonra derneğimizi temsilen Deniz Paçacı ile beraber Kemalpaşa'ya okulu görmeye, Mehmet Ateş ve diğer öğretmenlerle tanışmaya gittik. Okulun ana caddeye açılan girişinden uzakta, en küçük sınıfların dersliklerinin olduğu, arka bahçenin ağaçları arasında Oyuncak Evi için uygun gördükleri alanı gördük. (Resim1-2) Oyuncak Evi'nin ilçe sakinleri ile fiziksel ve görsel etkileşiminin oldukça sınırlı kalacağını öngördüğümüz bu yere alternatif bir yer bulmayı önerdik. Okul yönetimi ve öğretmenlerin önerisiyle, okul bahçe kapısının hemen yanında yer alan depoyu proje alanı olarak kullanmayı değerlendirmeye başladık. Deponun kapıları, okulun bahçe kotuna göre iki buçuk metre aşağıda kalan sokağa açılıyordu. Deponun üstünde, bahçe kotunda kalan alandan giriş alan, farklı kotlarla ilişki kuran, okula doğru yaklaşırken yolun her iki yönünden de görünür olan, okul bahçesinin sınırında sokaktan görülebilecek sergileme

fırsatları yaratan bu alanı proje için uygun bulunduk. (Resim 3-4)

İlk ziyarette, projenin paydaşı olan öğretmenlerin ve okul yönetiminin Oyuncak Evi'ne dair görüşlerini dinlendik. Elektronik posta yazışmaları sırasında da dile getirilen, yapının biçimsel olarak oyuncak bebek, araba gibi bir şeye benzemesi önerileri bu görüşme sırasında da tekrarlandı. Yapının malzemesi konusunda oldukça farklı fikirlerin dile getirildiği toplantıda, geleneksel yapı malzemeleri kullanılması özellikle vurgulandı. Fikir belirten her öğretmen, kendi memleketi veya görev yaptığı diğer yerlerden örnekler vererek hangi malzemenin nasıl kullanılması gerektiğini düşündüklerini söyledi. Bu fikir paylaşımı ortamının zaman zaman inatlaşmaya dönüşmesi, öğretmenler arasında bu konunun bir süredir tartışılmasından ve belirli fikirlerin müzakereye kapalı şekilde savunulmasından kaynaklanıyordu.

Dernek üyeleri olarak görüşleri ve izlenimlerimizi not edip alanı fotoğraflarla belgeledik. Öğretmenler ve okul yönetimi ile tasarım süreçlerine temel oluşturacak fikirlerin toplanması için gerçekleştirilecek atölye çalışmasının tarihini belirledikten sonra okuldan ayrıldık.

SOLDA Atölye katılımcısı mimarlar ve mimarlık öğrencileri, ilköğretim okulu öğrencileri gruplar halinde resimler yaparken onlarla konuşarak okula, okul bahçesine, oyuncak evine ve oynadıkları oyunlara dair sorular soruyor. (Resim 5, 6)

ALTTA İlköğretim okulu öğrencilerinin okul bahçesi ve okul yaşantısına dair gruplar halinde çizdikleri resimler (Resim 7, 8)

SAĞ ÜSTTE İlköğretim okulu öğretmenleri ile oynanan oyun sonunda onların verdikleri cevaplarla oluşan tablo (Resim 9)

Açık Çağrı ve Atölye Çalışması

İlk ziyaretin dernek içinde değerlendirilmesinden sonra, her proje sürecinde olduğu gibi dernek üyesi olan olmayan herkese açık bir atölye çağrısı yaptık. Bu çağrıya cevap veren katılımcılarla, okul yönetimi ile kararlaştırılan 2015 yılının 21 Mayıs günü Kemalpaşa'ya gittik. Atölye çalışmasını Oyuncak Evi'nin öncelikli kullanıcıları olan öğrencileri ve öğretmenleri dikkate alarak tasarladık. Öğrenciler ve öğretmenlerin birbirlerinin fikirlerini etkileyebileceklerini düşünerek, onlarla ayrı ayrı buluştuk. Her iki grubun kullanım, malzeme ve biçime dair beklentilerini ayrı ayrı belgelemeyi, kullanıcıların tamamının görüşlerinin yapının tasarımına yansımaları ve yaratıcı fikirlerin ortaya çıkması açısından önemstedik.

Öğrencilerin ve öğretmenlerin fikirlerini toplarken iki ayrı yöntem kullandık:

Resim yapmak bahane, sohbet şahane (Öğrenciler): Atölye çalışması okulun her dönemden öğrencilerini temsil eden karma grupların katılımıyla gerçekleşti. Bu gruplar okul öğretmenleri tarafından birbirlerine yakın yaş grupları bir arada çalışacak şekilde kurgulandı. Malzemeler öğrencilere dağıtıldıktan sonra okul öğretmenleri sürece sadece düzen sağlayıcı gözetmen rolü ile dâhil oldu. Atölye katılımcısı mimarlar ve mimarlık öğrencileri, okulun öğrencileri ile doğrudan diyaloga girdi ve süreci onlar yönetti.

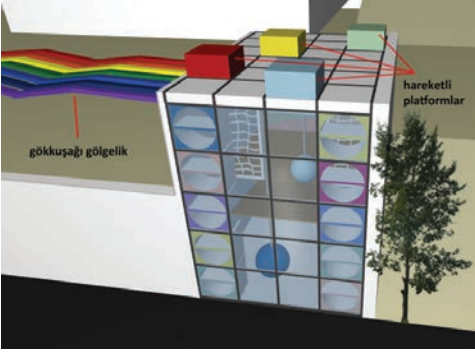
Bu çalışmada amaç öğrencilere “Bahçede ne olmasını isterdin?” diye sorarak bahçeye yapılacak yapıdan daha fazlasına dair görüş toplamaktı. Ancak atölye sırasında öğrencilerin çoğunlukla bir ev, kulübe veya bina çizdiklerini gördük. Bunun sebebini sorunca, öğretmenlerin öğrencilere atölye günü Oyuncak Evi'nin resmini yapacaklarını söylediklerini öğrendik.

Bu çalışmada esas amaç, öğrencilere bir yapının resmini çizdirmek değil, resim çizmeyi bir araç olarak kullanıp atölye katılımcısı mimar ve mimarlık öğrencilerinin ilköğretim öğrencileriyle sohbet etmesini sağlamaktı. Bu sohbet sırasında atölye yürütücüleri ilköğretim öğrencilerinin çizdiklerinden yola çıkarak sohbeti yönlendirerek, öğrencilerin nasıl oyunlar oynadıklarını, okulu ve bahçeyi nasıl kullandıklarını, okulun ve bahçenin fiziksel ortamının hangi özelliklerini sevip sevmediklerini, okul saatleri dışında da okula gelip gelmediklerini, okul dışında en çok nerede ne yaparak oynamayı sevdiklerini öğrendiler. Ayrıca öğrencilerin kişisel meraklarına ve okul yaşantısına dair anekdotları toplayarak öğrencilerin okul deneyiminin kapsayıcı bir tarifini yaptılar. (Resim 5,6,7,8)

Kim? Kiminle? Nerede? Nasıl?

(Öğretmenler): İlk ziyarette öğretmenlerin okulun şekline, malzemesine ve kullanımına dair kişisel

dikkate alan iki farklı tasarım önerisi ortaya çıktı. Her iki tasarım da proje alanının sokak cephesinde şehirle yarattığı karşılaşma yüzeyini sergileme işlevi için kullanıyordu. Farklı kotlarla kurulan ilişkiler, sokak kotunda görsel olarak etkili, görünür bir yapı yaratırken, okul bahçesi kotunda, daha küçük ölçekte, renkleri ve kitlesel kararları dolayısıyla oyuna davet eden bir yapı yaratmaya odaklanıyordu. Önerilerden birinin kitlesel etkisi dikdörtgenler prizmasının bütüncül geometrisine dayanıyordu. (Resim 14)

Diğer öneri ise temel geometrileri parçalayan, özellikle okul bahçesinden bakıldığında farklı boydaki prizmalardan oluşan parçalı bir etkiye sahipti. Sıklıkla vurgulanan geleneksel yapı malzemelerinin kullanılması talebini ahşap kullanarak, geleneksel yapı biçimi taleplerini de bir cumba yorumu olan çıkması ile karşılıyordu. (Resim 15) İlköğretim öğrencilerinin çizimlerindeki bazı estetik unsurlar doğrudan bazıları da yorumlanarak dolaylı olarak tasarımlarda yer aldı.

25 Haziran 2015 tarihinde okulda yapılan toplantıda, Dünya'daki ve Türkiye'deki çocuk mekânlarının örnekleri gösterildi. Oyuncak Evi tasarım kararlarının Kemalpaşa'da yapılan atölye çalışmasından nasıl süzülüp anlatıldı ve hazırlanan öneri projeler sunuldu. Sunum sonrasında

öğretmenlerin eleştirilerinin temel noktası, Oyuncak Evi'nin bir oyuncağa benzerliğinin bulunmaması ve yeterince geleneksel olmaması üzerinde yoğunlaştı. Özellikle geleneksellik vurgusunun, tasarımın duvarlarında bezeme şeklinde uygulanmasına yönelik tavsiyelerde bulunuldu. Avrupa Birliği Projesinin sonlanmasıyla Oyuncak Evi'nin bir sergileme mekanı olarak kullanılacak olması dolayısıyla, iç mekandaki sergileme imkanlarının, sergileme deneyiminin dış mekanla ilişkisinin güçlendirilmesi için bahçe ile etkileşim biçiminin gözden geçirilmesi önerildi. Bunun yanında özellikle tasarım önerilerinden birinin bahçe kotundan oldukça yükseliyor oluşu olumsuz bulundu, yapı maksimum yüksekliğinin azaltılması istendi.

Toplantı sonunda Ağustos ayına kadar proje revizyonunun gerçekleştirilip metraj listelerinin hazırlanması ve Eylül'de başlaması öngörülen yapım sürecinin planlanması karara bağlandı. Proje revizyonu sırasında, projelerden bir tanesine odaklanılmasına karar verildi. Bu projenin maksimum yüksekliği azaltıldı. En önemli değişiklik iç mekân organizasyonunda gerçekleştirildi. Projenin tamamlanmasından sonra, sergileme odaklı kullanım için yeniden ele alınan iç mekân, farklı izleme ver sergileme imkanlarını sağlayarak, kot

farkının hacimsel etkisini güçlendirecek şekilde yeniden ele alındı. (Resim 16-17-18)

Bu paylaşımlardan sonra, okul öğretmenlerinden, okulun kentsel dönüşüm kapsamına girdiği ve bu yüzden Oyuncak Evi projesinden vazgeçildiği haberi geldi.

Oyuncak Evi'nin Sonu

1. Ortak bir karara varmak, çoğu zaman katılımcı süreçlerin nihai hedefi gibi anlaşılır. Ancak ortak karar oluşturmak farklı fikirleri çarpıştırarak tek bir galip fikir yaratmaktır. Katılımcı süreçler bu yüzden ortak karara varmaktan öte, çatışmalı müzakere ortamları yaratmalıdır. Bu süreçte ortaya saçılan görüşler çoğulcu ve doğurgan ihtimallerden oluşur. Katılımcı süreçleri kurgulayanlar bu ihtimalleri toplamak ve seçmek için koşullara göre değişen yöntemler geliştirmek zorundadır.

Oyuncak Evi proje süreci, kullanıcılardan fikir toplamak için oyunlar kurgulamanın nasıl işleyeceğine dair denemeler yapma fırsatı sağladı. Proje özelinde, öğretmenlerle oynanan oyun, öğretmenlerin kanıksanmış görüşlerini, oyun içinden çıkan ihtimalleri kullanarak müzakere edilebilir hale getirdi.

Önerilen projenin, bu görüşlerin yarattığı proje ihtimalleri arasından

en ideali olma iddiasında olmadığı, yalnızca proje süresi ve koşullarında görünür olan ihtimallerden bir tanesi olduğu unutulmamalıdır.

2. Atölyeye katılan mimarlık öğrencileri ile ilköğretim öğrencilerinin diyalogu, farklı yaş grupları arasında iletişim imkânlarını sorgulamak için iyi bir deneyimdir. Kâğıtlar ve kalemler bu diyalogda ara bulucu görevindedir. Resimlerdeki çizimlerden başlayarak çocukların belleğine doğru çıkan yolda, öğrencilerin kendilerine, okulu nasıl deneyimlediklerine ve hayallerine dair hikâyelere ulaşılır. Bu bilginin çizimin ve sözcüklerin imkânları ile sınırlı olduğu açıktır. Ancak proje görsellerinde gerçeğe biraz daha yaklaşan ve öğrencilerin çizimlerinden kimi zaman birebir, kimi zaman da yorumlanarak projeye taşınan fikirler, anlatma ve anlama süreçlerinin sınırlarını aşma potansiyeline sahiptir. Çocuklar için büyükler tarafından tasarlanan ortamlar yerine, çocukların fikirlerinin büyükler tarafından tasarıma tercüme edilmesi ile yaratılmış ortamların inşa edilmesi hem estetik hem de yapım yöntemleri açısından zorlayıcı ve yaşamı zenginleştirici deneyimler yaratacaktır. Bunun için farklı yaş gruplarını içeren tasarım ekiplerinin yaratılması kadar, bu yöntemlerle tasarlanmış ortamların inşa edilmesi öngörüsüne sahip karar verici kişi ve kurumlara da ihtiyaç vardır.

3. Öğretmenlerin önerilen projelerin "bir oyuncak benzerliğinin bulunmaması ve yeterince geleneksel olmaması" üzerine eleştirileri, tasarım değerlendirme toplantılarındaki tartışmaların ana çerçevesini oluşturur.

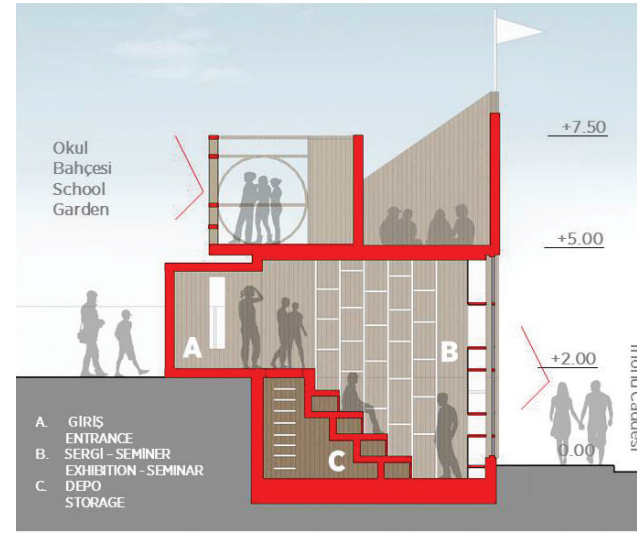
Bugün geleneksel olarak işaret ettiğimiz yapılar, yapıldıkları zamanın çağdaş malzemelerini, yapım yöntemlerini ve mekânsal fikirlerini yansıtan yapılar. Onları önemsememizi sağlayan karakterleri, yapıldıkları dönemin mimarisine ve yaşantısına etkileri, kendinden öncekiler ve kendinden sonrakilerle kıyaslandığında durdukları yerdir. Geleneksel olandan referans alınabilecek en önemli şey, döneminde diama çağdaş ve yerel koşullarla etkileşim halinde olduğudur. Bu anlayış bizi gelenekseli bugün yeniden yorumlarken tarihi biçimsel referanslar verme tutsaklığından kurtarır.

Eğer gelenekselin amacı biçimsel referanslar vermek olsaydı, bugün önemli diye işaret ettiğimiz tarihi yapıların, en derin köklerdeki yapı biçimlerini yansıtmaları beklenirdi. Ancak tarihi konutların göçebe çadırlarına biçimsel olarak benzemediği, kubbenin imkân verdiği az kolonlu merkezi planlı önemli büyük camilerle, İslamiyet'in ilk yıllarındaki çok kolonlu camilerin benzemediği ortadadır.

Tavuğa benzeyen tavuk restoranı gibi içindeki hizmete doğrudan referans veren bina fikri ya da sadece biçimi önemseyerek yapılan tapınak şeklinde, ayakkabı şeklinde, top şeklinde, ördek şeklinde bina fikrinin ise geleneksel değil Post-Modern bir düşünce olduğunu biliyoruz. Dennis Scott Brown ve Robert Venturi, Learning From Las Vegas kitabında, kumarhaneler şehrinin gösteri mimarlığının öğrettiklerini bu kapsamda değerlendiriyordu.

Geleneksel referans ile anlatılmak istenen, tarihte aidiyet ilişkisi kurulan bir kültür alanına referans vermek ise malzemeler ve biçimsel benzerlik açısından doğrudan işlevinin kavramlarına benzeyen, geleneksel olduğu için beğenilen ve işaret edilen bir yapı bulmak mümkün müdür? Ne İstanbul'daki Tophane binası bir top şeklindedir, ne de İç Anadolu'daki herhangi bir Selçuklu Kervansarayı sedir ya da sofra biçiminde... Bu bağlamda oyuncak evinin hem geleneksele hem de biçimsel olarak oyuncaklara referans vermesi beklentisini gelenekselin temsiline dair kafa karışıklığı kapsamında tartışmak gerekir. Geleneksel bina ve kent vurgusunun yapıldığı bu dönemde tarihi kentsel ve kırsal alanların söylemi savunanların doğrudan ya da dolaylı kararları ile ne kadar zarar gördüğü de bu tartışmada değerlendirilmelidir.

4. Oyuncak Evi projesi, dernek üzerinden sürece katılanların gönüllü olarak yürüttükleri bir süreçtir. Süreç boyunca, imkânları kısıtlı bir devlet okulunda kendilerine verilen görevlerle yetinmeyip daha fazlasını yapmaya çalışan öğretmenlere destek olmak, öğrencilerin okul deneyimlerine ve eğitimlerine olumlu katkı yapmak için emek sarf edilmiştir. Öğretmenlerin girişimi ve sorumluluğundaki Avrupa

Birliği projesi kapsamında, derneğin gönüllü katkısıyla Oyuncak Evi gibi alternatif bir iş birliği ve uygulamanın başka devlet okullarında da benzer girişimlerin artmasını teşvik edeceği umut edilmiştir. Okul ve Avrupa Birliği arasında protokoller ve karşılıklı kurumsal sorumluluk ilkelerine dayanan Avrupa Birliği projesinin aksine Oyuncak Evi projesi, tamamen gönüllülük esası ve bireysel sorumluluk duygularının bağlayıcılığı üzerinde temellenir. Bu yüzden projenin, okulun kentsel dönüşüm kapsamına girdiği söylenerek iptal edilmesi, sarf edilen emeğin ve kurulan hayallerin Oyuncak Evi'nin üstünde oynayan çocukların coşkulu seslerine dönüşmemesi cesaret kırıcıdır. Ancak gönüllülük esasına dayanan ve alternatif süreçleri deneyimlemeyi amaçlayan pek çok sürecin buna benzer şekilde sonuçlanabileceği de unutulmamalıdır.

Alışılmadık şeyler tüm imkânsızlıklara rağmen inatla sürdürülen süreçler sonunda yaratılır. ■

H. Cenk Dereli, Dr. Mimar

SOL ÜSTTE Dikdörtgenler prizmasının bütüncül geometrisine dayanan önerinin caddeden görünüşü (Resim 14)

Temel geometrik formları parçalayan ve ilköğretim okulu öğrencilerinin çizimlerinde estetik öğeleri doğrudan kullanan önerinin caddeden görünümü (Resim 15)

SOL ALTTA Öğretmenler ve okul yönetimine projelerin sunulmasından sonra yorumlar doğrultusunda yeniden ele alınan önerinin farklı bakış yönlerinden görünüşü (Resim 16,17,18)

ÜSTTE Yeniden ele alınan önerinin okul bahçesi ve cadde ile farklı kotlarda kurduğu ilişkiyi ve oyuncak evinin iç ve dış alanlarının kullanımsal organizasyonunu gösteren kesit (Resim 19)

Mikro-Kentselcilik Üzerine

Bir Mikro-Manifesto: Mikro Düşün!

MİKRO DÜŞÜN, KENTTE, OTORİTELERİN BÜYÜK ÖLÇEKLİ PROJELER ÜRETEREK ARTIK ALANLAR YARATMASININ KARŞISINDA KÜÇÜK ÖLÇEKLİ DÜŞÜNMENİN POTANSİYELLERİNİ ORTAYA KOYAN BİR MANİFESTODUR

Elif Ensari Sucuoğlu

ÜSTTE Mikro Düşün İskele

Prototipin Kordon'a yerleştirilmesi

SAĞ ÜSTTE Kordon'da prototipin kullanımı

Genç İzmir'liler prototipi kullanırken

SAĞ ALTTA Olası büyüme senaryosu

iyofis Mimarlık'tan Elif Ensari ve Can Sucuoğlu, UDB'den Gudjon Thor Erlendsson ve İzmir Ekonomi Üniversitesi'nden Ertunç Hünkâr tarafından, İstanbul Tasarım Bienali kapsamında tasarlanıp, İzmir Ekonomi Üniversitesi ve İzmir Ticaret Odası Sponsorluğunda üretilen proje, bir 2014 yılının Eylül ayı boyunca İzmir Pasaport sahilinde İzmirli'lerin kullanımına sunuldu.

Sekiz adet 2m x 2m büyüklüğünde modüller yüzer iskelelerden oluşan uygulamanın hedefi, zaten kamuya ait olan ancak birçok sahil kentinde çok şeritli otobanlar ve özel işletmeler tarafından ele geçirilen kıyı şeridinde, kamusal bir açık alan yaratmaktır.

Türkiye ve benzer şekilde gelişmekte olan birçok ülkede, planlama ve tasarım kararlarının büyük bir kısmı seçim kampanyalarının bir parçası olarak, büyük ölçekli politik projeler dâhilinde veriliyor. Bu gibi büyük ölçekli projeler, özellikle yüksek oy potansiyeline sahip kentlerin göbeğinde tasarlanmak için çok büyük kalan, devasa artık mekânlar yaratıyor. Biz, bunun tam tersi olan mikro-ölçekte düşünmenin, bu alanlar için avantaj yaratacağını düşünüyoruz ve karar mercilerine yerel ve küçük ölçekte düşünmenin potansiyellerini göstermek istedik.

Sahil şeridini takip eden otoyollar, Türkiye'de çok yaygın bir planlama stratejisinin ürünü. Bu planlama stratejisinin sonucu olarak artık her Türk şehrinin su ile ilişkisi, neredeyse tamamen aynı. Bu tipik kesit, deniz seviyesinden yaklaşık 1.5m yüksekliğinde bir parapet

oluşturuyor ve herhangi bir varyasyon olmadan, Türkiye'nin sahilleri boyunca tekrar ediyor. Yarattığı fiziksel durum ise suya bir adımla kolayca erişimi engellerken, denizle olan fiziksel ilişkiyi tekdüzeleştiriyor.

Görselde, bu tipik kesitin göz alabildiğince uzandığını ve yarattığı etkiyi görebilirsiniz.

Projemizde, bu kesiti çeşitlendirmek için, İzmir Ekonomi Öğrencileri ile bir atölye çalışması yaptık. Önce sahile gittik ve var olan mevcut kullanımları gözlemleyerek, onlardan bu kullanımları destekleyecek ve suyla bir ilişki kurmayı sağlayacak kesitler çalışmalarını istedik. Ortaya çıkan sonuçları da değerlendirerek, 2m x 2m boyutlarında, düzlemsel ahşap parçalar ile balıkçı dükkanlarından kolayca temin edilebilecek halat ve benzeri malzemeler kullanarak imal edilebilecek yüzden fazla yüzer modül tasarladık. Amacımız, bu modülleri herkesin kendi imkanları ile üretebileceği basitlikte tasarlamaktır. Bunun için, modüllerin parçalarını, CNC kesiciye gönderilmek üzere çizimler haline getiren parametrik bir model ürettik. Aynı modelde, standardize ettiğimiz ve her modüle uyacak şekilde adapte olan birleşim detayları tasarladık. Ve İzmir'de sergilenmek üzere 8 adet modül seçerek, bunları İzmir Ekonomi Üniversitesi'nin ahşap atölyesinde, 4-5 kişilik bir grup olarak imal ettik. Bu modüller, istenilen şekilde bir araya getirilebilecek şekilde ve kentlinin kendi inisiyatifi ile dilediği yerde ve büyüklükte bir kamusal alan oluşturarak sahil şeridini geri kazanmasına imkân verecek bir senaryo göz önünde bulundurularak tasarlandı.

Pasaport sahiline yerleştirdiğimiz sekiz modülden oluşan yüzer iskelemiz, suda bulunduğu ay boyunca İzmirli'lerin çok ilgisini çekti ve yoğun şekilde kullanıldı. Ardından iskeleler toplanarak, 4'ü Tasarım Bienali'nde sergilenmek üzere İstanbul'a getirildi ve Rum Okulu'ndaki sergi mekânında sergilendi, diğer 4 iskele ise İzmir Ekonomi Üniversitesi Balçova kampüsünde kent mobilyası olarak kullanıldı.

İstanbul'da, yanlışlıkla kendi haline bırakılmış ve dolayısıyla bir ölçüde çeşitlilik gösteren sahil şeridi kesitleri görmek mümkün. Bebek'te tekne kızakları veya Salacak'ta yığılmış kayalar benzer örnekler olarak gösterilebilir. Kentli, bu alanları pek çok ilginç biçimde kullanıyor. Güneşlenmek, öğle yemeği yemek, bir arkadaşla çay ve bira içmek, sıcak yaz günlerinde serinlemek gibi çok çeşitli kullanımlar görüyoruz.

Biz bir sonraki adımda, bu iskeleleri öncelikle kendi şehrimiz İstanbul'da olmak üzere farklı sahil kentlerinde uygulamak istedik. Örneğin Bienal süresince bir sergi salonunda durmak yerine, Karaköy veya farklı bir sahilde suya yerleştirilebilirlerdi. Ancak her seferinde proje bürokratik engellere takıldı, izin almak ne yazık ki mümkün olmadı. İzmir'de daha uzun soluklu bir uygulama gerçekleştirmeye niyetlendiğimizde de benzer engellerle karşılaştık. Yine de projemizin, mikro-ölçekte ve yerel düşünerek, hızlı, ucuz ve hafif uygulamalarla kentsel politikalar arasında kaybolan alanda yaratılabilecek mekânlara iyi bir örnek teşkil ettiğini düşünüyoruz. Ancak karşılaştığımız engeller, geçici uygulamalar ile aşılabiliyor. Think Micro projemiz, liman işletmesine

tekne olarak yapılan bir başvuru ile gerçekleştirilebilmişti. Bu gibi uygulamaların kentliye, kentsel mekân üzerinde söz sahibi olabileceğini, hatta olması gerektiğini hatırlatmak açısından önemli ve gerekli olduğunu düşünüyoruz.

Projemiz, ulusal ve uluslararası medyada oldukça büyük ilgi ile karşılandı. The Guardian gazetesinin UN Habitat ile birlikte düzenlediği "Cities Challenge" etkinliğinde ikinci olduk. Proje The Atlantic Dergisi'nin "City Lab" bölümünde, Fast Company'nin, A10 Dergisi'nin, DesignBoom'un, Monocle'in ve birçok yerli ve yabancı yayının haberlerinde yer aldı. Kentsel kamusal alanlar konusunda dünyaca tanınan, Project for Public Spaces, projeyi web sitelerinde, en iyi kamusal alanlar kategorisinde arşivledi (<https://www.pps.org/places/lqc/think-micro/>).

Bürokratik ve kalıplaşmış düşünsel engellerimizi aşarsak kentlerimizi tüm potansiyelleriyle kullanmamız ve Türkiye'ye özgün durumları dünya literatürüne geçecek işler ile iyileştirmemiz, geliştirmemiz mümkün.

Fotoğraflar: Gudjon Thor Erlendsson, Ertunç Hünkar ve Elif Ensari

Proje Ekibi Elif Ensari: İyiofis'in ortağı, İstanbul Teknik Üniversitesi'nde kentsel mekanda yürünebilirlik üzerine doktora yapıyor ve bir seneliğine Lizbon'da araştırma yapmakta.

Can Sucuoğlu: İyiofis'in ortağı, İstanbul Bilgi Üniversitesi'nde yarı zamanlı öğretim görevlisi olarak temel tasarım stüdyosu derslerine giriyor, kentsel mekanda sayısal veriye dayalı analiz ve tasarımlar üzerinde çalışıyor. Gudjon Thor Erlendsson: İzlanda doğumlu Erlendsson, Londra'da kurucu ortağı olduğu AADB bünyesinde mimari tasarım yapıyor.

Ertunç Hünkar: İstanbul Bilgi Üniversitesi'nde yarı zamanlı öğretim görevlisi olarak temel tasarım stüdyosu derslerine giriyor ve bilgisayar destekli üretim konusunda çalışıyor.

Proje Asistanları: Aycan Terzioğlu Mehmet Sadık Aksu, Gözde Damla Turan, Buket Öztürk, Gamze Şahin Bengisu Özpirinççi. □

Elif Ensari Sucuoğlu, Y.Mimar

Tasarım Platformlarının Mimarlık Pratiği İçindeki Yeri: Geçici Müdahale Platformu ile Söyleşi

BU ÇALIŞMADA, TASARIM PLATFORMLARININ KENT MEKÂNINI DÖNÜŞTÜRME POTANSİYELLERİ, İZMİR'DE BULUNAN GEÇİCİ MÜDAHALE PLATFORMU ÖRNEĞİ ÜZERİNDEN İNCELENMEKTEDİR

Nazmiye Öztaş

ÜSTTE İzmir Kordon "Gölgelik" çalışması (Resim 1)

SAĞ ÜSTTE İzmir Kordon "Haritalama" çalışması (Resim 2)

Kumaş parçalarının kurulan strüktüre eklenmesi (Resim 3)

Bu çalışmada, tasarım platformlarının kent mekânını dönüştürme potansiyelleri tartışılacaktır. Platformların taşıdığı potansiyeller, örgütlenme biçimleri ve eylemlerini tasarlama süreçleri İzmir'de etkinlik gösteren Geçici Müdahale Platformu örneği üzerinden incelenmiştir. Geçici Müdahale Platformu'nun oluşumunda yer alan Çiçek Tezer'le yapılan söyleşi konuyla ilgili diğer çalışmalar ile paralel bir okuma eşliğinde aktarılacaktır.

Mumford kent yaşamını, tıpkı bir tiyatro sahnesi gibi, "toplumsal eylemliliğin sahnesi" olarak tanımlar (Mumford 2003). Mumford'un ifade ettiği şekliyle; kent mekânı, üzerinde barındırdığı farklı kimlik ve düşüncelerdeki aktörler ile bu aktörlerin çeşitli söylemlerini içeren bir çatışma düzlemi olarak karşımıza çıkar. Kent mekânını bizim için değerli kılan işte bu çatışmalar ve bu çatışmaların alternatif kamusal alanlar üretebilme potansiyelleridir. İktidarın denetimi ve yönetimi altındaki "burjuva kamusal alan" anlayışı karşısında Kluge, Negt ve Hanse'nin ortaya attığı "karşı(t) kamusal alan" (2016) kavramı da kentli kullanıcının toplumsal mücadele sürecini kamusal mekân ve bu mekânın aktörleri üzerinden yeniden belirler. Böylece, mekân siyasetine yeni aktörler dâhil edilir.

Gordon Marshall, 'toplumsal hareket' kavramını, "dikkate değer sayıdaki insanın, toplumun başlıca özelliklerinden birini ya da birkaçını değiştirmek (ya da değiştirilmesine karşı direnmek) için örgütlü çaba harcamalarını gösteren bir terim"

olarak açıklar (Marshall 1999, 746). 1960 -1980 yılları arası toplumsal hareketlerin oldukça yoğun görüldüğü yıllardır. Dünyanın, neredeyse her yerinde bireyler çeşitli politik ve ekonomik söylemler ile bu tarz hareketlerin içinde yer almışlardır. 1980 ve sonrasındaki dönemde ise bu hareketlerin içeriklerinde ve yapılarında bir dönüşüm gözlemlenir. Kent hakkı, katılımcı demokrasi, farklılıklar ve eşitlikler gibi daha özelleşmiş temaların kitleler tarafından dile getirildiği görülür. Castells'in, kentli kullanıcıların kent ile ilgili problemlerini toplumsal hareketler aracılığı ile görünür kıldığı 'kentsel sosyal hareketler' kavramı da bu dönemde ortaya çıkar (Castells 1977). Bu hareketlerdeki dinamiği, büyük grupların büyük problemlerin peşinden koşması değil, De Certeau'nun da belirttiği gibi "egemen kültürü minik parçacıklar haline getirerek kendi çıkarlarına çevirip kendilerine özgü kurallara dönüştürüp, dümenler ve oyunlar çevirerek manevralar" yapan küçük gruplar belirler (De Certeau 2009, 47).

Toplumsal hareketlerin 1980 sonrası değişen söylemleri ile birlikte karşımıza çıkan en önemli kavramlardan biri de Lefebvre'in "kent hakkı" kavramıdır. Lefebvre, kentli kullanıcının gündelik yaşam gereksinimlerini yerine getirmek için kentin tüm alanlarını kullanma hakkına sahip olduğunu, bunun da vazgeçilemez bir hak olduğunu iddia eder (Lefebvre 1967). Kent hakkı kavramı bu bağlamda farklı geçmiş, gündem ve temalara sahip hareketler arasında bağlayıcı bir görev üstlenir. Lefebvre'in kent hakkı kavramından

yola çıkararak kamusal mekânı hem gündelik hayatın gerçekleştiği hem de kent mücadelesinin hayat bulduğu bir alan olarak görmek mümkündür.

İktidarın denetimi altındaki kamusal alan anlayışı, kentli kullanıcının kendi yaşam çevresi ile kurmuş olduğu bağı zayıflatırken aynı zamanda kentli kullanıcıyı onlar için öngörülmuş yaşam pratiklerine uyum sağlamaları

ettiği mekâna ve bu mekânın üretim sürecine dair proaktif bir motivasyon geliştirerek alternatif kanallar örgütlemeyi amaçlarlar. Bahsedilen kolektifler kendi örgütlenme biçimlerini kuruyor olmaları ve kendilerine özgü mekânsal pratik arayışı içerisinde olmaları açısından günümüzde oldukça popüler olan “Alternatif yok” söylemine güçlü bir cevap niteliği taşırlar. Bu

Mekânı sanatla ve tasarımla yeniden kurgulamak için kentin sokaklarına yeni bir gözle bakmak istiyoruz. Kentli olarak kentte varlığını gösterememekten şikâyetçi, kentle ilgili sorular sormak ve sordurmak amacındayız. Kent yöneticilerinin yürüttüğü; kenti yok eden, kimliksizleştiren uygulamalardan rahatsızız. Ve bu konuda sesimizi hem kentin asıl sahiplerine hem de karar vericilerine duyurmak istiyoruz”.

Grubun çekirdek kadrosu; Sevcan Sönmez, Özlem Ş. Kocaer, Onur Kocaer, Emre Yıldız, Çiçek Tezer ve Umut Altıntaş olmak üzere altı kişiden oluşmaktadır. Bu çalışma için grup üyelerinden Çiçek Tezer (Mimar) ile yapılan görüşmede kamusal mekânda küçük ölekte müdahaleler gerçekleştiren platformun; organizasyon modeli, pratikleri, aktör grupları, eylemleri tasarlanma süreçleri ve etkileri üzerine odaklanılacaktır.

Platformun şu ana kadar gerçekleştirdiği projeler incelenecek olursa, grup 11 Haziran 2013'te Gezi hareketi ile birlikte beş gün süren ilk eylemini gerçekleştirmiştir. Gündoğdu Meydanı'nda kentli kullanıcının dinlenebileceği gölgelik bir alan olmamasına vurgu yapmak amacıyla gölgeleme ve haritalama çalışması yürütmüştür (Resim 1, 2). Basit bir strüktür kurulup, insanların getirdiği kumaş parçaları bu strüktüre eklenmiş ve bir gölge alan oluşturulmuştur (Resim 3). Birçok kullanıcının katılımıyla

“ORTAK KAYGILARLA BİR ARAYA GELMİŞ, ŞEHİR PLANCILARI, MİMARLAR, AKADEMİSYENLER, TASARIMCILAR VE ÇEŞİTLİ ALANLARDAN SANATÇILARIN OLUŞTURDUĞU BİR GRUBUZ”

için zorlamaktadır. Bu noktada, kullanıcının kamusal mekanla ilişkisinin güçlendirilebilmesi adına inisiyatif alıp karar sürecine dahil olması önemlidir.

Günümüzde, “ana akım” olarak adlandırdığımız mimarlık pratiği dışında alternatif örgütlenme biçimleri ve mekânsal pratik arayışları içinde olan kolektiflerin varlığından söz edilebilir. Alternatif ve yaratıcı bir mimarlık pratiğinin geliştirilebilmesi adına bir araya gelmiş olan bu kolektifler, mekânın üretim sürecine disiplin içerisinden ve dışından farklı aktörleri dâhil ederek yeni kullanımlar yaratmayı amaçlar. Bu gruplar, Lefebvre'in “toplumsal ilişkilerin ürünü” olarak ifade

anlamda bu kolektiflerin alternatif mekânsal pratik arayışlarının mimarlık pratiği için taşıdığı potansiyellerin incelenmesi önem taşımaktadır. Bu çalışmada, disiplinlerarası bir yaklaşım benimseyen bir tasarım kolektifi olarak “Geçici Müdahale Platformu” incelenecektir. Grup kendini şu şekilde tanımlamaktadır:

“Ortak kaygılarla bir araya gelmiş, şehir plancıları, mimarlar, akademisyenler, tasarımcılar ve çeşitli alanlardan sanatçıların oluşturduğu bir grubuz. Toplumsal ve tarihsel geçmişini önemseyen, daha çevreci, daha eğlenceli, daha az stresli, daha yaşanabilir bir kent arayışı içindeyiz.

SOLDA Katılımcıların harita üzerine bıraktıkları notlar (Resim 4)

SAĞ ÜSTTE “Kemeralı’na Geçici Müdahale” atölye çalışmaları (Resim 5, 6)

oluşturulan bu alan daha sonra insanların bir araya gelerek fikirlerini paylaştığı hatta bir tiyatro grubunun provalarını gerçekleştirdiği bir alan haline dönüşmüştür. Alanda, “Gölge” projesiyle eşzamanlı bir haritalama çalışması da yürütülmüştür. Bu çalışma, kentlinin kentle ilgili sorunlarını ve taleplerini, alandaki bir harita üzerine not bırakarak ifade etmesi şeklinde gelişmiştir (Resim 4). Grup ayrıca Kemeralı’nda, ‘Kemeralı’na Geçici Müdahale’ adı altında bir proje gerçekleştirmiştir (Resim 5, 6, 7, 8). Bu proje ile amaçlanan ise kentsel mekâna sanatsal bir yaklaşımla mekânı dönüştüren farklı kullanımlar önermektir.

“Kemeralı’ndaki proje en büyük projelerimizden biriydi. Öncelikle, Kemeralı’na davetlilerimiz oldu, onlarla Kemeralı üzerine söyleşiler yaptık. Daha sonra sanatçılara çağrı yaptık, onlar seçildi ve alanda bir hafta iş ürettiler. İş ürettikleri haftanın sonunda da bir gün açılış oldu. O da sokaklarda olan bir açılıştı zaten. Tabii ki hiçbir koruması ve steril bir yanı olmadığı için işlerin birçoğu çalındı. Alandaki çalışmalarımızdan sonra “Müdahalenin Ardından Konuşmalar” diye bir sergi ve “Kent’in Ardından Konuşmalar” diye bir söyleşi düzenledik. Yaptığımız sergide biz bu müdahaleyi Kemeralı için yaptık ama orada ne değişti,

o süreç nasıl yaşandı, bütün bu müdahale durumunu, bu eylemi aslında orada yaşayan insanlar, esnaf ve o sokağın kullanıcıları nasıl görüyor gibi sorulara cevap bulabilmek için oradaki kullanıcılarla röportaj yapıp geri dönüşler aldık. Bunlarla ilgili çekimler yaptık ve müdahalenin kendisiyle onları bir araya getirip Fransız Kültür’de bir sergi yaptık. Sergiden sonra aynı gün “Kent’in Ardından Konuşmalar” söyleşisi gerçekleşti. Kent ve kent müdahalesi hakkında bir söyleşiydi. Ondan sonra da Port İzmir Trienali açıldığında bunların hepsi trienalin kendi mekânında, yani tütün deposunda bir işe dönüştü. Tabii sokaklarda olan bir şeyi öyle bir kutunun, müzenin ya da bir alanın içine koymak kolay olmadığı için biz de aynen almadık ve yorumunu koyduk. Dolayısıyla bunu arka arkaya üç dört başlık altında verdik”.

Bu platform fikrinin nasıl ortaya çıktığına ve nasıl geliştiğine bakılacak olursa: “İlk çalışmalarımızı Gezi’yle birlikte yaptık ama ondan önce böyle bir platform fikri kafamızda hep vardı zaten. Hepimizin dertlendiği mevzular var kentle alakalı ve biz bir araya geldiğimizde hep bunları konuştuğumuzu fark ettik... Bir süre sonra dertlendiğimiz şeylere karşı nasıl bir çözüm oluşturabiliriz diye düşünmeye başladık. Amacımız orada gördüğümüz değerli ya da sorunlu

olan şeye insanların dikkatini çekmekti. Orayı birden değiştirmeye yönelik bir müdahale düşünmedik. En başından beri sorunlu gördüğümüz şeyle ilgili bir sorgulama düzlemi oluşturmaya çalıştık ve hala öyle ilerliyoruz”.

Geçici Müdahale Platformu’nun “Kemeralı’na Geçici Müdahale” projesi için kullandığı slogan “Kentsel dönüşüm değil! Sanatsal dönüşüm!” ifadesi ile sanatın kentli kullanıcının gündelik yaşam pratikleriyle, dolaylı olarak da kentli kullanıcının yaşam alanı ile bir araya getirilmesinin önemi vurgulanmaktadır. Kamusal mekâna yapılacak olan müdahale birçok farklı disiplinden aktörün çalışmasının bir sonucu olabilir. Onu değerli kılan bu disiplinler arası süreçtir. David Graeber, sanatın ve sanatçının toplumsal mücadele sürecindeki önemini şu şekilde belirtmektedir; “kapitalist bir toplumda devrimci politikalar... sempati duyması en muhtemel tek grup ressam, müzisyen, yazar ve yabancılaşmamış üretimin herhangi bir biçimi ile uğraşan diğerlerinin oluşturduğu gruptur... Bir şeyler hayal edip sonra onu bireysel ya da kolektif olarak yaratma fiili deneyimiyle toplumsal alternatifler tahayyül etme yeteneği arasında bir bağlantı olmalıdır şüphesiz” (Graeber 2002, 70).

“Biz çekirdek kadrosunu tasarımcıların ve akademisyenlerin

oluşturduğu, farklı ilgi alanları ve bakış açılarına sahip 5 kişilik bir grubuz. Bunun dışında kente dair bir şeyler yapmak isteyen herkes bu projelere dâhil olabilir. Genelde biz bir şey başlatıyoruz, sonra duyuruyoruz ve katılmak isteyen katılıyor. Bu şekilde yürütüyoruz müdahaleleri. Nasıl organize olduğumuza gelecek olursam, aslında diğer bu tarz sivil platformların aksine biz öğrencilerle pek bir şey yapmadık şu ana kadar. Sosyal medya üzerinden duyuruyoruz çalışmalarımızı, açık çağrı yapıyoruz, buna cevap veren sanatçılar oluyor, mail adresleriyle onlara ulaşıyoruz. Bunun dışında İzmir'deki sanat çevresinden kendi networkümüzdeki insanlar da dâhil oluyor. Farklı sektörlerden insanlar bir araya gelince, örneğin biri heykeltıraş heykelticileri tanıyor biri sinemacı onları tanıyor derken bayağı sosyal bir çevre oluşturmuş oluyoruz”.

Asi Şehirler kitabında Harvey müşterek (ortak) alanları “belli bir nesne, varlık ve hatta toplumsal bir süreç olarak değil, her türlü dış etkiye açık bir toplumsal ilişki biçiminde” açıklar (Harvey 2012, 125). Karşılaşmaların ve ilişkilerin mekânı olan kamusal mekân ve ona yapılan müdahaleleri deşifre edebilmek için öncelikle kamusal mekânı üreten ilişkileri detaylı bir şekilde incelemek gerekir.

“Yani aynı disiplinlerden olduğumuz için bir yerlerde kesişiyoruz mutlaka. Birbirimizden haberdarız. Dert edindiğimiz konular aynı olduğu için konuşurken, tartışırken birbirimizi etkiliyoruzdur, ama ortak bir çalışma yapmadık şu ana kadar. Olsa çok güzel olabilir tabi ki”.

Türkiye için kamusal, kamusal alan ve kamusal mekân kavramlarının anlamları biraz bulanık. Bu bulanıklık,

neticesinde o mesele hakkında ortak kanaati, kamuoyunu oluşturdukları araç, süre ve mekânların tanımladığı hayat alanı” olarak tanımlar (Habermas 2000, 107). Kamusal mekâna müdahaleyi hedefleyen kolektifler için, kamusal alanı yeniden talep etmenin niçin bu kadar önemli olduğu cevaplanması gereken önemli sorulardan biridir.

“Kentsel mekân, karşılaşmaların olduğu, kentliye ait olduğu aşikâr olan ve

“BU GRUPLAR, LEFEBVRE’İN “TOPLUMSAL İLİŞKİLERİN ÜRÜNÜ” OLARAK İFADE ETTİĞİ MEKÂN VE BU MEKÂNIN ÜRETİM SÜRECİNE DAİR PROAKTİF BİR MOTİVASYON GELİŞTİREREK ALTERNATİF KANALLAR ÖRGÜTLEMİYİ AMAÇLARLAR”

kamusal mekân nedir, niçin önemli, sınırları var mı, varsa bu sınırlar nerede, kamusal mekân üzerinde kimin söz söyleme hakkına sahip gibi tartışmalı birçok konuyu beraberinde getirmektedir. Jürgen Habermas, ‘Kamusalın Yapısal Dönüşümü’ adlı eserinde kamusal alanı, “özel şahısların, kendilerini ilgilendiren ortak bir mesele etrafında akıl yürüttükleri, rasyonel bir tartışma içine girdikleri ve bu tartışma

bunun sürekli hatırlanması gereken mekân bence. Kamusal alan bizim için önemli, çünkü her gün içinden geçip gidiyoruz, içine karışıyoruz, dâhil oluyoruz. Bu anlamda, yaşamımızı sürdürdüğümüz alan. Kamusal alanın asıl sahipleri olarak kamusal mekânı önemsememizden ve onunla ilgili tahayyüllerde bulunmamızdan daha doğal bir şey olamaz sanırım. Kentte asıl kullanıcı olarak varlığımızı göstermemiz lazım”.

SOLDA, SAĞ ÜSTTE 'Kemeraltı'na Geçici Müdahale" atölye çalışmaları (Resim 7, 8)

Bireyin, iktidarın elinde görünen kendi yaşam çevresini kendinin kılma çabasını De Certeau, "taktik" ve "strateji" kavramları ile açıklamakta (De Certeau 2009, 52), büyük stratejilere karşı, sıradan kent kullanıcısının geliştirdiği taktiklerden söz etmektedir. Taktikler zayıf, dışlanmış olanın kent içinde uyguladığı anlık pratikler iken, strateji iktidarın kentsel mekânı düzenleme ve kendinin yapma yolu olarak açıklanır (De Certeau 2009, 110). De Certeau, zayıf olanın taktiklerinin mevcut sistemi yıkıp devirecek nitelikte müdahaleler olmadığını, hâkim düzeni kurcalayarak, bazen onunla oynayarak kendine bu sistem içerisinde yer edinme amacı taşıdığını belirtir.

"KATILIM TÜRKİYE İÇİN İÇİ GİTGİDE BOŞALTILAN BİR KAVRAM. ÜZERİNE DÜŞÜNMEK LAZIM Kİ ONA HAKKINI VERELİM"

"Kamusal mekân, adı üzerinde kamuya ait olan mekân. Aslında sen orada yürürken de o mekânı müdahale ediyorsun ya da bir bankta otururken de. Orayla ilgili yaptığın her şey bir müdahale. Bu da şuna çıkıyor; hepimizin kamusal mekân üzerinde bir söz söyleme hakkı varsa, bunu ifade etme yollarından biri de bunu eylem yaparak gerçekleştirmek olabilir. Bu müdahaleler her zaman mimari müdahale olmak zorunda değil. Bazen bir yerleştirmeye de mekânı müdahale

etmiş olursun ve orada görünür kılmaya çalıştığın şey hakkında bir sorgulama düzlemi oluşturursun. Müdahale olmalı mı konusuna gelecek olursam da olmalı tabi ki. Yani kamusal mekânı dair her şey "ideal" denilebilecek süreçlerle tasarlanmış olsa da, her şey değişiyor, insanlar değişiyor, toplum yapısı değişiyor, insanların ihtiyaçları değişiyor... Bu durumda illa ki birileri bir yerlere müdahale etmeye devam edecek".

Kentsel mekânın tasarım ve karar alma sürecine kentli kullanıcının dâhil olması konusu günümüzde oldukça popüler. Hemen hemen çoğu kentsel projede "katılımcı tasarım" kavramı dile getirilmektedir.

"Katılım Türkiye için içi gitgide boşaltılan bir kavram. Üzerine düşünmek lazım ki ona hakkını verelim... Ama genellikle üretilmesi planlanan projenin üreticilerinin, yaptıkları şeylere kılıf uydurmak için kullandıkları bir kavram olarak görünmeye başladı... Ona hakkını verebilmek için gerçekten tüm sürecin, karar vericileri de dahil olmak üzere katılımcı bir süreçten geçmesi gerekiyor... Kimlerin katılabileceğinin şeffaf olması gerekir... 30 kişi ile anket yapmak var ya da

onları bir yere toplayıp atölye yapmak var. Bunun göstermelik olmaması, samimi olması gerekiyor. Ayrıca ortada bir yönetim mefhumu olduğu zaman zaten o pek katılımcı bir süreç olmuyor. Bir alan araştırmasının ötesine geçmediği noktada niye buna başka bir isim veriyoruz. Sen zaten bir projeyi yaparken projenin potansiyel kullanıcısının araştırmasını yapıyor olmalısın... Bunların ötesinde ne katkıda bulunuyorsun da katılımcı sürece dönüştürüyorsun? Asıl soru bu olmalı bence".

Geçici Müdahale Platformu için proje süreci şu şekilde geliyor:

"Bir araya geliyoruz. Kentle alakalı problemleri konuşmaya başlıyoruz. Ne yapabiliriz bununla ilgili diye düşünmeye başlıyoruz. Problemi tespit ettikten sonra nasıl bir şey üretilebileceğini düşünürken insanların onunla nasıl karşılaşacağı üzerine de bir şeyler düşünmüş oluyorsun. Bunu gidip bir müzede izleyen adama yapmıyorsun sonuçta, bütün kentliye yapıyorsun. Yolda yürürken pat diye karşısına çıkan bir şey olmalı. Yapıp kaçmalısın, hızlı bir şey olmalı gibi şeyleri düşünmeye başlıyorsun. Bu süreç genelde bu tarz bir beyin fırtınası sırasında gerçekleşiyor. O yüzden bir kişiden türemiyor yani. Bir iş bölümü yok aramızda ama hepimizin farklı yetileri ya da uğraştığı farklı araçları olduğu için öne çıkan kişiler değişebiliyor".

Meslek pratiği açısından müştereklikler dönüşümün kamu tarafından gerçekleştirilmesinde önemli

rol oynar. Uzer'in de belirttiği gibi, "kentteki değişimin ve dönüşümün meslek pratiklerimizden beslenerek yönlendirilmesi mümkün olabilir. Bu süreçte katılımcı stratejilerin ortaya çıkabilmesi ve hatta bunun kamu tarafından talep edilebilmesi için güçlü bir birlik içinde çalışan ortak noktaları olan bir topluluğa/kamuya ihtiyaç var. Küçük ölçekli müdahaleler bu müşterekliğin ve ortak paydanın oluşturulmasına katkıda bulunabilir" (Uzer 2003, 52-53). Kamusal mekâna yapılan müdahalelerin kentin değişim ve dönüşümü için taşıdığı potansiyeller ve ileride mimarlık pratiği için nasıl etkileri olabileceği Tezer tarafından şu şekilde değerlendiriliyor:

"Genel olarak son zamanlarda ülke ile ilgili müthiş karamsarlığın içinden bakınca böyle hiç değişmeyecek anlayışlar varmış gibi. Ama bu soru özelinde düşünürsek tabii ki birçok potansiyeli var bu müdahalelerin. Mekânı sahiplenmek, kamusal mekâna müdahale etmek, onun üzerinde söz sahibi olduğunun bilinciyle ona bir dokunuşta bulunmak. Bunların hepsi, burası benim de alanım deme yöntemi... Bu da aslında çok ciddi bir devrimsel potansiyel içeriyor kelimenin ilk anlamıyla değil de yapı taşlarını oynatabilecek ve oralara kadar gidebilecek müdahaleler bence bunlar. Gezi bunun için çok önemli bir örnek oldu mesela. İnsanların sokak hakkında, meydan hakkında, kaldırım hakkında, ağaç hakkında söz söyleme hakkı olduğunu öğrenmesi çok önemli bir şey. Ya da mekâna yapılmış bir müdahale orada on dakika kalıyorsa ve on dakika içinde, birileri de bunun hakkında düşünüp bir sorgulama düzlemi yaratılabiliyorsa onları yaratan insanlar için de cesaret verici bir şey... Bu farkındalık bile başlı başına yeterli".

Son olarak, önemli bir diğer konu da anlık olarak tasarlanan bu müdahalelerin kent belleğinde nasıl bir yer edindikleridir. De Certeau, taktikler için; "kendi çıkarına kullanabileceği olasılıklar için tetiktir... Kazançlarını muhafaza edemez sürekli onlarla oynamak ve bunları fırsata çevirmek zorundadır" demiştir (De Certeau 2009, 54).

"Derdi bu değil bence bu müdahalelerin. Tabii ki o bellekte illa ki yer buluyorsun. Sonuçta

kente gerçekleşmiş bir durumdan bahsediyoruz. En azından insanların zihnine birazcık dokunduysa, "hani hatırlıyor musun şöyle bir müdahale vardı" diye adlandırmaz ama başka bir yerde bir şey yaparken onun kırıntısı belki çıkar. Dolayısıyla o belleğe illa ki dokunduğunu düşünüyorum. Ama dediğim gibi ilk anlamıyla öyle bir derdi yok. Zaten sürekli olursa mekâna yine katı bir müdahale yapmış oluyorsun ki o zaman asıl eleştirdiğin şeye dönüyorsun. Biraz da geçici olmak zorunda gibi geliyor bana bu yüzden. Mesela, Kemeraltı için sanatçılar orada iş ürettiler bazı işler anında çalındı bazıları kırıldı. Şu an mesela gitsen belki bir iki tane iz vardır. Zaten projenin amaçlarından biri de bu... Sen kente müdahale ediyorken tabii ki kent de sana müdahale edecek. Senin koyduğun şey orada öyle donuk bir şekilde kalırsa ne anlamı var. O yüzden bizim hoşumuza gitti bu durum. Onu çalan kişi de sana bir şey anlatmaya çalışıyor. Çünkü maddi değeri olan bir şey değil bu".

Sonuç olarak, kentsel tasarımın alternatif formları olarak görülen bu deneysel çalışmalar, kentli kullanıcıların yaşamlarını şekillendirmelerine ve farklı olası eylem çeşitlerini keşfetmelerine imkân verir. Kent için alternatif farklı kavramlar önermenin dışında gündelik

yaşam ile ilgili problemlerle başa çıkmak konusunda pratik yardımlar sunarlar. Tasarımın üstlendiği sosyal rol ve taşıdığı politik önemi tekrar keşfetmemize yardımcı olurlar. ■

Nazmiye Öztas, Araştırma Görevlisi, İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü

KAYNAKLAR

- Castells Manuel (1977), The Urban Question: A Marxist Approach, Çev.: Alan Sheridan, Edward Arnold, London.
- De Certeau, Michel (2008), Gündelik Hayatın Keşfi-I, Çev.: Lale Arslan Özcan, Dost Kitabevi Yayınları, Ankara.
- Evren, Uzer (2013) "Bireysel Taktiklerden Kentsel Stratejilere, Küçük Ölçekli Müdahale (1)", Mimarlık 371, 50-53.
- Graeber, David (2002), The New Anarchists, New Left Review 13, 61-73.
- Habermas, Jürgen (2000), Kamusalın Yapısal Dönüşümü: Burjuva Toplumunun Bir Kategorisi Üzerine Araştırmalar, Çev.: Tanıl Bora - Mithat Sancar, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Harvey, David (2013), Asi Şehirler: Şehir Hakkından Kentsel Devrime Doğru, Çev.: Ayşe Deniz Temiz, Metis Yayınları, İstanbul.
- Kluge, Alexander; Negt, Oskar; Hansen, Miriam (2016), Public sphere and experience: Analysis of the bourgeois and proletarian public sphere, Verso Books, London.
- Lefebvre, Henri (1991), The Production of Space, Çev.: Donald Nicholson-Smith, Blackwell Publishing, Oxford.
- Marshall, Gordon (1999), Toplumsal Hareketler. Sosyoloji Sözlüğü, Çev.: Osman Akinbay; Derya Kömürçü, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara.
- Mumford, Lewis (2003) "What is a City?", The City Reader, Ed.: Richard T. Le Gates; Frederic Stout, Routledge Publishing, New York, 183-188.
- Geçici Müdahale Platformu, <http://gecicimudahale.org/>

Kamusal Mekânda Taktiksel Uygulamalar: İzmir Örnekleri

ÇALIŞMADA “KAMUSAL ALANLARDAKİ PLANSIZ MÜDAHALELER PLANLAMA SÜRECİNDE KATILIMCILIĞIN ARTIRILMASINDA BİR ARAÇ OLARAK KULLANILABİLİR Mİ” SORUSUNDAN YOLA ÇIKILARAK ‘TAKTİKSEL KENTLEŞME’ UYGULAMALARI DEĞERLENDİRİLMİŞTİR. TAKTİKSEL KENTLEŞME DAHA CANLI YAŞANABİLİR VE KULLANICI DOSTU KAMUSAL ALANLAR ÜRETME POTANSİYELİ TAŞIMAKTADIR

Esra Kut Görgün, İlgı Atay Kaya

ÜSTTE Los Angeles'da çalışmayan telefon kulübesinin kamusal kitaplığa dönüşümü (Douglas, 2014) (Resim 1)

SAĞ ÜSTTE San Francisco'da oturma birimleri (Mould, 2014) (Resim 2)

Gerilla bahçeciliği örneği (Lydon v.d., 2011) (Resim 3)

Renkli ip kullanılan bisiklet park yeri (Mould, 2014) (Resim 4)

Kentteki mekânsal müdahaleler bazen karar vericiler tarafından planlı gerçekleşir, bazen de ihtiyaç, estetik, tedbir almak gibi amaçlarla farklı aktörler tarafından ve planlanmadan hayata geçirilir. Yönetici kararları beklenmeden küçük ölçekte gerçekleşen mekânsal müdahaleler ‘Kendin Yap Kentleşmesi’ veya ‘Taktiksel Kentleşme’ olarak bilinmektedir. Mekâna oturma alanları ekleme, bitkilendirme, renklendirme gibi örnekleri bulunmaktadır. Bu uygulamaların planlama ve mimarlık gibi çeşitli disiplinlerin uygulama sürecine katkı koyması beklenirken yasal ve teknik sürece olumsuz etkilerden kaçınması gerektiği de vurgulanmaktadır. Özellikle dünyada yaygın olan bu eylemlerin bazıları izinsiz olarak özel mülkiyetlerde görülse de çoğu kamusal alanda yer almaktadır. Kamusal alanlara dikkat çekmeyi isteyen çalışma, kullanıcıların oluşturduğu taktiklerin farkına varmak amacıyla öncelikle kavramsal yaklaşımları ve özelliklerini incelemekte, ardından uygulama örneklerini aktarmaktadır. Araştırma çeşitli İzmir örneklerini aktörler ve süreç açısından ele almıştır. İncelenen örnekler kedi evleri, duvar ve merdiven boyama, uyarı levhaları, farkındalık etkinlikleri ve oturma birimlerini kapsamaktadır.

Taktiksel Kentleşme

Kamusal açık alanlarda mekânsal oluşumlardan bazıları planlama dışı ya da karar vericilerden bağımsız gerçekleşir. Yakınlarda yaşayanlar tarafından temizlenip yenilenen parklar, boyanan merdivenler, kaldırımlara

yerleştirilen bariyerler bunların örnekleridir. Sadece orayı kullananların değil diğer aktörlerin de katıldığı müdahaleler de bulunmaktadır. Bazı uygulamalar ihtiyaç gereği yapılırken bazılarının amacı kente estetik katmak, yeşil alan azlığına dikkat çekmek veya yayalar için düzenlenen mekânlar oluşturmaktır. Aktörlerin ve uygulama amaçlarının çeşitlilik gösterdiği bu hareketler, ‘Kendin Yap Kentleşmesi’ (DIY Urbanism) ya da ‘Taktiksel Kentleşme’ (Tactical Urbanism) adıyla bilinmektedir.

Kentteki sorunların çözümü için genellikle mekanın kullanıcıları tarafından gerçekleştirilen, çoğunlukla geçici, küçük ölçekli, düşük maliyetli, işlevsel ve izinsiz müdahaleler olarak tanımlanan bu hareketler kent mekanı üretim sürecine dahil olmaktadır (Benner, 2013; Douglas, 2014; Pfeifer, 2013; Fabian & Samson, 2015; Lydon & Garcia, 2015; Sawhney v.d., 2015; Talen, 2015). Diğer bir tanıma göre ise mekânsal tasarım ve planlamada uzmanlaşmamış kent aktörlerinin kentin işlevsiz alanlarını yenileyip canlandırmasıdır (Deslandes, 2013; Scaff, n.d.). Bazen aktivist eylemler olarak algılanırken (Shepard, 2014; Sawhney v.d., 2015; Spataro, 2015) bazen de mekan üretimine katılımcılık olarak değerlendirilen (Iveson, 2013; Fabian & Samson, 2015) bu müdahalelerin kenti daha yaşanabilir kılacağı düşünülmektedir (Lydon v.d., 2011).

Taktiksel kentleşmenin özellikleri (a) değişimi teşvik eden aşamalı bir yaklaşımı olması, (b) yerel çözümler sunması, (c) kısa süreli ve gerçekçi

beklentileri karşılaması, (d) risklerinin düşük ödülleriyle yüksek olması, (e) sağladığı örgütsel kapasite ile kurumlar, sivil toplum kuruluşları ve vatandaşlar arasında sosyal sermayeyi geliştirmesidir (Lydon v.d., 2011). Bu özelliklere ek olarak katılımcılarının taktik ve stratejilerle kent hakkını karşılayacakları öne sürülmektedir (Sawhney v.d., 2015; Talen, 2015); ki bu da kentteki katılımcılıktan uzak ve kentlileri dahil etmeyen süreçler için olumludur (Finn, 2014-1). Planlama sürecine entegre edilebilmeleri daha katılımcı ve insan merkezli şehir planlamayı sağlama açısından önemlidir (Fabian & Samson, 2015; Lydon & Garcia, 2015; Sawhney v.d., 2015). Taktiksel kentleşme çoğunlukla mahalleliler tarafından yapılmaktadır. Onların kendi ihtiyaçlarını en iyi bildikleri düşünülerek kamusal alanların şekillenmesine faydalı olmaları beklenmektedir (Sawhney v.d., 2015). Geleneksel planlama süreçleri ve bürokrasinin yerelin ihtiyaçları açısından kısıtlılıkları bu gibi esnek uygulamalara olan talebi arttırmaktadır (Pfeifer, 2013). Özellikle resmi kurumların henüz çözemediği konularda yerel halkın çabalarıyla bazı düzenlemeler yapılmaktadır (Iveson, 2013; Gamez & Sorensen, 2014). Bu sayede kentlilerin gündelik hayatlarına ve yaşam çevrelerine katkı koyabilecekleri platformlar oluşmaktadır (Enigbokan, 2015) ve sosyal ilişkiler güçlenmektedir (Fabian & Samson, 2015; Lydon v.d., 2011; Strzelecka v.d., 2010).

Çoğu örnek kamusal mekân üretimine katkı sağlasa da bazı uygulamaların planlama ve tasarımın resmi işleyişiyle çelişebileceği de düşünülmelidir (Finn, 2014-2). Yasal süreçlere uyum sağlayabildikleri süreç mimarlık ve planlama gibi disiplinler için fırsat yaratabilmektedirler (Benner, 2013; Pfeifer, 2013; Fabian & Samson, 2015). Amerika ve Avrupa'daki bazı kentlerde resmi süreçlere dâhil edilmişlerdir (Pfeifer, 2013; Sakal, 2015).

Taktiksel Kentleşme Uygulamaları

Dünyanın çeşitli yerlerinde taktiksel kentleşme uygulamaları görülsede bir kısmı henüz bu şekilde adlandırılmamıştır. Bu çalışma adlandırılan örnekleri incelemiştir.

Taktiksel kentleşme çoğunlukla kamusal alanda, bazen de boş bulunan özel arazilerde izinsiz olarak gerçekleşmektedir. Özel araziye yapılan örneklerde Los Angeles ve New York'ta gerilla bahçeciliği (Douglas, 2014; Finn, 2014-2; Shepard, 2014) ve Teksas Dallas'ta Better Block (daha iyi parseller) projesi (Benner, 2013; Pfeifer, 2013) bulunmaktadır.

Kamusal alanlarda uygulanan taktiksel kentleşme örnekleri ise daha çeşitlidir. Bunların incelenmesi sonucunda mahalleliler, aktivist gruplar, özel girişimciler, kamu kurumları ve üniversiteler tarafından hayata geçirildiği görülmüştür. Bu aktör gruplarının işbirliği yaptığı örneklerde Los Angeles' da çalışmayan telefon kulübesinin kamusal kitaplığa dönüşümü (Resim 1), North Carolina Raleigh'te gerilla yön bulma işaretleri, Carlsberg'de açık sanayi alanlarının oyun alanı olarak kullanımı ve birçok Amerikan şehirlerindeki sokak fuarları yer almaktadır (Benner, 2013; Douglas, 2014; Fabian & Samson, 2015; Lydon v.d., 2011).

Taktiksel kentleşme uygulamalarının amaçları da çeşitlidir. İhtiyaç doğrultusunda yapılan uygulamalara San Francisco'daki kent mobilyaları (Resim 2) (Mould, 2014) örnek verilebilir. Bunun yanında kamusal alan azlığına ve araçların işgaline karşı bir tepki olarak yapılan New York'ta, San Francisco'da ve Philadelphia'da yol üzeri parkları (parklets) yer almakta (Talen, 2015) yeşil alan azlığına tepki olarak ise gerilla bahçeciliği (Resim 3) (Lydon v.d., 2011) örnekleri bulunmaktadır. Rusya'da alt geçitlerin sanat galerisine dönüştürülmesi (Enigbokan, 2015), bisiklet parklarının renkli iplerle örülmesi (Resim 4) (Mould, 2014) örnekleri ise mekâna estetik katma amacı ile yapılmıştır.

Örneklerde taktiksel uygulamaların amaçlarının aktörlerce şekillendiği görülmektedir. Aktivist grupların katıldığı yol üzeri parkları ve uyarı levhaları gibi örneklerde daha çok tepki verme amacı ve estetik kaygı bulunurken, mahallelilerin dâhil olduğu park yenileme ve oturma alanları gibi örneklerde ise mekânsal ihtiyaçların karşılanmaya çalışıldığı görülmektedir. Bunların yanında özel işletmelerin yaptığı satış mekânları gibi ticari

amaçlı örnekler de bulunmaktadır. Dünya'da sıkça yer alan örneklerin aslında Türkiye'de de mevcut olduğu ancak bunların birer taktik olarak farkında olunmaması dikkat çekmektedir. Konuya tez çalışmasında yer veren Ali Sakal İstanbul'un kentsel mekânlarında kendin yap kentleşmesi taktiklerini incelemiştir. Bunlardan biri Çengelköy'deki durağan bir sokakta duvarların girinti çıkıntılarına raflar eklenerek yaratıcı bir şekilde kitapçıya dönüştürüldüğü örnektir. Kitapçı taktiksel uygulaması resmi izin ve prosedür sürecine gerek kalmadan yapı sahiplerinin izinleri ile ortaya çıkmış ve önceden kapalı duvarların hapsettiği bir sokağın bu şekilde dönüştürülmesi kullanıcılar tarafından benimsenmiştir ve yasaların zorunluluklarını uygulamaya geçirmemiştir (Sakal, 2015). İstanbul örneğinin dışında Türkiye'nin diğer şehirlerinde de merdivenden köprüye, otobüs durağından otopark bariyerine kadar çeşitli kendin yap kentleşmesi uygulamaları bulunmaktadır (Atay Kaya & Kut Görgün, 2017).

İzmir Örnekleri

İzmir; kamusal alanların sıkça ve çeşitli gruplarca kullanıldığı bir kenttir. Bu kentte yaşayanlar kentsel kararlara ve

Taktik 1	Kedi Evi		
Yer	Buca, İnkılap Mahallesi	Karşıyaka, Donanmacı Mah.	Karşıyaka, Mavişehir Mah.
Aktörler	Mahalleliler, ticari işletmeler, belediye, öğrenciler	Ticari işletmeler	Belediye
Taktik 2	Duvar ve Merdiven Boyama		
Yer	Bornova, Yakaköy	Seferihisar, Sığacık Mah.	Balçova, Çetin Emeç Mah.
Aktörler	Mahalleliler, belediye		
Taktik 3	Kamusal Farkındalık İçin Aktiviteler		
Yer	Konak, Kemeraltı	Konak, Alsancak	Konak, Plevne Bulvarı
Aktörler	Sivil toplum örgütleri	Sivil toplum örgütleri, mahalleliler	Sivil toplum örgütleri, belediye
Taktik 4	Uyarı Levhası		
Yer	Torbalı	Foça	Karşıyaka, Yalı Mah.
Aktörler	Mahalleli	Sivil toplum örgütleri, mahalleliler, belediye	Mahalleli
Taktik 5	Oturma Yerleri ve Banklar		
Yer	Bornova, Kazım Dirik Mah.	Bornova, Barbaros Mah.	Bornova, İnönü Mah.
Aktörler	Mahalleliler		

özellikle kamusal alanları ilgilendiren süreçlere dâhil olmaya ilgililerdir. Bu katılımı gerek 'Kent Konseyi' gibi resmi yollarla gerekse doğrudan mekâna müdahale ederek yapmaktadırlar. İzmir'deki tüm örneklerin aktör ve süreçleri bakımından incelenmesi ekip, zaman ve yeterli bilgiye ulaşamama gibi kısıtlılıklar sebebiyle oldukça güçtür. Bu nedenle çalışma kapsamında kentte sıkça karşılaşılan 5 taktik seçilerek her taktikten 3'er örnek aktarılmıştır (Tablo 1). Araştırmada internet taraması, gözlemler ve çevredekilerle yapılan görüşmeler yolu ile bilgi toplanmış ve fotoğraflar çekilmiştir.

İncelenen ilk taktik grubu olan kedi evleri kentin pek çok parkında ve sokağında görülmektedir. Buca, İnkılap Mahallesi'nde önce mahalleli bir kadın, parkta oldukça fazla olan kediler için kendi imkânları ile barınak yapmıştır (Resim 5a). Mekânda dikkat çeken bu müdahale parktaki satıcıların da desteği ile başka yere de konumlanmıştır.

Ayrıca okul projesi kapsamında öğrencilerin katılımı ile bir barınak daha eklenmiştir. Bununla birlikte kamusal bu ihtiyaca vatandaşların çözüm getirmesini fark eden ilçe belediyesi tarafından da aynı parka başka kedi evleri yapılmıştır. Bunun dışında Karşıyaka'da ticari işletmelerin (Resim 5b) ve belediyenin yaptığı örnekler de mevcuttur (Resim 5c).

İkinci grup taktiklerde kamusal mekânlarda estetik amaçlayan taktikler bulunmaktadır. Bunlar; sokakları renklendirmek amacı ile duvar ve merdiven boyama, duvarlara saksılar asma gibi taktiklerdir. Bu taktiklere belediyelerin de destek verdiği gözlemlenmektedir. Örnekleri arasında Yakaköy' de Bornova Belediyesi'nin, Sığacık' ta İzmir Büyükşehir Belediyesi ve Seferihisar Belediyesi'nin ve Çetin Emeç Mahallesi'nde Balçova Belediyesi'nin desteklediği taktikler bulunmaktadır.

Üçüncü taktik grubu genelde sivil toplum örgütleri tarafından kentte

SOLDA İzmir'deki Taktiksel Kentleşme Örnekleri (Tablo 1)

SOL ALTTA Kedi evleri a. Buca, İnkılap Mah. (Esra Kut Görgün) b. Karşıyaka, Donanmacı Mah. (İlgi Atay Kaya) c. Karşıyaka, Mavişehir Mah. (İlgi Atay Kaya) (Resim 5a, 5b, 5c)

SAĞ ÜSTTE Oturma yerleri ve banklar a. Kazım Dirik Mahallesi (Büşra Arslan) b. Barbaros Mahallesi (Büşra Soylu) c. İnönü Mahallesi (E. Taha Ölmez) (Resim 6a, 6b, 6c)

bir farkındalığa işaret eden örnekleri içermektedir. Kemeraltı'nda 'Geçici Müdahale Platformu'nun atölye, heykel gibi sokak sanatı çalışmaları kamusal alan farkındalığına yönelik olarak gerçekleştirilmiştir (Url 1). Mahallelilerle sivil toplum kuruluşlarının düzenlediği 'Ayda Bir Gün Sokak Bizim' etkinliği (Url 2) ve Plevne Bulvarı'nda aktivist gruplar ya da kar amacı gütmeyen topluluklar ve belediye işbirliğinde düzenlenen 'Otomobilsiz Kent Günü' etkinliği (Url 3) ise sürdürülebilir ulaşım seçeneklerinin desteklenmesine yönelik farkındalık oluşturmaya hedeflemektedir.

Kamusal mekândaki günlük kullanımlarda yer edinen uyarıcı levhalar dördüncü taktik grubu olarak ele alınmıştır. Torbalı'da, hemzemin geçide yaklaşıırken bir yavaşlama levhasının bulunmadığını fark eden bir mahalleli geçit uyarı levhasının altına 'Yavaş Git' yazısı yapıştırmıştır (Url4). Foça'da ise engelli vatandaşların fotoğraflarının yer aldığı uyarı levhaları,

taşıt sürücülerini yol ve kaldırım işgalleri yapmamaları konusunda uyarması amacı ile sivil toplum örgütleri, mahalleliler ve belediye işbirliğinde gerçekleştirilmiştir (Url 5). Karşıyaka'da mahalleliler tarafından yerleştirilen bir levha ise parka tuvaletini yapanları uyarmaktadır.

Beşinci taktik grubu olan oturma yerleri ve banklar özellikle komşuluk ilişkilerinin güçlü olduğu mahallelerde gözlenmiştir. Bornova'da Kazım Dirik (Resim 6a), Barbaros (Resim 6b) ve İnönü Mahalleleri'nde (Resim 6c) kent mobilyalarının eksikliğine kendi imkânları ile müdahale eden mahalleliler oturma birimleri ve banklar oluşturmuşlardır. Kendi ihtiyaçlarını en iyi bildikleri düşünülerek kamusal alanların şekillenmesine müdahalelerin en iyi örnekleridir.

Değerlendirme ve Sonuç

İncelenen İzmir örnekleri küçük ölçekli olma, işlevsellik, düşük maliyet, izinsiz olma, kamusal bir sorunu veya ihtiyacı karar verici kurumları beklemeden çözme ve kentsel estetik katma gibi nitelikleri taşımaktadır. Kente taktiksel müdahalelerin aktörlerinin ve amaçlarının örneklerde olduğu gibi çeşitli olması kamusal mekânda kullanıcıların yer edinme taleplerini anlamak açısından önemlidir.

Kentlerde özellikle kamusal alanlardaki profesyonel olmayan aktörlerce yapılan taktiksel uygulamaların hem olumlu hem olumsuz yanları bulunmaktadır. Olumlu yanları mekânın kentliler tarafından sahiplenilme potansiyelini artırması, sorunların uzun prosedürleri beklemeden pratik ve hızlıca çözülmesi, ihtiyaç karşılama, estetik katma ve farkındalık yaratma gibi amaçları gerçekleştirmesi, kamusal alanların daha canlı, yaşanabilir ve kullanıcı dostu olmasını sağlamasıdır. Olumsuz yanları ise herkese hitap etmeme olasılığı, resmi planlama ve tasarım kararlarıyla çelişme ihtimali, noktasal ve parçacıl uygulamaların bütünle uyumsuzluğu, uygulamaya geçirecek kaynak bulunamama durumu ve yalnızca çıkar amaçlı yapılma riskidir. Bu olumsuzluklar karar verici ve mekân kullanıcılarının ortak karar verdiği ve mümkün oldukça birlikte çalıştığı süreçlerle azaltılabilir. Katılımcı yaklaşımların sözde değil uygulamada yer aldığı bu olumlu taktiksel kentleşme

uygulamalarını kentlerde daha fazla görebilmek, bu süreçlerden ders çıkarmak, mimarlık ve şehir planlama disiplinleri için farkındalık oluşturmak adına girişimlerde bulunmak gerekmektedir. ■

Esra Kut Görgün, Araş. Gör., Dokuz Eylül Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü

İlgi Atay Kaya, Araş. Gör. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü

KAYNAKLAR

- Atay Kaya, İlgi & Kut Görgün, Esra (2017), "Kentsel Mekân Üretiminde 'Kendin Yap' Hareketi", Planlama Dergisi (baskıda)
- Benner, Sophia Michelle (2013), "Tactical Urbanism: From Civil Disobedience to Civic Improvement", The University of Texas, Master of Science in Community and Regional Planning
- Deslandes, Ann (2013), "Exemplary Amateurism: Thoughts on DIY Urbanism", Cultural Studies Review, 19(1), 216-227.
- Douglas, Gordon C.C. (2014), "Do-It-Yourself Urban Design: The Social Practice of Informal 'Improvement' Through Unauthorized Alteration", City & Community, 13(1), 5-25. <http://doi.org/10.1111/cico.12029>
- Enigboka, Adeola (2015), "Delai Sam: social activism as contemporary art in the emerging discourse of DIY urbanism in Russia", Journal of Urbanism: International Research on Placemaking and Urban Sustainability, 1-16. <http://doi.org/10.1080/17549175.2015.1029507f>
- Fabian, Louise & Samson, Kristine (2015), "Claiming participation - a comparative analysis of DIY urbanism in Denmark", Journal of Urbanism: International Research on Placemaking and Urban Sustainability, 1-19. <http://doi.org/10.1080/17549175.2015.1056207ff>
- Finn, Donovan (2014-1), "Introduction to the special issue on DIY urbanism", Journal of Urbanism: International Research on Placemaking and Urban Sustainability, 7(4), 331-332. <http://dx.doi.org/10.1080/17549175.2014.959154>
- Finn, Donovan (2014-2), "DIY urbanism: implications for cities", Journal of Urbanism: International Research on Placemaking and Urban Sustainability, 7(4), 381-398. <http://dx.doi.org/10.1080/17549175.2014.891149>
- Gamez, José L.S., & Sorensen, Janni. (2014), "No more waiting for Superman: teaching DIY urbanism and reflexive practice", Journal of Urbanism: International Research on Placemaking and Urban Sustainability, 7(4), 333-350. <http://doi.org/10.1080/17549175.2014.909516>
- Iveson, Kurt (2013), "Cities within the city: Do-it-yourself Urbanism and the Right to the City", International Journal of Urban and Regional Research, 37(3), 941-956. <http://doi.org/10.1111/1468-2427.12053>
- Lydon, Mike & Garcia, Anthony (2015), "Chapter 1: Disturbing the Order of Things. In Tactical Urbanism: Short-term Action for Long-term Change (Lydon and Garcia eds.)", 1-23. Island Press. https://issuu.com/islandpress/docs/lydon_cnu, Erişim Tarihi 21 Şubat 2016.
- Lydon, Mike., Bartman, Dan., Woudstra, Ronald., Khawarazad, Aurash (2011), "Tactical Urbanism: Short Term Action Long Term Change", Vol. 1. The Street Plans Collaborative. https://issuu.com/streetplanscollaborative/docs/tactical_urbanism_vol.1, Erişim Tarihi 21 Şubat 2016.
- Mould, Oli (2014), "Tactical urbanism: The new vernacular of the creative city". Geography Compass, 8(8), 529-539.
- Pfeifer, Laura (2013), "The Planner's Guide to Tactical Urbanism", <https://reginaurban ecology.files.wordpress.com/2013/10/tuguide1.pdf>, Erişim Tarihi 21 Şubat 2016.
- Sakal, Ali (2015), "İstanbul Kentsel Mekânında Gündelik Taktikler" (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi) İstanbul Teknik Üniversitesi/ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Sawhney, Nitin., De Klerk, Christo., Malhotra, Shriya (2015), "Civic Engagement through DIY Urbanism and

- Collective Networked Action", Planning Practice & Research, 30(3), 337-354. <http://doi.org/10.1080/02697459.2015.1054662>
- Scaff, Kim. (n.d.), "DIY Urbanism: changing communities, one piece of artwork at a time", http://www.uc.edu/cdc/images/events/diy_urbanism/DIY_Urbanism_Article.pdf, Erişim Tarihi 21 Şubat 2016.
- Shepard, Benjamin (2014), "DIY urbanism as an environmental justice strategy: The Case Study of Time's Up! 1987-2012", Theory in Action, 7(2), 42-73. <http://doi.org/10.3798/tia.1937-0237.14010>
- Spataro, David (2015), "Against a de-politicized DIY urbanism: Food Not Bombs and the struggle over public space", Journal of Urbanism: International Research on Placemaking and Urban Sustainability, 1-17. <http://doi.org/10.1080/17549175.2015.1056208>
- Strzelecka, Marianna., Sorensen, Janni., Wicks, Bruce E. (2010), "The role of place attachment in revitalization of neighborhood parks in East St. Louis", Loisir et Société / Society and Leisure, 33(2), 251-272. <http://doi.org/10.1080/07053436.2010.10707811>
- Talen, Emily (2015), "Do-it-Yourself Urbanism: A History". Journal of Planning History, 14(2), 135-148. <http://doi.org/10.1177/1538513214549325>
- Url1:<http://gecicimudahale.org/projeler/kemeraltina-gecici-mudahale/atelye-calismalari/> (erişim tarihi: 05.04.2016)
- Url 2: <http://www.sokakbizim.org/ayda-bir-gun-sokak-bizim/> (erişim tarihi: 06.04.2016)
- Url3:<http://haberciniz.biz/2-izmir-otomobilsiz-kent-gununde-bisiklet-tesvik-edilecek3612167h.htm> (erişim tarihi: 12.04.2016)
- Url4:<http://www.ih.com.tr/haber-bu-da-vatandasin-uyari-levhasi-285049/> (erişim tarihi 05.04.2016)
- Url5:<http://www.netgazete.com/yasam/izmir-focada-engelli-yolunu-igal-edenlere-carpici-uyari-683968> (erişim tarihi 06.04.2016)

CITY AGENDA Evaluation on İzmir Transportation Master Plan

Hasan Topal, Architect

Evaluation on İzmir Transportation Master Plan.

CITY AGENDA Evaluation and Proposals About Karsiyaka Atatürk, Mother and Women's Rights Monument

Halil İbrahim Alpaslan, President of Chamber of Architects İzmir Branch Executive Board

Evaluation and Proposals About Karsiyaka Atatürk, Mother and Women's Rights Monument.

ARTICLE Can the Karşıyaka Memorial be re-memor(ial)ised?

Burkay Pasin, Assist. Prof. Dr., Department of Architecture, İzmir University of Economics

The “Atatürk, Her Mother and Women's Rights” Memorial in Karşıyaka coastline which has significance in the memory of all İzmirians was demolished on account of being severely damaged. Beyond the reactions against the demolition, the fact that a large-scale replica of the same memorial will be rebuilt on the same site brings forward new questions regarding our recent state in memorial architecture and makes us think about our fondness for supremacy and vanity. Based on the problem of memorial architecture in Turkey, this article determines how we should face with this particular case and makes relevant proposals.

ISSUE “The Role of New Media in Spatial and Digital Activism: Urban Exploration as an Example”

Berrin Akgün Yüksekli, Assoc.Prof.Dr., Balıkesir University, Faculty of Architecture, Department of Architecture

This study discusses the impact of new media in forms of communication, organization and collective action of today's social movements through

the example of Urban Explorers. Urban Explorers have been analyzed in terms of both physical spatial practices (recreational trespass, infiltration, place hacking) and the activities in the virtual space of new media.

ISSUE Architecture and the Practice of Commons

Pelin Tan, Assoc.Prof.Dr., Mardin Artuklu University, Faculty of Architecture

The discourse and the practice of commons in the field of architecture advanced with the recent architects' collectives and initiations. What kind of collaboration, solidarity forms, pedagogies and heterogenous labor models does minor architecture practices produce that appeared in the same stage of contemporary history with the influence of occupy movements in different geographies? How can we situate and define such architecture practices in historical perspective and contemporary discourse?

ISSUE Toy House

H. Cenk Dereli, Architect

What can we learn about participation, traditional architecture and stubbornness from the project, Toy House that integrates elementary school students and teachers to the design process by creating games.

ISSUE A Micro-Manifesto on Micro Urbanism: Think Micro!

Elif Ensari Sucuoğlu, Architect

Think Micro is a manifesto proposing the potentials of thinking in small scale in opposition to large scaled projects implemented by the authorities that produce residual spaces.

ISSUE The Place of Design Collectives in Architectural Practice: A Conversation with Geçici Müdahale Platformu

Nazmiye Öztas, Research Assistant, İzmir Institute of Technology, Faculty of Architecture, Department of Architecture

In this study, the potentials of design initiatives are questioned through Geçici Müdahale Platformu, located in İzmir. The article focuses on the aims, organization models and design processes of the initiative in addition to the theoretical extensions of these practices.

ISSUE Tactical Practices in Public Space: İzmir Examples

Esra Kut Görgün, Res. Assist., Dokuz Eylül University, Faculty of Architecture, Department of City and Regional Planning
İlgi Atay Kaya, Res. Assist. Dr., Dokuz Eylül University, Faculty of Architecture, Department of City and Regional Planning

This article focuses on the tactical urbanism practices in public spaces. Tactical urbanism includes short-term, small scale and community based interventions in cities. The case study includes five tactical urbanism examples in İzmir: cat shelters, painted walls and stairs, activities for public consciousness, warning signs and benches. The findings show the potential contribution of tactical urbanism in producing livable and user friendly public spaces.